

Sovyet ve Çin Deneylerinde
**KAPİTALİZMDEN
KOMÜNİZME
GEÇİŞ DÖNEMİ**

MÜCADELE YAYINLARI

Sovyet ve Çin Deneylerinde
KAPİTALİZMDEN
KOMÜNİZME
GEÇİŞ DÖNEMİ

MÜCADELE YAYINLARI

Aralık 1991

Sovyet ve Çin Deneylerinde
KAPİTALİZMDEN KOMÜZNİZME GEÇİŞ DÖNEMİ
Haziran Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
MÜCADELE Yayınları Sahibi Gülten ŞEŞEN
Bindirdirek Mah. Terzihane Sok. No: 11/1 Sultanahmet - İST.
Tel: 516 24 14
Baskı: Doğan Ofset

KAPİTALİZMDEN KOMÜNİZME “SİYASAL GEÇİŞ DÖNEMİ”

Lenin, kapitalizmden komünizme geçiş sorununu Marks ve Engels’e dayanarak Devlet ve İhtilal adlı eserinde ortaya koydu. Lenin sorunu başlıca üç “aşama”da ele aldı. Birincisi, kapitalizmden komünizme siyasal geçiş aşaması; ikincisi komünizmin ilk aşamasında (“sosyalizm”) devlet ve ekonomik yapı; üçüncüsü, komünizmin üst aşamasında devletin sönmesi ve ekonomik temel.

Birinci aşamanın özellikle “siyasal bir geçiş dönemi” olacağı gerçeğinin üzerinde Lenin önemle durur. Çünkü o dönemde ütopyik sosyalistlerin ve oportünistlerin anlamadıkları, devletin yani proletarya diktatörlüğünün bütün sömürücülerin direncinin kırılması açısından gerekli olduğuydu.

Lenin “Kapitalizmden Komünizme Geçiş” bölümünde sorunu şöyle koyar:

*“...Kapitalist topluma komünist toplum arasında diye sürdürür Marks- kapitalist toplumdaki komünist topluma devrimci dönüşümler dönemi yer alır. Buna, devletin **proletaryanın devrimci diktatoryasından** başka bir şey olamayacağı bir siyasal geçiş dönemi karşılık düşer.’*

(...)

“Eskiden, sorun şöyle konuyordu: Proletarya, kurtuluşunu sağlamak için, burjuvaziyi alaşağı etmek, siyasal iktidarı fetretmek, devrimci diktatoryasını kurmak zorundadır.

“Şimdi, sorun biraz başka türlü konuyor: Komünizme doğru giden kapitalist toplumdaki komünist topluma geçiş, ‘siyasal bir geçiş dönemi’ olmaksızın olanaksızdır; ve bu dönemin devleti de proletaryanın devrimci diktatoryasından başka bir şey olamaz.” (Devlet ve İhtilal, Bilim ve Sosyalizm Yay. syf.95)

Sovyetler Birliği, Çin ve diğer sosyalist ülkelerde kapitalizmden komünizme geçiş döneminin nasıl gerçekleştiğinin üzerinde ileride duracağız. Fakat burada iki noktayı vurgulayalım: Marks ve Lenin’de geçiş dönemi, komünizme (“sosyalizm”) kadar uzanır ve ikincisi, geçiş dönemi özellikle “siyasal” bir karakter taşır. Bu teori, bütün sosyalist ülke pratikleri tarafından doğrulanmıştır, ancak farklı bir şekilde ve zenginleşerek doğrulanmıştır. Çünkü sosyalizm üretici güçlerin nispeten geri olduğu ülkelerde gerçekleşti. Bu yüzden geçiş dönemi yalnızca “siyasal” değil, aynı zamanda **ekonomik** karakterde gerçekleşti. Bu durumu Lenin daha 1918’de “Proletarya Diktatörlüğü Döneminde Ekonomi ve Politika” adlı makalesinde ortaya koyuyordu:

“Teorik bakımdan, kapitalizmle komünizm arasında, bu iki sosyal ekonomi biçiminin çizgilerini ve özelliklerini bir arada taşıması gereken bir geçiş döneminin bulunduğu tartışma götürmez. Bu geçiş dönemi ister istemez can çekişen kapitalizmle doğmakta olan komünizm arasında bir savaşım dönemi olacaktır. (...) Bu geçici özellikleri taşıyan bir tarihsel dönemin zorunluluğu yalnızca bir Marksistin değil, evrim teorisi üzerinde az-buçuk bilgisi olan herkesin gözünde apaçıktır.” (Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm, Bilim ve Sosyalizm Yay. syf. 197-198)

Böylece komünizme geçişin Devlet ve İhtilal’de konduğu şekliyle yalnızca bir “siyasal geçiş” olmadığı, geçişin ekonomik boyutunun da olduğu ve bunun da son derece önemli olduğu ortaya çıkıyordu:

“Sosyalizm sınıfların ortadan kaldırılması demektir.

*“Sınıfları ortadan kaldırabilmek için, ilkin büyük toprak sahiplerini ve kapitalistleri alaşağı etmek zorunludur. Görevimizin bu kısmı yerine getirilmiştir, ama bu görevimizin yalnızca bir kısmıdır, üstelik en zor kısmı da **değildir**. Sınıfları ortadan kaldırmak için gerekli olan ikinci şey, fabrika işçisiyle köylü arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak, **hepsini işçi yapmaktır**. Bu bir çırpıda yapılamaz. Bu ilkin oranla çok daha çetin bir görevdir ve ister istemez uzun zaman alacaktır. Bu bir sınıfın devrilmesiyle çözülebilecek bir sorun değildir. Ancak tüm sosyal ekonomiyi yeniden örgütleyerek, bireysel, dağınık küçük meta üretiminden büyük ölçüde sosyal üretime geçerek çözülebilir. Bu geçiş dönemi zorunlu olarak çok uzun sürecektir. Acele ve tedbirsiz yasama ve yönetim önlemleri bu geçişi ancak geciktirir ve köstekler. Onu hızlandırmanın tek yolu, köylüye yardım sağlayarak tüm tarım tekniğini baştan başa ve köklü bir biçimde yeniden düzenlemeyi güvence altına almaktan geçer.”* (ÜBS, syf.203)

Lenin’in yukarıda belirttiği gibi, geçiş döneminin ekonomik boyutu, “sınıfların ortadan kaldırılması” yani “köylünün işçi yapılmasıdır”. Bu formülasyon bugün için de geçerli midir? Evet, geçerlidir, üstelik her zamankinden daha çok geçerlidir. Çünkü bugün sosyalizmin temel sorunu, köylünün “işçi” yapılamamasıdır. Kolhozlarda örgütlenen köylüler henüz işçi değildir.

Geçiş döneminde devletin sınıfsal karakteri de proletarya diktatörlüğüdür.

“Sosyalizm sınıfların ortadan kaldırılması demektir. Proletarya diktatörlüğü sınıfları ortadan kaldırmak için elinden geleni yaptı. Ancak sınıfları bir çırpıda ortadan kaldırmak olanaksızdır.

*“Proletarya diktatörlüğü döneminde sınıflar henüz **vardır ve var olacaklardır**. Sınıflar yok olduğu zaman diktatörlüğe gerek kalmayacaktır. Ama proletarya diktatörlüğü olmadan sı-*

nıflar ortadan kalkmayacaktır.” (ÜBS, syf.205)

Lenin’in bu çok önemli formülasyonu bugün için de geçerli midir? Köylülerin kolhozlarda örgütlenmesi, aydınların genel olarak sosyalizme kazanılması, sınıfların ortadan kalktığı ve proletarya diktatörlüğüne gerek olmadığı anlamına gelir mi? Lenin’in söyledikleri günümüz için özellikle geçerlidir.

Geçiş döneminin siyasal ve ekonomik karakteri üzerine Lenin’in ortaya koyduğu formülasyonların sosyalist ülkelerin komünist partileri tarafından dikkate alınmaması, sosyalizme çok pahalıya mal olmuştur. Lenin, yukarıda ortaya koyduğumuz formülasyonlarında yalnızca Sovyet iktidarının o günkü politikasına yön vermiyor, geçiş döneminin bütününün karakterini de ortaya koyuyordu.

1- Sosyalizm, yalnızca sömürücü sınıfların değil, tüm sınıfların ortadan kaldırılmasıdır.

2- Sınıfların ortadan kaldırılması için proletarya diktatörlüğü gereklidir.

Geçiş döneminin sosyalist ülke pratiklerinde zenginleşmesini ve değişik evreleri içerdiğini tam anlamıyla kavrayamayan komünist partileri, kamu ve kolektif mülkiyetin kurulmasıyla beraber, Lenin ve Marks’ın komünist toplumun ilk evresi olarak niteledikleri “sosyalizm”e ulaştıklarını, devletin de buna göre şekillenmesi gerektiğini, artık hedefin komünizmin üst aşamasına geçiş olduğunu zannettiler. Oysa geçiş dönemi henüz tam anlamıyla tamamlanmamıştı. Bu yüzden hedef, komünizmin üst aşamasına geçiş değil, komünizme geçiş (sosyalizm) olmalıydı. Ve bu durum, Marks ve Lenin’de ortaya konan, “kapitalist toplumdan doğan komünizmin ilk evresi”nden farklı bir durumdu. Marks ve Lenin’de (Devlet ve İhtilal’de konuştuğu şekliyle) “siyasal geçiş”ten sonra, doğal olarak “kapitalist toplumdan doğan bir komünist toplum” geliyordu. Oysa pratik, komünist topluma kapitalist toplumdan değil, sosyalist toplumdan doğan bir geçiş yaratmıştı. Bu nedenle, Marks ve Lenin’de ortaya konan komünist toplumun ilk evresinin ekonomik ve politik özelliklerinin çok daha yakından kavranması gerekiyor.

Komünist Toplumun İlk Evresi -Ekonomik Yapı-

Marks'ın Gotha Programının Eleştirisi'nde bilimsel olarak ortaya koyduğu "sosyalizm", bugün, her zamankinden çok hatırlanması gereken ve gerçekleştirilmesi gereken bir hedef -bu hedefe ne kadar yaklaşılmış olursa olsun neticede yine de bir hedef olarak duruyordurumundadır. Buradan hareketle, kimi oportünistlerin yaptığı gibi, insanlığın sosyalizmi henüz tanımadığı sonucuna asla varılamaz. Pek çok ülke halkları, komünist toplumun ilk evresi olarak "sosyalizm"i tam anlamıyla kuramadılar ama ona yaklaştılar. Bu yakınlaşma sürecinde sağ sapma büyük tahribat yaptı ve yakınlaşmayı uzaklaşmaya çevirdi. Ama bütün bunlar komünizmin ilk evresi olarak "sosyalizm"i daha iyi kavramamıza vesile olmalıdır. Lenin, Devlet ve İhtilal'de, komünizmin ilk evresiyle üst evresi arasındaki ayrımı sorun yapmanın "gülünç bir şey" olduğunu söylüyordu. Ancak bugün komünist toplumun ilk evresiyle üst evresi, sosyalizm ile komünist toplum arasındaki ayrım noktalarını ortaya koymak "gülünç bir şey" değil, tersine ciddi bir sorumluluk gerektiriyor.

Marks, topluluğun emeğinin ürününün bireylerin tüketimine giden bölümünden önce, iki düzeyde fon ayırmanın zorunlu olduğunu belirtiyordu. Birinci olarak, üretimin devamı için üretim araçlarının yenilenmesi, üretimin artırılması için yedek fon ayrılmalıdır. İkincisi, sosyal harcamalar için yönetim masrafları (giderek azalmalı); okul, sağlık vb. için harcamalar (giderek artmalı); çalışmayanların geçimi için fonlar ayrılmalıdır. (Marks'ın bu planı bugünkü sosyalizm düzeyi içinde bile az çok gerçekleşmiştir; şu farkla ki, yönetim masrafları, savunma masraflarıyla birlikte artmıştır ve bu durum üretici güçlerin gelişmesi önünde bir engel olmuştur.).

Ayrıca, Marks'a göre, komünizmin ilk aşaması olan "sosyalist" toplum, kapitalist toplumdaki "çıkıp geldiği" şekliyle bir komünist toplumdur. Şöyle diyor:

"Burada karşılaştığımız şey, kendine özgü olan temeller üzerinde gelişmiş olan bir komünist toplum değildir, tersine,

*kapitalist toplumdun **çıkıp geldiği** şekliyle bir komünist toplumdur; dolayısıyla, iktisadi, manevi, entelektüel bütün bakımlardan bağrından çıktığı eski toplumun damgasını hala taşıyan bir toplumdur.”* (Gotha Erfurt Programının Eleştirisi, syf.29)

Sosyalizmin pratiği bu teoriyi öz olarak doğrulamıştır. Ancak, günümüzün sosyalizmi, Marks’ın ortaya koyduğu “sosyalizm”den geriydi ve bu yüzdendir ki, komünist toplumun ilk evresi “kendine özgü temeller üzerinde gelişmiş” bir sosyalist toplum üzerinde şekillenecektir. Bu bakımdan, komünist aşamaya ulaşmak açısından Marks ve Lenin’in ortaya koyduğu “sosyalizmin temel özelliklerini kavramak büyük önem taşıyor. Lenin, Marks’ın “sosyalizm”in temel özelliklerini anlattığı tezlerini şöyle yorumluyor:

*“(…)…Marks, **yalnız üretim araçlarının bireyler tarafından mal edilmesi ‘haksızlığını’ yıkmakla başlamak zorunda olan, ama öteki haksızlığı, tüketim nesnelерinin (gereksinimlere göre değil) ‘çalışmaya göre’ bölüşümü haksızlığını, birdenbire yıkmakta yeteneksiz bulunan, komünist toplumun gelişme akışını gösterir.”*** (Devlet ve İhtilal, syf. 103)

Günümüz sosyalist toplumlarının komünizme ne kadar yaklaştıklarını anlayabilmek ve de buna bağlı olarak içinde buldukları evreyi ortaya koyabilmek için, Lenin’in Marks’a dayanarak ortaya koyduğu “sosyalizm”in, bugünkü sosyalizm pratiğiyle kaba bir karşılaştırılması yeterlidir. Sosyalist ülkelerde meta üretimi vardır, değer yasası işlemektedir. Bölüşümde sadece emeğin verimliliği değil, niteliği de göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlar doğaldır, çünkü “hukuk, toplumun iktisadi durumundan ve ona tekabül eden uygarlık derecesinden yüksek olamaz.” Doğal olmayan, revizyonistlerin yaptığı gibi, bu durumu ortadan kaldıran bir program yerine, eşitsizlikleri daha da artıran ve hatta kapitalist uygulamaları geri getiren bir program uygulamaktır.

Özetlersek, Marks’ın ortaya koyduğu ve Lenin’in geliştirdiği “sosyalizm”in bilimsel teorisi, iktisadi bakımdan şu noktaları kapsar:

1-Üretim araçlarının tümü toplumun mülkiyetindedir.

2-Meta üretimi yoktur, değer yasası işlemez.

3-Üretici birey, kolektif fonlar çıkarıldıktan sonra toplumsal üründen emeğinin hakkını alır. Bu henüz ‘burjuva haktır!’

Bu üç özellik, komünist toplumun ilk aşamasının (sosyalizmin) üretim ilişkilerini kapsar. Bu süreçte devletin genel yapısını ve özelliklerini Lenin Devlet ve İhtilal’de inceler.

Komünist Toplumun İlk Evresi -Devlet-

Lenin, komünist toplumun ilk evresinde devletin varlığının ekonomik temelini şöyle değerlendirir:

*“(...) ... Kapitalizm yıkıldıktan hemen sonra, insanların **hiç-bir çeşit hukuk kuralı olmaksızın**, birden toplum için çalışmayı öğrenecekleri, ütopyaya düşmeden düşünülemez.”*

“(...) Bu nedenle, bir yandan üretim araçlarının ortak mülkiyetini korurken, bir yandan da çalışma eşitliğini ve ürünlerin bölüşümündeki eşitliği korumakla yükümlü bir devletin zorunluluğu sürer.

*“Bundan böyle, kapitalistler olmadığı, sınıflar ve dolayısıyla **la tepesine binilecek** bir sınıf olmadığı için, devlet söner.*

“Ama, edimsel eşitsizliği onaylayan ‘burjuva hukuku’ korunmaya devam edildiğine göre, devlet henüz tamamen yok olmamıştır. Devletin tamamen sönmesi için, tam bir komünizmin gerçekleşmesi gerekir.” (Devlet ve İhtilal, syf. 104)

Lenin’in bu son derece önemli değerlendirmesinden, başlıca şu noktaları tespit etmek olanaklıdır:

1- Komünizmin ilk aşamasında “tepesine binilecek” sınıf olmadığı için (Lenin’in daha sonraki değerlendirmelerini de hesaba katarak, buna, “sınıflar ortadan kalktığı için” diye eklemek gerekir) devlet sönmeye başlar.

2- Buna rağmen, bölüşüm hala “burjuva hakkı”na göre yapıldığı için devlet hala vardır. Ayrıca insanlar toplum için çalışmayı kendiliğinden öğrenemezler.

3- Devletin görevi, üretim araçlarının ortak mülkiyetini ve bölümdeki eşitliği sağlamaktır.

Lenin'in "devletin sönmeye başlamasından kastettiği, devletin "siyasal bir devlet" olmaktan çıkmasıdır.

"Devlet, başlıca görevlerini, işçilerin kendileri tarafından yapılan böylesine bir kayıt ve bu tür bir denetime indirmediği zaman 'siyasal devlet' olmaktan çıkar." (syf.111)

Lenin dipnotun devamında, Engels'in anarşistlerle polemğine de-
ğindiği bölümü hatırlatır. Söz konusu bölümde Lenin, Engels'in şu sözlerini aktarır:

"(...) Bütün sosyalistler, devletin ve onunla birlikte siyasal otoritenin, gelecek toplumsal devrimden sonra ortadan kalkacağı kabul etmekte birleşirler; yani, kamu görevleri siyasal niteliğini yitirecek ve toplum çıkarlarını gözeten yalın yönetsel görevler biçimine dönüşeceklerdir." (syf. 69-70)

Lenin, Engels'i şöyle yorumlar:

"(...) Yanlış anlaşılmaya elverişli bulunan bu son deyim ("siyasal devlet" -bn-), aslında devletin sönmeye sürecine bir anıttır; bir an gelir ki, sönmeye yolunda bulunan devlet artık siyasal olmayan bir devlet olarak adlandırılmalıdır." (syf. 70)

Gerçekten de, "yanlış anlaşılmaya çok elverişli bulunan siyasal devlet" sorunu, sosyalist ülke komünist partileri tarafından hep yanlış anlaşıldı. Revizyonistler, Lenin'in komünizmin ilk aşaması için söylediklerini tahrif ederek, henüz o aşamaya gelmemiş bulunan bir sosyalist topluma uygulayarak, proletarya diktatörlüğünden vazgeçmeye ve "halk devleti" masalını uydurmaya başladılar.

Oysa Lenin'in formülasyonları çok açıktır. Geçiş döneminde yani tüm sınıflar ortadan kalkana kadar, proletarya diktatörlüğü var olmaya devam eder. Sınıflar ortadan kalktığı ve çalışanlar yönetmeyi öğrendikleri zaman ise, devlet siyasal devlet olmaktan çıkar ve "sönmeye başlar".

Komünizmin Üst Evresi

Lenin, komünizmin üst evresinin ekonomik ve siyasal koşullarını ele alırken, sorunu sadece genel ilkeler düzeyinde koyar ve bunun ötesine geçmek için henüz verilerin yeterli olmadığını söyler.

*“Devletin tamamen sönmesinin ekonomik temeli, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki bütün karşıtlığın, dolayısıyla, belli başlı çağdaş **toplumsal** eşitsizlik kaynaklarından birinin kaybolacağı kadar yüksek gelişme derecesine erişmiş komünizmdir.”*

“(…) Ama bu gelişmenin hızı ne olacak, işbölümünün son bulmasına, kafa ve kol emeği arasındaki karşıtlığın ortadan kalkmasına, çalışmanın ‘ilk dirimsel gereksinim’ durumuna dönüşmesine ne zaman ulaşılacak; işte bunu bilmiyoruz; ayrıca bilemeyiz de.”

*“Bundan dolayı, yalnızca devletin kaçınılmaz sönmesinden söz etme hakkına sahibiz ve bunu yaparken, bu sürecin süresini, komünizmin **üst evresinin** gelişme hızıyla olan bağımlılığını belirtmek ve bu sönmenin mühlet ya da somut biçimleri sorununu tamamen askıda bırakmak zorundayız. Çünkü bu tür sorunları çözümlenmemizi sağlayabilecek veriler **mevcut değildir.**” (Devlet ve İhtilal, syf. 105-106)*

Bugün komünizmin üst aşamasıyla ilgili teorik çalışma yapmak için “veriler” daha çoktur. Ancak yine de, doğrudan üst aşamayla ilgili teorik tartışma ve inceleme bugün için gereksizdir. Bu yüzden, Lenin’in komünizmin üst aşamasının ekonomik temeli olarak belirttiği kafa ile kol emeği arasındaki çelişkinin ortadan kalkması tezine ilave olarak iki tez ileri sürmek yeterli olacaktır. Birincisi, emperyalizm dünya çapında tehdit gücü oluşturduğu sürece, bir veya birkaç sosyalist ülkede komünizmin üst aşamasına geçiş mümkün görünmemektedir. İkincisi, emperyalizmin tehdidi ortadan kalktıktan sonra bile, dünyada sosyalist ülkelerin çoğunluğu komünizmin üst aşamasına geçmeye yakın olmadıkça veya en azından komünizmin

ilk aşamasına ulaşmadıkça, komünizmin üst aşamasına geçiş zordur. İkinci tezle ilgili olarak Castro diyor ki:

“Bazı ülkelerde komünizmin inşasından söz ediliyor. (...) Ancak sanayileşmiş ülkelerle azgelişmiş ülkeler; yüksek emek üretkenliğine erişmiş ülkelerle emek üretkenliğinden yoksun ülkeler halinde bölünmüş olan bir dünyada, üretici güçler ve teknoloji ilkin dünyanın geri kalmış ülkelerinde geliştirilmeksizin herhangi bir ulus tek ülkede komünizmin kurulmasına kalkışabilir mi? (...) ... gelecekte başka ülkelerin hala yardımımıza ihtiyacı varken, büyük bir refahı hayal etmememiz gerekir. Şimdiden çocuklarımızı öyle yetiştirmeliyiz ki, bütün acil ihtiyaçlarımız karşılandığında hedefimiz sırf bolluğun ötesine geçsin. Başlıca idealimiz ve görevimiz geride kalmış olanlara yardım etmek olmalıdır.” (Bkz. Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedi: cilt, syf.1687).

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ SÜRECİ

Bolşevikler 1917 Kasım'ında iktidarı aldıklarında, sosyalizmi nasıl kuracaklarını, doğal olarak bilmiyorlardı. Sosyalizmin kuruluşunun bir dizi deneyden geçilerek başarılabilceği kuşkusuzdu. Bu açıdan, Lenin'in aşağıya aktaracağımız sözleri (Mayıs 1918) anlamlıdır.

“Bütün bildiklerimiz, kapitalist toplum üzerinde en yetkili uzmanların, kapitalizmin gelişmesini önceden gören en büyük kafaların bize kesinlikle söyleyebildikleri tek şey, dönüşümün tarihsel bakımdan kaçınılmaz olduğu ve belirli bir ana çizgiyi izlemek zorunda bulunduğu, üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin tarih tarafından mahkum edilmiş olduğu, bir gün mutlaka çatlayacağı ve sömürücülerin mutlaka mülksüzleştirileceğiydi. Bu bilimsel bir kesinlikle saptanmıştır ve sosyalizmin bayrağını ele aldığımızda, kendimizi sosyalist olarak ilan ettiğimizde, sosyalist partiler kurduğumuzda, toplumu değiştirdiğimizde bunu biliyorduk. Sosyalist yeniden örgütlemeye geçmek amacıyla iktidarı devraldığımızda bunu biliyorduk; ancak dönüşümün alacağı biçimleri ya da somut yeniden örgütlenmenin gelişme hızını

bilmiyorduk, bilemezdik de. Ancak toplu deney, milyonların deneyi bizi bu konuda aydınlatabilir, bize yol gösterebilir.” (ÜBS, syf.159)

Bu yüzdendir ki, Bolşevikler iktidarı aldıktan sonra sosyalizmin kuruluşuna ilişkin pek çok sağ ve “sol” politika ortaya çıktı, ütopyik görüşler savunuldu. 1921’de uygulamaya başlanan NEP’e gelinceye değin, Bolşevik Parti içinde başlıca iki sapma vardı. Bunlardan birincisi, partinin öncü rolünü özünde reddeden, artık iktidar alındığına göre hemen sosyalizmin kurulabileceğini ve ekonominin sendikalara teslim edilmesi gerektiğini savunan sağ eğilim ve ikincisi, Troçki ve Buharin tarafından savunulan, emeğin askerileştirilmesi yoluyla hızlı bir sanayileşmeyi öneren “sol” eğilim. Lenin ve Bolşevikler bu görüşleri reddettiler. Lenin’in sosyalizmi kurma planı farklıydı. 1921’e dek ancak *kısmen* uygulanan bu planı Lenin 1919 Ekim’inde “Proletarya Diktatörlüğü Döneminde Ekonomi ve Politika” adlı önemli makalesinde şöyle anlatır:

“Genellikle hemen yapılması mümkün olan her şeyi hemen, tek bir devrimci darbeye başardık; örneğin, proletarya diktatörlüğünün daha ilk gününde, 26 Ekim (8 Kasım) 1917’de, toprak üzerinde özel mülkiyet büyük toprak sahiplerine tazminat ödemeden kaldırıldı -yani, büyük toprak sahipleri mülksüzleştirildi. Birkaç ay içinde hemen hemen büyük kapitalistlerin, fabrika ve büyük atölye sahiplerinin malları, anonim şirketler, bankalar, demiryolları da vb. aynı biçimde tazminatsız olarak kamulastırıldı. Büyük sanayi üretiminin devletçe örgütlenmesi, fabrikalarla demiryollarının ‘işçi denetiminden’ ‘işçi yönetimine’ geçişi, bütün bunlar şimdiden geniş ölçüde gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Ancak tarım alanında bu işe daha yeni başlanmıştır. Aynı biçimde küçük meta tarımından komünist tarıma geçiş dönemine özgü çeşitli biçimlerdeki küçük çiftçi kooperatiflerinin örgütlenmesine de yeni başlanmıştır. Özel ticaret yerine, ürünlerin devlet eliyle dağıtımı... konusunda da aynı şeyi söyleyebiliriz.” (ÜBS, syf. 199-200)

Ancak sosyalizmin bu biçimde gerçekleşme planı kısmen uygulan-
dı. Bunun nedeni sadece iç savaş şartları değildi. Bütün sorun, işçilerin
üretimi yönetmesini ve denetlemesini öğrenmesi ve küçük meta
üretimini yok edilmesi idi. Bu şartlar altında Lenin'in yukarıda ortaya
koyduğu plan "aşırı bir acelecilikti". Lenin bu yüzdendir ki, daha
1918'de sosyalizmin kuruluşu için başka bir plan üzerinde düşünmeye
başladı.

*"(...) O zaman (1918 -bn) her gün büyük bir acele ile -muhak-
kak ki aşırı bir acelecilikle- sosyalist olmadıkları öne sürülmesi
imkansız her türlü ekonomik tedbirler alıyorduk; buna rağmen,
Sovyetler Cumhuriyeti'nin o dönemdeki ekonomik durumundan
dolayı, devlet kapitalizmini ileri bir adım olarak görüyordum.
"(III. Enternasyonal Konuşmaları, Pencere Yay. syf.152)*

Lenin'e göre, "sosyalizmin başlıca düşmanı küçük burjuva iktisa-
di koşulları ve küçük burjuva unsur"dur; bu yüzden, devlet kapitaliz-
mi, küçük burjuva iktisadi yenmenin "tek yolu"dur. Ancak Lenin'in
"muhtemel bir geri çekilme" olarak düşündüğü, proletarya diktator-
yası altında devlet kapitalizmi yoluyla sosyalizme geçme planı ancak
1921'de hayata geçecekti. O günkü şartlarda ortaya konan ve "aşırı bir
acelecilikle" uygulanan sosyalist tedbirlerdi. Ve sorun bunlarla sınırlı
değildi.

İç savaş koşulları, Sovyet iktidarını "savaş komünizmi"ni de uy-
gulamaya zorladı. Böylece "aşırı bir acelecilikle" uygulanan ve ancak
kısmi başarılar elde eden planın "aşırı ucu" ortaya çıktı. Aslında "sa-
vaş komünizmi", aşırı bir acelecilikle uygulanan politikanın bile önüne
geçmişti. Lenin, "savaş komünizmi"ni şöyle değerlendiriyor:

*"(...) Abluka altında olduğumuz, her yandan kuşatıldığımız,
bütün dünyadan ve tahıl yetiştiren güneyden, Sibiry'a'dan, kö-
mür havzalarından koparıldığımız bir sırada, sanayii yeniden
kuramazdık. Hiç duraksamadan 'savaş komünizmi'ne geçmek,
en tehlikeli aşırı uçlara kadar gitmeyi göze almak zorundaydık."
(İşçi Sınıfı ve Köylülük, Sol Yay. syf.447)*

"(...) Savaş ve yıkım bizi, 'savaş komünizmi'ne başvurmak

zorunda bıraktı. Bu, proletaryanın iktisadi görevlerine uygun bir politika değildi, olamazdı. Geçici bir önlemdi.” (ISK, syf .437)

1921 yılında iç savaş sona erdiğinde Lenin’in 1918’de “muhtemel bir geri çekilme” olarak düşündüğü devlet kapitalizmi planının uygulanma şartları doğmuştu. Ancak “aşırı bir uç” olarak uygulanan savaş komünizminin bir bedeli şeklinde köylülere aynı vergi yoluyla, yani serbest ticarete izin vererek taviz verilmesi zorunlu bir duruma gelmişti. Böylece NEP, iki düzeyde, devlet kapitalizmi ve serbest ticaret yoluyla uygulanacaktı. Lenin, bu durumu şu çarpıcı anlatımıyla ortaya koyuyor:

“1918’de devlet kapitalizmini muhtemel bir geri çekilme olarak (düşünüyorduk) ama 1921’de, zaferle biten bir iç savaş dönemini atlattıktan sonra, Sovyet Rusya’nın çok büyük diyebileceğimiz iç siyasi krizi ile karşılaştık. Bu iç kriz köylülerin önemli bir kısmının ve işçilerin de hoşnutsuzluğunu ortaya çıkardı. Sovyet Rusya’sında ilk kez -ve umarım son kez- büyük köylü kitlelerinin bize karşı harekete geçtiğini gördük ama bu bilinçsiz, içgüdüsel bir şekilde olmuştur. Bizler için son derece tatsız olan bu durum nasıl meydana geldi? Kendimize yeterli bir temel hazırlamadan iktisadi atılımlarımızda fazla ileri gitmiştik. Bizim birkaç hafta sonra kabul ettiğimizi, o dönemde açık bir şekilde ifade edemediğimizi, kitleler hissetmişti; yani tam sosyalist biçimlere ve tam bir sosyalist dağıtımına geçmenin gücümüzü aşan bir şey olduğunu ve geri çekilmemizi daha basit görevler çerçevesinde yapamadığımız takdirde ölüme mahkum olduğumuzu. Kriz herhalde Şubat 1921’de başladı. O senenin baharında yeni ekonomik siyasetimize geçmeyi çoğunlukla kabul ettik.” (Pencere Yay. syf.154-155)

İç savaş şartlarında, nasıl ki proleter iktidarının ayakta kalması için savaş komünizmi uygulandıysa, 1921 şartlarında da aynı nedenle köylülere yardım edilmesi, özel kapitalizme izin verilmesi gerekiyordu. Ve bunun için en büyük fedakarlığı da işçiler yapmalıydı. Çünkü proletarya diktatörlüğü altında, bu diktatörlüğün sürmesi için, “korkunç ıstırap

işçi sınıfının büyük kısmına kalmıştır”.

NEP’e geçilmesinin uluslararası boyutu da vardı. O günkü şartlarda, Avrupa’da proleter devrim hareketi bir geri çekilme, devrime hazırlanma aşamasındaydı. Lenin, bu bakımdan NEP’i burjuvaziye bir “haraç verme” olarak kabul ediyordu.

Sovyetler Birliği’nde Geçiş Dönemi ve NEP

NEP, gerek ‘20’li yılların oportünistleri, gerekse günümüz oportünistleri tarafından hep taktik bir ‘geri çekilme’ olarak değerlendirildi, bu yönü hep ön plana çıkarıldı. Bu yanlıştı. Elbette NEP, sosyalizme devlet kapitalizmi ve ticaret özgürlüğü yoluyla geçilmesini öngörmesi tarafından, 1921’e dek kısmi olarak uygulanan sosyalizmin kuruluş planına göre bir geri çekilmeydi. Ancak NEP Sovyetler Birliği’nin somut ekonomik koşullarının bir ürünüydü ve daha 1918’de Lenin tarafından düşünülüyordu. Bu bakımdan NEP’i genel olarak ‘bir geri çekilme’ değil, Sovyetler Birliği’nde kapitalizmden sosyalizme geçiş, kapitalizmle sosyalizmin savaşım dönemi olarak değerlendirirsek, oportünizmin NEP’i ‘geri çekilme’ye mahkum eden anlayışına da düşmemiş oluruz. Stalin’in dediği gibi:

“Aslında, şimdi bizde meydana gelmekte olan şey, (NEP) kapitalizmin tek yanlı restorasyon süreci olmayıp, kapitalizmin gelişmesi ve sosyalizmin gelişmesi gibi çifte bir süreçtir. Sosyalist unsurların kapitalist unsurlara karşı savaşımının çelişkilerle dolu süreci, kapitalist unsurların sosyalist unsurlarla ortadan kaldırılması sürecidir.” (Leninizmin İlkeleri, syf. 183-184)

NEP, Sovyetler Birliği’nde sosyalizme geçişte Bolşeviklerin başvurmak zorunda kaldıkları, üzerinden atlayamayacakları bir aşamayıydı. Sosyalizmin kuruluşunda ortaya çıkan ilk önemli deneydi ve bu yönüyle uluslararası bir öneme sahipti. Diğer ülkelerdeki devrimlerle birlikte yeni geçiş biçimlerinin ortaya çıkmasıyla bu önemi yitirecekti. NEP ve benzeri ekonomi politikaların, her ülkenin sosyalizme geçiş biçimlerinin özgünlüğüne bağlı olarak başvurulacak yöntemlerden olabileceğine dikkat çekmek gerekiyor.

Stalin NEP’le ilgili şöyle diyor:

“Gerçekte NEP, geri çekilmeyi ve özel ticarete karşı bir hoşgörüyü varsaymakla kalmaz, devletin denetiminde bir kapitalizmin de dirilmesini öngörür. Bu dönem, NEP’in başlangıcına damgasını vurmuştur.

*“Gerçekte NEP, sosyalizmin kapitalist unsurlara karşı saldırıya geçtiğini, özel ticaretin etki alanının tedricen **sınırlandırılmasını**, sosyalist kesimin özel kesim üzerinde giderek **artan bir egemenlik kurmasını**, sosyalizmin kapitalizm üzerinde zaferini hesaba katmaktadır.”* (1929, Kapitalizmin Büyüklük Bunalımı ve Sovyet Ekonomisi, Çağrı Yay. syf.66)

NEP Nasıl ve Neden Başlatıldı?

Lenin, sosyalizmin maddi temelini hazırlanması, işçilerin sanayileşmeyi burjuvalardan öğrenmesi için devlet kapitalizminin zorunlu olduğunu söylüyordu. Bunun için de devlet kapitalizmini küçük köylüye karşı bir “blok” olarak görüyordu. Bu açıdan küçük köylülerin kooperatiflerde örgütlenmesini, o şartlarda küçük köylü kapitalizminin yerine ‘kooperatif’ kapitalizminin geçirilmesini öneriyordu.

*“... Özel kapitalizmin tersine, Sovyet yönetimi altındaki ‘kooperatif’ kapitalizmi, devlet kapitalizminin bir çeşididir ve bu yüzden bugün için elbette belirli ölçüler içinde, bizim için yararlıdır. Aynı vergi (vergi şeklinde alınanın üstünde ve ötesinde kalan) fazla ürünün serbestçe satılması demek olduğuna göre, kapitalizmin bu gelişmesini -çünkü serbest pazar, kapitalizmin gelişmesi **demektir**-kooperatif kapitalizmi kanalına yöneltmek için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız.”* (İSK, syf.443)

O halde NEP, bir yandan sosyalizmin maddi temelini kurmanın, işçilerin sanayii yönetmesinin, muhasebeyi, denetimi öğrenmesinin bir yolu olarak devlet kapitalizmini geliştirmek, diğer yandan, köylüleri kapitalist nitelikte de olsa, kooperatiflerde toplamaktır.

“(.,.) Ayrıcalıklar politikası (devlet kapitalizmi -bn-) başarıya ulaştığı takdirde, bize, modern ileri kapitalizm üzerine kurulu -bizimkilerle kıyaslandığında- mükemmel olan birkaç büyük işletme sağlayacaktır. Birkaç on yıl sonra bu işletmeler tamamen bize geçecektir. Kooperatif politikası başarıya ulaştığı takdirde, küçük ekonominin yükselmesi ve onun belirsiz bir süre içinde, gönüllü birleşme temeli üzerinde büyük üretime geçişi kolaylaştırma sonucunu verecektir.” (İSK, syf.444)

Lenin, Rusya gibi üretici güçlerin geri olduğu bir ülkede, proleter devletin yönetiminde bir devlet kapitalizmini sosyalizme geçişin başlıca biçimi olarak görüyordu; küçük meta üretimini yok etmenin başka yolu yoktu. Bu şekilde köylüler kooperatiflerde toplanacak, ürünlerin değişimi, büyük ölçekli sanayi ile köylü kooperatif kapitalizmi arasında, özel ticarete gerek olmadan değişebilecekti. Bu da, sosyalizme geçişin, ürünlerin sosyalist değişimin şartlarını yaratacaktı.

Ancak gelişimin bu şekilde olduğu ve sonuçlandığı söylenemez. Stalin’in belirttiği gibi, devlet kapitalizmi, Rusya’da burjuvazinin direnmesi ve uluslararası kapitalizmin saldırıları yüzünden gelişme imkanı bulamadı. Bu yüzden, sanayiinin gelişimi, devlet kapitalizmi yolundan çok, sosyalist yöntemle gerçekleşti. Bundan dolayı, kooperatifler sorunu büyük önem kazandı. Daha önce, devlet kapitalizminin bir parçası olarak düşünülen kooperatifleşme, 1923’te Lenin’in “Kooperatifçilik Üzerine” adlı makalesinden sonra, sosyalist mülkiyetin bir parçası haline gelmeye başladı.

“Gerçekten, bizde, işçi sınıfı iktidarı elinde tuttuğuna göre ve devlet de bütün üretim araçlarının sahibi bulunduğuna göre, geri kalan iş, halkı kooperatifler içinde toplamaktır. (...) (bu)... kooperatifçilikten hareket ederek, tam bir sosyalist toplumu kurmak için gerekli olan her şey değil midir?” (İSK, syf.495)

NEP ve “sol” Sapma

Başlangıçta, 1924’lerde, bir dünya devrimi olmadan Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin kurulamayacağını ileri süren “sol” Troçkist düşünce üzerinde ayrıca duracağız. Burada, sosyalizmin kuruluşu üzerine “sol”un anlayışını ortaya koymaya çalışacağız.

„ Troçkist ve daha sonra “birleşik muhalefet” olarak anılan Troçki-Kamanev-Zinovyev “sol” grubunun düşüncesi, tek ülkede, kırsal kesimde sosyalist üretim ilişkileri kurulmadan hızla sanayileşmeye gidilmesine dayanıyordu. Görünüşte “sol”, özünde burjuva olan bu çizgi eğer Bolşevik Parti içinde zafer kazanmış olsaydı, tıpkı kapitalizmin gelişmesinde olduğu gibi, köylülerin üzerine basılarak, “sol” muhalefetin ünlü iktisatçısı Preobrajensky’nin tarım ürünleri ve gelirlerinin vergileme ve fiyat politikasıyla ‘kamulaştırılmasına’ dayanan ‘sosyalist ilkel birikim’ modeliyle köylüler sömürülerek ‘hızlı sanayileşme’ politikası gerçekleştirilmeye çalışılacak ve bu da sosyalist iktidarın sonu olacaktı. Oysa sosyalizmin kuruluşu, her şeyden önce, sosyalist üretim ilişkilerinin (özellikle de köylülerin sosyalist kooperatiflerde toplanmasının) proletarya diktatörlüğü vasıtasıyla kurulması anlamına gelir. Yeni üretim ilişkilerinin üretici güçlerin önünü açması, üretici güçlerin özgürce gelişimini sağlaması esprisi budur. Yıllar sonra Stalin, sağcı Yaroşenko’ya cevap verirken, özünde sağ olan “sol” sapmaya da cevap veriyordu:

“Hiç kimse beş yıllık planlar süresince (beş yıllık planlar 1928’de başladı -bn-) Sovyet sanayimizin üretici güçlerinin gelişmesini yadsıyamaz. Ancak, eğer Ekim 1917’de, eski kapitalist üretim ilişkileri yerine, yeni, sosyalist üretim ilişkileri getirilmiş olmasaydık, bu gelişine olmazdı.”

“Hiç kimse 20-25 yıldır tarımımızdaki üretici güçlerin gelişmesini yadsıyamaz. Ancak, 1930 yıllarında kırsal bölgelerde eski kapitalist üretim ilişkilerinin yerine, yeni, kolektivist üretim ilişkilerini kurmasaydık, bu gelişme olmazdı.” (Son Yazılar, Sol Yay. syf.120)

Troçki-Zinovyev “sol” muhalefeti, kırsal bölgelerde kolektivist üretim ilişkileri henüz kurulmadan ‘hızlı sanayileşme’ politikası önermekle, Marksist-Leninist üretim ilişkileri teorisini görmezden geliyor, devletin gücüyle köylüler sömürülerek üretim güçlerinin geliştirilebileceğini sanıyordu. “Sol” muhalefetin anlayışının temelinde devrime inançsızlık, işçi sınıfına inançsızlık, köylülerin sosyalizme kazanılabileceğine inançsızlık yatıyordu.

“Ülkemizde sosyalist kuruluşun zaferine inançsızlık nedir?”

“Bu her şeyden önce, ülkemizin gelişmesinin özel koşulları nedeniyle, köylülüğün temel kitlelerinin sosyalist kuruluş işine yöneltilebileceğine olan inançsızlıktır.”

“İkincisi, bu, ulusal ekonominin komuta mevkilerini elinde tutan ülkemiz proletaryasının, köylülüğün temel kitlelerinin sosyalist kuruluş işine katılmalarını sağlama yeteneğine inançsızlıktır.” (L.İ., syf.176)

İşte, Troçki-Zinovyev-Kamanev “sol” grubunun, köylülüğün sosyalizme kazanılabileceğine ve sosyalist üretim ilişkilerinin kırlarda kurulabileceğine olan inançsızlığı, köylülüğe dayanmadan, ‘tek ayak üzerinde saldırıya geçmek, hızlı sanayileşmeyi başlatmak anlamına geliyordu.

“Troçki-Zinovyev grubundaki ‘solcu’ oportünistleri dinleseydik, 1926-27’de ‘kulak’ üretiminin yerine kolhoz ve sovhoz üretimini koyma olanaklarına sahip değilken, saldırıya geçseydik ne olurdu?”

“Saldırımız başarısızlığa uğrar, güçsüzlüğümüz kanıtlanmış olur; ‘orta’ köylüyü, ‘kulak’ların kollarına atar; sosyalizmin kuruluşunu baltalamış olur ve aç kalırdık.”

“Bugün yine sıkıntılar karşısında kalırdık.” (Çağrı Yay.syf.68)

NEP Sona Eriyor

1920’lerin sonlarına doğru, Bolşevik Parti’nin kırsal alandaki çalış-

maları sonucunda köylülük kazanılmaya başlanmış, kolhoz ve sovhoz örgütlenmesi ve üretimi kulakları yenebilecek güce ulaşmaya başlamıştı. Bu gelişimi tespit eden Bolşevik Parti, 15. Kongre’de (Aralık 1927) kolektifleştirmeyi hızlandırma ve kulaklara saldırıya geçme kararı aldı. NEP sona ererken, yeni bir süreç başlıyordu. Şimdi, sosyalizmin kırsal kesimde örgütlenmesine geçilecekti.

Köylülüğün kolektifleştirilmesi süreci elbette kendiliğinden bir süreç olamazdı. Nasıl ki, proletarya iktidarı aldıktan sonra, üretim araçlarını kamulaştırmışsa, aynı şekilde, parti önderliğinde, küçük köylüyü kolektif çiftliklerde toplayarak ve kulakları tasfiye ederek, kırsal kesimde de sosyalist üretim ilişkilerini kurmalıydı. Bu, partinin kendisini arındırma, köylülüğü kazanma, kulakları tasfiye etme şeklinde çok yönlü planının bir ürünü olabilirdi. Bu yüzden, 1927 sonlarında başlatılan kolektifleştirme hareketinin nasıl yürütüldüğünü Stalin’den aktarmak yararlı olacaktır.

“Ortaya çıkan sorun şudur: Saldırıya geçme zamanına geldik mi? Saldırı saati çaldı mı?”

“Evet, bu an gelmiştir.” (Çağrı Yay. syf.68)

Daha sonra Stalin, saldırıyı “nasıl” başlattığını anlatıyor. Bu saldırı, sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşu bakımından son derece önemli ve zengin bir derstir.

“Parti bu saldırıyı nasıl başlattı ?”

“(…) Kampanya... Parti içinde kapsamlı bir özeleştirme hareketiyle başladı.”

“(…) Parti, rejimi daha iyiye götürmek ve Sovyet iktidarını güçlendirmek amacıyla, çalışmamızla ilgili bütün kusurlarımızı ortaya koymamız gerektiğini açıkladı.”

“Parti, daha sonra, bürokrasiye karşı geniş bir kampanya açtı ve asalak, bürokrat ve küçük burjuva unsurları ‘parti’den profsoyuzlardan, kooperatiflerden ve öteki kuruluşlardan temizlemeye karar verdi.”

Saldırının birinci aşaması, parti ve devlet organları içinde bir ‘te-

mizlik' ile başlıyor. Siyasi güç, gerçekten saldırıyı yönetme ve sonuca ulaştırma durumunda değilse, saldırının başarıya ulaşması elbette mümkün olamazdı. Saldırının ikinci aşaması, kitleleri harekete geçirmektir.

“İşçilerin devlet aygıtına doğrudan katılmaları ve Sovyetler'in işleyişinin işçi sınıfı tarafından denetlenmesi, büyük bir heyecan dalgası yarattı ve işçi sınıfında bir canlanmaya yol açtı.”

“Parti, daha sonra, fabrika ve işyerlerinde çalışan kitleler arasında yeni bir atılımı belirleyen 'sosyalist' yarışma hareketini başlattı.”

“Kitle psikolojisinde ve işi ele alış biçimlerinde, fabrika ve işyerlerimizin görünümünü tamamen değiştiren bir devrimin oluştuğunu görmemek için kör olmak gerekir.”

Parti, kırsal kesimde saldırıyı zafere ulaştırmak için önce kendini ve devlet aygıtını sağlamlaştırıyor ve sonra kendisine sağlam bir sosyal temel yaratıyor. Bu temel, işçi sınıfıydı. Proleter demokrasisi ile üretimin geliştirilmesi sağlam bir temelde birleştiriliyor. Böylece, saldırının üçüncü aşaması başlatılıyor.

“Parti, daha sonra sovhoz ve kolhozları geliştirmek amacıyla ülkenin finansman kaynaklarını harekete geçirdi. Kolhozların emrine 25.000 öncü işçi verdi. Kolхозlardaki yüksek nitelikli köylü unsurlara kolhoz yönetimine katılma olanağı sağladı. Kolhozların yönetimi konusunda bir dizi kurs düzenledi, böylece kolhozların işlemlerini sağlayabilecek yetenekte kadroların kurulması için gerekli temeli attı.”

“Son olarak parti, kendini yeni baştan örgütledi. Basını yeniden silahlandırdı. Vereceği mücadeleyi iki cephede örgütledi. Troçkistlerin kökünü kazıdı, her alanda sağ direnişi kırdı, uzlaşmacıları tecrit etti. Böylece Leninist çizgiye dayanan birliği gerçekleştirdi. Bu, saldırının zaferle sonuçlanması için zorunlu idi.” (Stalin, Çağrı Yay, syf. 70-74)

Bolşevik Partinin 1928'de yeni bir tarihsel sürece geçişi, 1917 Ekim

Devrimi'nin sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşuyla, tamamlanmasıdır. Böylece, üretim güçlerinin özgürce gelişiminin önu açılmıştır. Bu, ancak üretim ilişkilerinde böyle bir geçişle sağlanabilirdi; üretim ilişkilerindeki bu geçiş de ancak, partinin önderliğinde, proletarya diktatörlüğü altında kitlelerin sosyalist bir ruhla seferber edilmesiyle başarılabildi. Çünkü, üretim ilişkilerinde değişim, aynı zamanda, kitlelerin, partinin ve sosyal ve politik kurumların katıldığı ve kendini yenilediği bir değişimdir.

Nasıl ki, üretim güçlerinin önündeki engellerin temizlenmesi, üretim ilişkilerinde bir değişimi zorunlu kılıyorsa, üretim ilişkilerindeki bir değişim de politik bir değişimi zorunlu kılar.

Marksizm-Leninizm ile her türlü oportünizm arasındaki ayırım, üretim güçleri ile üretim ilişkileri, üretim ilişkileri ile üstyapı arasındaki ilişkiyi kavrama temelinde ortaya çıkıyor. 1928 Bolşevik saldırısı, üretim güçlerinin önünün açılması için üretim ilişkilerinde değişime, üretim ilişkilerinde değişim için de üstyapıda bir değişime “öncelik” verildiğinin en iyi örneğidir. Bu bakımdan, Bolşevik saldırısının özü, parti ve kitle hareketini bütünleştirmesidir. Ve sonra Bolşevik saldırısının amacı, sosyalizmin inşasıdır.

“Bolşevik saldırısının özelliği, önce kitleleri ülkemizdeki kapitalist unsurlara karşı harekete geçirmesi... sosyalizmin inşasını tamamlamak için çalışan kitleler arasında bir yarışma ruhu uyandırmasıdır.” (Çağrı, syf.70)

NEP Sona Ererken Ortaya Çıkan Sağ Sapma

1928 Bolşevik saldırısı sırasında tam anlamıyla ortaya çıkan Buharinci sağ sapma, sosyalizmin kendiliğinden kurulacağını savunur. Buharinci iktisatçı Kondratiev, tarımdaki sosyal farklılaşmanın normal olduğunu, sanayileşmenin yavaşlatılması gerektiğini, ücretlerin dondurulmasını, kaynakların tüketim sanayiine aktarılmasını, tarım vergilerinin düşürülmesini, kolektifleştirmenin değil, üretici kooperatiflerin kurulmasını öneriyordu. Kendiliğinden, üretim ilişkilerinde

bir devrim yapmadan sosyalizme ulaşılamayacağı açıktı. Buharin'in politikası, kulakların politikasının partiye yansımından başka bir şey değildi. Stalin, eğer sağ sapma partide egemenlik kursaydı, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulamayacağını söylüyordu.

“Sağcıların bahtsızlıkları, sosyalist kuruluşun ülkemizde sahip olduğu olanakları kabul ettikleri halde, (...) ekonomimizin sosyalist ekonomiye dönüşmesi için gerekli anahtarın, yoğun biçimde sanayileşmeye yönelmek olduğunu kabul etmek istememekte-dirler.”

“Sosyalizm, sınıf mücadelesi olmadan, kapitalistlere karşı saldırıya geçmeden, gizlice, rahatça gerçekleştirilebilir sanıyor-lar.”

“Köylü kitlelerinin, sosyalizmin kurulması için açılan kam-panyaya katılmaları olanağını sağcıların reddettikleri söylene-mez.”

“Fakat bu olanağı açıkça kabul ettikleri halde (...) sovhoz ve kolhozların, köylü kitlelerinin sosyalizmin kuruluşuna katılmala-rı için en iyi araç olduğunu kabul etmiyorlar.”

“(...) Kulakların sosyalizm içinde eriyebileceğini sanıyorlar.”

“Partimizin içinde sağ sapma başarıya ulaşmış olsaydı, işçi sınıfı silahsızlandırılacak, köyde kapitalistler silahlandırılacak ve SSCB'de kapitalizmin yeniden kurulması şansı artacaktı.”
(Stalin, Çağrı Yay, syf.110- 111)

Özetle, kapitalizmden sosyalizmin kuruluşuna dek olan geçiş ev-resinin sonunda, saldırı anı geldiğinde sağ sapma, sosyalist üretim ilişkilerinin, parti önderliğinde sınıf mücadelesi yoluyla kapitalistlerin yok edilmesiyle kurulmasına karşı çıkıyor, sosyalizmin kendiliğinden kurulabileceğini, kulakların zamanla sosyalizm içinde eriyebileceğini iddia ediyordu.

SOSYALİZMİN KURULUŞU DÖNEMİNDE İDEOLOJİK MÜCADELENİN, PARTİ ÇİZGİSİNİN, PROLETER DEMOKRASİSİNİN ÖNEMİ

I

Sosyalizmin temellerinin atılması sürecinde, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki savaş, parti ve devlet aygıtı içinde de sürer. Oportünizmin özünde burjuvaziye teslimiyet olduğu, bu dönemde de açığa çıkar. Bu bakımdan, proletarya diktatörlüğünün yönetici-önder gücü olan partinin, oportünizm ve revizyonizme karşı mücadeleyi bir an olsun elden bırakmaması şarttır.

Parti, yönetici-önder güç olarak, toplumdaki sosyal sınıf çelişkilerini yansıtmamazlık edemez, aksi durum diyalektiğe aykırıdır. Bu böyle olduğu içindir ki, parti, oportünizmden, revizyonizmden arınarak güçlenir. Buradan hareket ederek, parti içinde sürekli olarak bölünmeler olacağını ileri sürmek de aynı ölçüde diyalektiğe aykırıdır. Parti, toplumdaki sosyal sınıf çelişkilerini dolaylı olarak yansıttığına göre, ancak keskin dönüm noktalarında veya bu dönemlere yakın, parti içinde ideolojik tartışmalar keskinleşir. O zamana kadar, ancak tohum halinde

bulunan fikir ayrılıkları partinin birliğini bozmadı. Partinin atılım yapacağı veya geri çekileceği, keskin dönüm noktalarında, parti içinde oportünizm ortaya çıkar. Bu gelişimi, parti içinde sürekli bir ideolojik mücadelenin varlığı olarak yorumlayıp, “parti içinde birlik olmaz” düşüncesine varmak ne kadar yanlışsa, partinin birliğini mutlaklaştırıp, artık böyle bir parti içinde ideolojik ayrılık olmaz demek de o kadar yanlıştır.

Bolşevik Partisi’nin sosyalizmin kuruluşu dönemindeki gelişimi bu bakımdan iyi bir ders ve örnektir.

Ekim Devrimi döneminde Bolşevik Parti, idealist anlamda değil, diyalektik anlamda tam bir ‘birlik’ içindeydi. Ancak sosyalizme nasıl geçileceği, sosyalizmin yaşayıp yaşayamayacağı sorunu gündeme gelince, parti içinde çeşitli ideolojik farklılıklar ortaya çıkmaya başladı. Partideki ideolojik çelişkiler, o günkü süreci, o günkü toplumsal tabloyu yansıtıyordu. Ancak henüz süreç başka bir sürece dönüşmediğinden, parti, bu ideolojik çelişkileri bağrında tutabiliyordu.

Ne zaman ki süreç değişti, o zaman parti içindeki çelişkilerin kesin bir çözüme kavuşturulması gerekti. NEP’e geçiş, parti içinde Troçkist “sol” sapmayı ortaya çıkardı. Troçkist sapma, NEP’e karşı çıkıyor ve böylece özünde burjuvaziye hizmet ediyordu. Troçki ile Stalin arasında başlayan tartışma, daha sonra Zinovyev ve Kamanev’in Troçki’ye katılmasıyla sürdü. Ve ne zaman ki, “sol” oportünizm atak yapıp, partiyi ele geçirmeye kalktı ve o döneme uygun düşen partinin ekonomik siyasetini değiştirmeye kalktı, işte o zaman Troçkist grup partiden ihraç edildi. (1927, 15. Parti Kongresi)

Stalin, birleşik muhalefete karşı, Buharin’le birlikti. Bunu “burjuva politikasıyla” açıklamak ancak oportünistlerin işi olabilir. Stalin, Buharin’le birlikti, çünkü o dönem Buharin, “sol” muhalefete karşı parti politikasını savunuyordu.

Ancak ne zaman ki, burjuvazi ve kulaklara karşı bütün cephelerde saldırı siyaseti başlatıldı, o zaman parti içinde bu saldırıya katılmak istemeyen, bunu engellemek isteyen sağ sapma ortaya çıktı. Parti, saldırı politikasını başarıya ulaştırmak için sağ sapmayı partiden ihraç etme-

liydi ve bunu partinin 16. kong resinde gerçekleştirdi. (Mayıs 1930)

Bolşevik Parti, 1930’larda tam bir “birlik” içindeydi. Ama bu birlik idealist temeller üzerine kurulu değildi; o dönemki sürece uygundu.

1930’larda Sovyetler Birliği’nde sosyalist üretim ilişkileri kurulmuştu; başka bir deyişle, üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasında tam bir uyum sağlanmıştı. Böylesine bir temel üzerinde yükselen üstyapı da, altyapıyla uyum içindeydi. Bu yüzden üstyapının ve onun yönetici-nder gc partinin birliği sürece uygun düşüyordu. Ancak bu, parti içinde hiçbir fikir ayrılığının olmadığı, hiçbir çelişkinin olmadığı anlamına elbette gelmezdi. Aynı şekilde, üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasında hiçbir çelişkinin olmadığı anlamına da gelmezdi.

“Birlik”, çelişkisiz bir kategori değildir; tersine “birlik”, ancak çelişkilerin birliği olabilir. “Birlik” durumu, bütün içinde çelişkilerin çözümlenebildiği, çelişkilerin antagonist bir nitelik kazanmadığı bir durumdur. “Birlik” veya “uyum” işte böylesi bir durumu ifade eder. Sovyetler Birliği’nin ‘30’lu yılları böyle bir “durumu” ifade ediyordu. Parti içinde, üstyapı içinde, ekonomik temelde çelişkiler, sürecin kendi içinde, antagonistmaya varmadan zmlenebiliyordu. Ancak bunu, mutlak, değişmez bir durum olarak değerlendirmek elbette doğru olmazdı.

Parti içinde ortaya çıkan çelişkileri sürece uygun olarak değerlendirmek ve üzüm yöntemleri uygulamak; çelişkilerin zm için ne zamansız, ne de kendiliğindenci davranmak... İşte Bolşevik Parti içindeki ideolojik mücadele sürecinden çıkarılacak başlıca teorik ders budur.

II

Stalin, Leninizmin Sorunları’nda parti ile proletarya diktatörlüğü arasındaki ilişkileri inceler. Stalin’e göre, parti proletarya diktatörlüğünün gerekleştiricisidir; parti aracılığıyla önderlik temeldir; bu yüzdedir ki, ‘parti diktatörlüğü’ ile proletarya diktatörlüğü özdeş değildir ama proletarya diktatörlüğü özünde parti ‘diktatörlüğüdür’.

Bu, neyi gösterir? Parti çizgisinin doğru olup olmadığının önemini; parti içinde ideolojik mücadelenin önemini; partinin zamanında ve sürece uygun olarak doğru politikalar saptamasının önemini.

Stalin, proletarya diktatörlüğünün özünde parti ‘diktatörlüğü’ olduğunu söylerken haklıydı. Bu formülasyon bugün için de doğrudur. Bütün geçiş dönemi boyunca, yani komünizme geçinceye kadar, proletarya diktatörlüğü olduğu sürece, parti de bu diktatörlüğün yönetici-önder gücü olarak var olmalıdır.

III

Proletarya diktatörlüğünün özünde parti ‘diktatörlüğü’ olması, partinin kendiliğinden, hatta ne yaparsa yapsın, proletarya diktatörlüğünün gerçekleşeceği anlamına gelmez. Parti, proletarya diktatörlüğünü, doğru bir parti çizgisiyle, doğru bir politikayla ve halkla parti arasında “güven” sağlayarak, aşağıdan yukarıya bir denetime olanak vererek gerçekleştirebilir.

İçinde bulunulan sürecin gereklerini yerine getirmek, toplumun devrimci dinamiklerini harekete geçirmek, kendiliğindencilik önünde teslim olmamak ve Stalin’in deyişiyle “olanakları gerçekliğe dönüştürmek” her şeyden önce doğru bir parti çizgisiyle mümkündür.

“(...) olanağın gerçeğe dönüşebilmesi için, bazı zorunlu koşullar vardır. Bu zorunlu koşullardan biri de, partinin izlemesi gereken doğru çizginin ihmal edilemeyecek kadar önemli rolüdür.” (Çağrı Yay. syf.93)

Parti çizgisinin doğruluğu ne demektir?

“Parti çizgisi’nin doğru olabilmesi için, her şeyden önce, kitlelerin onun doğruluğuna inanması, onu etkin bir biçimde desteklemesi, partinin genel çizgiyi incelemekle yetinmemesi, bu çizgiyi günü gününe doğrulaması, uygulama alanına koyması, genel çizgiden yapılacak her türlü sapmaya karşı mücadele etmesi, bu mücadele içinde parti saflarının birliğini ve derin disiplinini kurması gerekir.” (Çağrı Yay. syf.96)

Stalin, parti çizgisinin doğruluğunu temel olarak iki şeye bağlıyor: Kitlelerin parti çizgisini desteklemesi ve çizginin günü gününe doğrulanması, uygulanması. Kitlelerin hareketliliğini sağlayan her çizgi doğru olamayacağı gibi, kitle desteğinden yoksun bulunan her çizgi de yanlış olamaz. Parti çizgisi, hedefleri bakımından olduğu kadar, bu hedeflere varılması için gerekli araçlar, zamanlama ve sloganlar açısından da doğru olmalıdır.

Parti çizgisinin doğru olarak tespit edilmesinin ve uygulanmasının önemi şuradadır ki, eğer parti çizgisi yanlış olursa ve uygulanırsa, uzlaşmaz bir duruma gelmeyecek çelişkiler bile uzlaşmaz bir hale gelebilir. Stalin, bunu bir örnekle açıklıyor:

“Sağ oportünistler, rejimimizde köylü ve işçi sınıfları arasında hiçbir uzlaşmaz çelişki bulunmadığını kabul ederler. (...) Kulak, zamanla sosyalizm içinde eriyecek, işçi ve köylü ittifakı, düzen içinde, bir alınyazısı gibi kendiliğinden gerçekleşecektir.

“Bu yanlış olduğu gibi her türlü dayanaktan da yoksundur. Partinin, daha doğrusu iktidar partisinin işçi ve köylülerin kaderini rastlantılara bırakabileceğini sananlar ancak böyle düşünebilirler.”

“Sonuç olarak, işçi sınıfı ile köylü sınıfı arasında bir bölünme olanak dışı değildir.” (Çağrı Yay. syf.94-95)

Stalin, Leninizmin Sorunları'nda da, partinin, proletarya diktatörlüğünü yığınların güvenini kazanarak ve doğru bir siyaset izleyerek gerçekleştirmesi gerektiğini uzunca anlatır.

Parti ile sınıf arasındaki karşılıklı güvenin veya başka deyişle parti çizgisinin doğru olmadığı durumları Stalin şöyle özetler: Parti, otoriteyi güvene değil de, zora dayandırır; yanlış bir siyaset izliyorsa; doğru bir siyaseti varsa ama yığınlar henüz buna hazır olmadığı halde bunu uygulamaya koyuyorsa, bu durumlarda parti ile sınıf arasında bağlar kopmuş, karşılıklı güven ortadan kalkmış demektir.

Stalin'in parti ile sınıf arasındaki ilişkilerle ilgili, parti çizgisiyle ilgili tezleri doğru mudur? Evet, doğrudur.

Stalin'in tezleri, yalnızca '20'li yıllar için geçerli değildir. Stalin'in tezleri günümüz için de doğrudur ve hatta günümüze yönelik bir uyarıdır. Ne yazık ki, sosyalist ülkelerde, komünist partilerin çoğu, Stalin'in uyarılarını görmek istemediler, çünkü onların gözünü sağ çizgi kör etmişti.

IV

Son olarak aşağıdan denetim sorununa değinmek gerekiyor.

Şüphesiz, parti-içi denetim veya demokrasi olmadan, proletarya diktatörlüğü sisteminde aşağıdan-yukarıya denetim sağlanamaz.

Parti-içi denetim nedir? Bu, başlıca iki şeyi kapsar: Birincisi, parti-içi eleştiri ve özeleştirme mekanizmasının sağlıklı işlemesi ve ikincisi, partinin halk kitleleriyle yakın bağlar kurarak, onun içinde erimesidir. Parti, kitlelerin hem öğretmeni hem de öğrencisi olmalıdır. Parti, kitlelerin hem öncüsü, hem de hesap vereni olmalıdır. Parti, kendi içinde, üyelerini hem yönetmeli, hem de onlar tarafından denetlenmelidir.

Parti-içi denetim sorunu, kitle denetiminden ayrı ele alınamaz. Stalin, Troçki ile tartışırken, onun parti-içi hizipleri meşrulaştırma ve hatta ayrı partiler kurulması anlayışını eleştirirken şöyle diyordu:

“Troçkizm, aydın grupların entrika çevirme özgürlüklerinin parti içi demokrasi olmadığını, partinin başlattığı özeleştirme hareketi ile partiye bağlı kitlelerin korkunç etkinliğinin parti içi demokrasinin gerçek ve asıl belirtileri olduğunu anlayamamaktadır.” (Çağrı Yay. syf.108)

Parti-içi denetim yani demokrasi ile sorun bitmiyor. Genel olarak, proletarya diktatörlüğünün işleyişi, özünde, partinin işleyişine bağlı olmasına rağmen, eğer parti diğer proleter örgütler tarafından, proletarya diktatörlüğünün diğer kurumları tarafından denetlenmiyorsa ve eğer proletarya diktatörlüğü halk tarafından denetlenmiyorsa, parti proletarya diktatörlüğünü tam anlamıyla gerçekleştiremez. Stalin, partinin, proletarya diktatörlüğünü, Sovyetler, sendikalar, kooperatifler, gençlik örgütleri ve diğer kitle örgütleri aracılığıyla gerçekleştirdiğini belirtir-

ken, proleter demokrasinin, parti ile proletarya diktatörlüğünün diğer kurumları, halk ile parti ve proletarya diktatörlüğü arasında ilişki sorunu olduğunu anlatmak istiyordu. Nasıl ki, parti-içi demokrasi, özeleş-tiri ve kitle denetimi ise, proleter demokrasisi de, bürokrasiyle savaşım ve kitle denetimi demektir.

Lenin'in belirttiği gibi:

“Sovyet örgütlenme biçiminin bürokratik sapmalarına karşı savaşım, Sovyetler’le ‘halk’ arasındaki ilişkilerin sağlamlığıyla sağlanır.”

*“Sovyetler’le ‘halk’, çalışan halk arasındaki bu yakınlıktır ki, memurları görevden uzaklaştırmanın özel biçimlerini ve aşağıdan gelen başka denetim yollarını yaratmıştır. Bunları şimdi canla başla geliştirmek gerekir. (...) Sovyetler’i donmuş ve kendi kendine yeterli organlar haline dönüştürmekten daha aptalca bir şey olamaz. Bugün her zamankinden daha kararlı olarak, zalimlere aman vermeyecek sağlam ve güçlü bir hükümetten yana, **belirli çalışma süreçlerinde**, salt yürütme görevlerinin belirli yönleri bakımından kişilerin diktatörlüğünden yana olmamız gerekir; ama buna karşılık, Sovyet hükümetinin ilkelerine gölge düşürülmesine meydan vermemek ve bıkmıp usanmadan bürokrasinin kökünü kurutmak için aşağıdan denetim biçim ve yöntemlerini hiç durmadan geliştirmemiz ve çeşitlendirmemiz zorunludur.”* (ÜBS, syf .155-156)

Parti-içi demokrasinin ve genel olarak proleter demokrasinin anlamıyla ilgili Stalin ve Lenin’in görüşlerinin günümüzde artık geçerli olmadığı söylenemez. Tam tersine, parti-içi demokrasi ve proleter demokrasinin gerçek anlamı, kitlesel anlamı bugün her zamankinden daha çok önem taşıyor. Eğer, sosyalist ülkelerdeki komünist partileri, Lenin ve Stalin’in söylediklerine kulak verselerdi, bürokrasi bu denli katı bir hale gelmez, halk bu denli parti ve Sovyet örgütlerinden uzak kalmaz, tarihsel olarak iflas etmiş burjuva demokrasisi bu denli propaganda etkisi yaratmazdı.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE SOSYALİZMİN İNŞASI VE KOMÜNİZME GEÇİŞİN SORUNLARI

Burjuvaziye karşı “1928” saldırısıyla, kırlarda ve şehirlerde burjuva ilişkileri yok edildi. Sosyalist ilişkiler kuruldu. Bu, elbette hemen bir yılda gerçekleşmedi; ancak 1928 yılı başlangıçtı ve birkaç yıl içinde sosyalist üretim ilişkileri, üretici güçlerle tam bir uyum sağladı ve sosyalizmin inşası başladı.

“1928”de, sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması yalnızca iş koşullarının bir ürünü değildi; aynı zamanda dış şartlar da bunda rol oynadı. Beklenen devrimlerin gerçekleşmemesi, Sovyetler Birliği’ni, büyük bir hızla sosyalizmin kurulmasına ve inşasına zorluyordu. Aynı yıl, dünyada kapitalist sistemin büyük bir bunalıma girmesi de, sosyalizme “zaman” kazandırmıştı. Bu yüzden, Stalin’in deyişiyle 10 yılda ya 100 yıllık fark kapatılacak, ya da yok olunacaktı.

Sosyalizmin kuruluşu ve inşasında, Stalin’in “halkı zorladığı”, özellikle küçük köylüleri “zorla” kolektifleştirdiği, yalnızca burjuvazimtarafından değil, oportünizm tarafından da hep söylenegelmiştir. Evet, bir “zorlama” vardır; ancak, bu, Sovyetler Birliği’ndeki dinamiğin, halkın yaratıcı gücünün harekete geçirilmesidir. Eğer halkın gönüllü katılımı ve desteği olmasaydı, ne sosyalist üretim ilişkileri kurulabilirdi, ne de sosyalizmin inşası başarılı olabilirdi. Stalin’in önderliğindeki proletarya diktatörlüğü, bu gelişimi önlemek isteyenlere zor kullanmış-

tır. Öte yandan proleter devleti, işçi sınıfının ve köylülüğün “çoğunluğunu” kazandıktan sonra, ikna olmak istemeyenleri de “zorlamıştır”. Aksi düşünülemezdi: Daha 1926’da “Leninizmin Sorunları”nda Stalin şöyle yazmıştır:

“Ama azınlık, çoğunluğun isteğine gönül rızasıyla uymayı istemez ve kabul etmezse, ona karşı nasıl davranılmalıdır? Parti, çoğunluğun güvenine sahipse, azınlığı, çoğunluğun isteğine uymaya zorlayabilir mi? Zorlamalı mıdır? Evet, zorlayabilir ve zorlamalıdır.” (Ülkeleri, syf. 154, Soy Yay.)

1928’de başlayan süreç tam tamına, aynı zamanda böyle bir “zorlamayı” kapsıyordu. Başka türlü düşünülemezdi. Çünkü Bolşevik Parti, daha bir-iki yıl önce çoğunluğun desteğine sahip değilken, “1928”de bu desteğe sahipti ve buna dayanarak azınlığı da “zorlamıştı”. Bu doğru politikadır.

Böylece “1928” saldırısıyla sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması, üretici güçlerin önündeki engelleri tümüyle ortadan kaldırdı. Anna Strong’un “Stalin Dönemi” adlı eserinde, akıcı bir dille bir roman gibi anlattığı, sosyalizmin inşası destanı başladı. Bu destan, üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin, üretim ilişkileriyle üstyapının (yalnız “devlet” değil, ideolojisi, kültürü, yeni insan anlayışı, felsefesi ve gelenekleri dahil bütün üstyapının) tam bir uyum içinde olmasına dayanıyordu.

Şöyle düşünülebilirdi: O zamana değin, üretim ilişkileriyle üretim güçleri arasında bir uyum yok muydu? Hayır yoktu. Çünkü, sosyalizmin kuruluşuna kadar burjuva üretim ilişkileri hala üretim güçleri önünde başlıca engeldi. Bu yüzden, proletarya ile burjuvazi arasında siyasal planda ve parti içinde ideolojik planda bir mücadele vardı. Başlıca çelişme proletarya-burjuvazi çelişmesiydi. Bu çelişme çözülmeden, yeni üretim ilişkileri kurulmadan üretici güçlerin özgürce gelişimi düşünülemez. Mao’nun dediği gibi: *“İlk önce üretim ilişkileri değiştirilmelidir ve ancak ondan sonra üretim güçleri geniş bir şekilde geliştirilebilir. Bu kural evrenseldir.”* Stalin de bunu çoğu kere belirtmiştir. “1928” öncesi inşa dönemiyle sonrası arasındaki farkı örneğin şöyle belirtiyor:

“Yeniden inşa döneminde (1928 öncesi -bn-) eski işyerlerini kayıtsız şartsız yeniden işletmeye açmak ve tarım kuruluşlarına yardımda bulunmak söz konusuydu. Bütün bunlar eski ekonomi temeline dayanarak yapılacaktı. Bugün, ulusal ekonomi ve sanayimizi bilimsel temeller üzerine ve modern tekniğin olanaklarıyla baştan sona dek yeniden kurmamız söz konusudur.”

“Sanayi inşasında asıl sorun kapitalist unsurlardan kurtulmaktır.” (Stalin, Çağrı Yay., syf.62)

Sovyetler Birliği’nde destansı inşa süreciyle ilgili olarak birkaç noktaya değinmek gerekiyor.

I

Sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşu için, üretici güçlerin, belirli bir düzeye, ‘devlet kapitalizmi’ yoluyla getirilmesi gerekir mi? Sovyetler Birliği’nin deneyi bu bakımdan ne anlama gelir?

Bu sorunu, proletaryanın geri bir ülkede iktidarı ele geçirip geçiremeyeceği tartışmasının temelinde çözümleyebiliriz. Bilindiği gibi, oportünistler, üretici güçlerin ‘yeterli’ olmadığı bir ülkede, iktidarın alınmasının bir intihar olacağını sandılar; Bolşevikler ise, objektif temelin, tek ülke açısından değil, bütün emperyalist dünya ve zayıf halka açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunuyorlardı ve bunu yaptılar. Ancak, iktidarın alınmasından sonra, geri bir ülkede ne yapılacağı sorunu belirsizdi. Lenin, “aceleci” girişimlere rağmen, ‘devlet kapitalizmi’ yolunu savundu; buna daha sonra, ‘serbest ticareti’ ve kooperatif kapitalizmini ekledi. Çünkü Lenin’e göre *“Sosyalizmin mümkün olan tek temelinin büyük çapta makine sanayii olduğunu bir kez daha vurgulamalıyım. Bunu unutan kimse komünist değildir.”* (Pencere Yay., syf.140) Lenin, benzeri düşüncesini birçok kez yinelemiştir. Buradan hareket edersek, yani “büyük çapta makine sanayii” kurduktan **sonra**, bu temel üzerinde, ancak bu temel üzerinde sosyalist üretim ilişkilerinin kurulabileceğini ileri sürmek doğru olur mu? Lenin’in ‘devlet kapitalizmi’ önerisini bu şekilde yorumlamak mı gerekir?

Bu sorun son derece önemlidir ve diğer sosyalist ülke deneylerinin başarıları ve başarısızlıkları bu soruya verilecek cevaplara bağlıdır.

Lenin’i, sosyalist üretim ilişkilerinin kurulmasından önce, üretici güçlerin gelişmesi temeldir veya üretici güçlerin geliştirilmesi, üretim ilişkilerinin kurulmasına göre birinci plandadır, şeklinde anlamak yanlış olacaktır. Çünkü Lenin, Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin kuruluşuna kadar temel bir sorun olan küçük köylünün sosyalizme kazandırılması sorununu düşünüyordu. ‘Devlet kapitalizmi’ni de, serbest ticareti de hep bu açıdan, geri çekilme dahi olsa, gündeme getirmiştir. Yine, ‘devlet kapitalizmi’nden Lenin’in beklediği, aynı zamanda, işçilerin üretimi yönetmesini, denetlemesini öğrenmeleri idi. Bütün bunlar üretim ilişkileri alanına giriyor. Sovyet Devrimi’nde köylüler, Çarlığa, büyük toprak sahiplerine karşı Bolşeviklerle birlikteydiler, ama köylülerin sosyalizme kazandırılması uzun bir süreç almıştır. Öte yandan, ilk sosyalist devrim deneyi nedeniyle, işçiler üretimi yönetmesini bilmiyorlardı; sosyalist aydınlar (mühendisler ve teknisyenler) yoktu. İşte bu bakımlardan ve diğer nedenlerle, Sovyet sosyalizminde, sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşu NEP’ten geçti ve uzun bir dönemi kapsadı. Bu, Sovyet sosyalist deneyinin, üretim güçlerine, üretim ilişkilerine göre öncelik verdiğini göstermez. Her sosyalist devrimde olduğu gibi, Sovyet sosyalist deneyinde de, üretici güçlerin gelişmesi için, **önce** sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması gerekmiştir. Kuruluş süreci birçok ara aşamalardan geçmiştir.

Ancak sorunu burada bırakmak da yanlış olacaktır. Sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması, sadece mülkiyet ilişkilerinde ‘hukuki’ bir dönüştürmeye indirgenemez. Üretim ilişkilerinde devrim demek, yeni üretim ilişkilerinin aynı zamanda kendi üst-yapısıyla uyum içinde olması demektir. Bu ne anlama gelir? Üretim ilişkilerinin canlı öznesi olan üretici insanın, sosyalizme inanması, fedakarlık etmesi, partinin doğru politika izlemesi, yeni insan geleneklerinin gelişip boy vermesi anlamına gelir. Eğer böyle olmasaydı Sovyet iktidarı, sadece ‘mülkiyet ilişkilerindeki devrim’ ile ayakta kalabilir miydi? Lenin’in pek çok kere övgüyle bahsettiği Sovyet işçisinin fedakarlığı olmasaydı, kor-

kunç ıstıraplara dayanma gücü olmasaydı, üretim ilişkilerine öncelik vermek bir anlam taşıyabilir miydi? Eğer “1928”de, işçilerin, köylülerin sosyalizme duydukları derin inanç ve coşku olmasaydı, sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması için yapılan büyük fedakarlıklar olmasaydı, sosyalizmin kuruluşundan bahsedilebilir miydi? Elbette hayır. Nasıl ki, üretim güçleri, üretim ilişkileri olmadan bir anlam ifade etmezse, üretim ilişkileri de ona uygun düşen üstyapı olmadan bir anlam ifade etmez.

Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin kuruluşu ve inşası bu açıdan tam bir uyum örneğidir. Bu örnekte, üretim güçlerine göre üretim ilişkileri, üretim ilişkilerine göre de üstyapı öncelik taşımıştır. (Ancak, belirtelim: “Öncelik” taşınması, son tahlilde “belirleyici” olduğu anlamına gelmez. Fakat insanın yarattığı canlı tarih açısından önemli olan ‘öncelik’tir. Oportünist ve revizyonistler, tarihin ‘belirleyici’ olan ‘cansız’ temeline hep köle olmuşlardır.)

II

Sosyalist sanayileşmenin büyük bir sosyalist coşku ile yaratıldığını belirtmeye gerek yok. Burada, iktisadi olarak sanayileşmenin hangi birikimlerle yaratıldığı konusunun üzerinde kısaca duracağız.

Marks, sosyalizmin gelişmiş bir kapitalist temel üzerinde yükseleceğini düşünmüştü. Bu açıdan, büyük ölçekli bir makine sanayi üretiminden belirli bir fonun, üretimin geliştirilmesine ayrılmasının yeterli olacağını yazmıştı. Ancak Sovyet deneyi böyle olmadı. Sosyalizm, kendi üretim temelini yaratmakla karşı karşıyaydı. Bunun sağlanması için zorunlu birikim nasıl sağlanacaktı? Dış ‘yardım’ söz konusu değildi. O halde ne yapılacaktı? Bu birikim, hafif sanayiden, tarımdan, ağır sanayiden, tasarruftan (maliyetin mümkün olan en aza indirilmesi) sağlanmıştır.

Sovyet sanayileşmesinin bu birikim yolu, daha sonraki sosyalist deneylere de yol göstermiştir. Ayrıca, diğer sosyalist ülkelerin, başta SB olmak üzere, ‘dış yardımı’ da, bu birikime eklenerek, sanayileşmenin

daha hızlı ve kolay gerçekleşmesinin şartları oluşmuştur. Ancak sanayileşme sorununu, daha önce belirttiğimiz gibi, üretim ilişkilerinden ve üstyapının durumundan ayrı ele alamayız. Bu yüzdendir ki, SB'den sonra, sosyalist yola giren ülkelerin çoğu, sanayileşme yüzünden bunalıma girmekten bir türlü kurtulamamışlardır. Bu bakımdan, sosyalist sanayileşme için birikim kaynaklarının temini ve bunun sosyalist çözüme ve fedakarlık içinde gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Başka deyişle, sosyalist sanayileşme, birikim sorunundan sonra (önem bakımından “sonra” değil) emeğin sosyalist tarzda örgütlenmesine, yani sosyalist iş disiplinine, sosyalist kültüre ve ahlaka bağlıdır. Lenin, bu sorun üzerinde önemle durmuştur. Lenin'e göre emeğin üretkenliğinin artırılması temel bir önem taşır; çünkü üretici güçler gelişmeden sosyalizm olmaz. Ama bu, emeğin sosyalist örgütlenmesine bağlıdır. İşte Lenin'in bu konu üzerinde söylediklerinden bazı bölümler:

“Sosyal emeğin komünist örgütlenmesi -ki sosyalizm buna doğru ilk adımdır -emekçi halkın ...özgür ve bilinçli disiplinine dayanır ve zaman geçtikçe daha da geniş ölçüde dayanacaktır.” (ÜBS, syf.180)

“Komünizm, kapitalizme oranla daha yüksek emek üretkenliği, ileri teknikler kullanan gönüllü, bilinçli ve birleşmiş işçilerin daha yüksek verimliliği demektir.”

“Komünizm, sıradan işçilerin yorucu çabalardan yılmaksızın, emek üretkenliğini artırmak için canla başla, özveriyle çalışmaya koyuldukları, kendilerine ya da 'yakın' akrabalarına değil de, 'uzak' akrabalarına yani bir tüm olarak topluma (çalıştıkları) zaman başlayacaktır. Daha önce değil.” (syf.189)

O halde, sosyalist sanayileşmeyi, üretici güçlerin gelişimini, başka deyişle emeğin üretkenliğinin artırılmasını, emeğin sosyalist örgütlenmesinden, sosyalist ahlaktan ve kültürden ayrı ele almak mümkün değildir ve hatta sosyalizm geliştikçe, üretici güçlerin daha da gelişmesi için emeğin sosyalist örgütlenmesi, yani özgür, bilinçli, gönüllü çalışma ve komünist ahlak daha da önem kazanacaktır. Bu, aynı zamanda birikimin de çözümü demektir. Sosyalizmin inşasının ilk aşamasında,

birikim, daha önce belirttiğimiz unsurlara dayanıyordu ve emeğin örgütlenmesi de buna göre şekillenmişti. İşçilerin ve köylülerin coşkulu çalışmasının “tek kişi” yönetimi (edino-raçalie) ve disiplini altında gerçekleştirilmesi. Sosyalizm geliştikçe emeğin sosyalist örgütlenmesinin ondan daha hızlı gelişmesinin zorunluluğu açıktı! Çünkü, sosyalizmin maddi temelinin komünizmin maddi temeline doğru gelişmesi, ancak emeğin sosyalist örgütlenmesi yoluyla mümkün olabilirdi. Stalin, hafif sanayi, tarım, bütçe kaynaklarından sonra ağır sanayiye birikime katkı yapmasını belirttiği zaman, sosyalizm geliştikçe birikimin hangi kaynaktan yapılması gerektiğine de işaret ediyordu. Ancak o zaman bu, esas olarak işletmelerdeki yöneticilerin komünist anlayışına bağlıydı. Oysa, sosyalizmin daha da gelişmesi, ‘tek kişi’ yönetiminin anlayışına terk edilemezdi; o zaman için zorunlu olan, sosyalizm geliştikçe emeğin ‘kolektif’ örgütlenmesine yerini bırakmalıydı. Ancak bu şekildedir ki, komünizm hem üretici güçlerin gelişimi hem de komünist üretim ve kültür ilişkilerinin gelişimi olarak gerçekleşebilirdi. Ancak gelişim bu yönde olmadı; üretici güçlerin gelişimi, emeğin sosyalist örgütlenmesinden ve komünist kültürden ayrı olarak ele alındı ve zorunlu olarak da sanayileşme, başka deyişle emeğin üretkenliğinin yükseltilmesi, emeğin sosyalist örgütlenmesi ve komünist kültür temelinde değil, emeğin önce “bürokratik” ve şimdi de kapitalist tarzda örgütlenmesine dayanılarak gerçekleştirilmeye çalışıldı, çalışılıyor.

III

Bölüşüm sorununa değinmeden, sosyalist sanayileşme ve emeğin örgütlenmesi konusu tamamlanmış sayılamaz.

Daha sonra değineceğimiz gibi, Sovyetler Birliği’nde hayata geçen sosyalizm, komünizmin birinci aşaması olarak Marks ve Engels tarafından ortaya konan “sosyalizm” değildi. İktisadi olarak geriydi ve bu anlamda bölüşüm de, komünizmin birinci aşamasına göre değil, sosyalizmin iktisadi temeline göre şekillendi. Bu doğaldı.

“Sosyalizm”de bölüşüm, herkese çalışmasına göredir, yani harcadı-

ğı emeğin “niceliğine” (miktarına) göre. Ancak, “sosyalizm”in iktisadi temelinin hazırlandığı, bugünkü sosyalizmde ise, bölüşüm, emeğin “niceliğine ve niteliğine” göre olmuştur ve olmaktadır. Bu manevi teşvik yanında maddi teşviğin kullanılması, vasıfsız emeğin vasıflı emeğe göre daha çok “ücret” alması, üretimde yer alan aydının ve hatta siyasal aydınların vasıflı emekten daha fazla “ücret” alması anlamına gelir. Bölüşüm, iktisadi temele göre olur, ondan üstün olamaz.

Komünizmin ilk aşamasında eşit ücret sistemi (uravnilovka) geçerlidir, yani emekçiler yaptıkları işin niceliğine göre toplumsal üründen pay (“ücret”) alırlar. Oysa Stalin, sosyalizmin inşa sürecinin daha başlangıcında uravnilovkaya savaş açmıştır.

“Eşitlik’ bizi öyle bir duruma getirmiştir ki, nitelikli olmayan bir işçinin nitelikli işçiler düzeyine yükselmesinde hiçbir çıkarı yoktur.”

“Bir tornacının bir çöpçüyle aynı parayı almasını kimse kabul edemez.” (Stalin, Çağrı Yay.)

O halde, sosyalizmde uravnilovka geçerli olamaz. Emeğin niceliğine ve niteliğine göre bölüşüm, ifadesini Stehanov hareketinde bulmuştur. Stehanov hareketi, Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin inşasında insanın yaratıcı rolünün olduğu kadar, bölüşümün de bir örneği olmuştur, çünkü Stehanov hareketinin, başka deyişle sosyalist yarışmanın temelinde ileri teknoloji ve parça başı ücret vardır. Sosyalist yarışmanın, toplum için çalışmanın o dönemki teknik temel üzerinde emeğin niceliğine ve niteliğine göre bölüşüm biçiminde ortaya çıkması kaçınılmazdı. Stalin, Stehanov hareketini şöyle değerlendiriyor:

“Her şeyden önce Stehanov hareketi, sosyalist yarışın yeni bir yükselişini, sosyalist yeni, yüksek bir aşamasını ifade eder... Eskiden, üç yıl kadar önce, sosyalist yarışın ilk aşamasında, sosyalist yarış, yeni tekniklere, zorunlu olarak bağlı değildi. Doğrusu o zamanlar, yeni teknolojiye hemen hemen sahip değildik. Sosyalist yarışın şimdiki aşaması -Stehanov hareketi- tersine, yeni tekniklere zorunlu olarak bağlıdır. Yani ileri teknoloji olmadan, Stehanov hareketi düşünülemezdi.” (Stalin, Aktaran Y. Küçük, syf.385)

Stalin'in bu önemli değerlendirmesinden Şu sonuçları çıkarmamız mümkün: Birincisi, tekniğin geri olduğu ilk aşamada, sosyalist yarışma her Şeyden önce, neredeyse karŐılıksız bir fedakarlıktır, aksi düşünülemez. İkincisi, tekniğin nispeten geliŐtięi ikinci aŐamadır, "Steha-nov hareketi" aşamasında, sosyalist yarışma, aynı zamanda, mevcut gelişmeden katkısı oranında –ki bunun en yaygın Őekli parça başı c-rettir- pay almaktır. Ya daha sonra ne olacak? Stalin bunu belirtmiyor, ama yönteminden çıkarmak mümkün. cncs, teknoloji geliştikçe, sosyalist yarışma giderek toplum için çalışmaya dönüŐecek ve bireysel nitelikteki 'katılıma göre, parça başına göre ücret' sistemi de giderek yok olacaktır. Çünkü, insanlar toplum için çalıŐmalarının karşılığını 'bireysel ücret' biçiminde değil, 'sosyal' olarak almaya baŐlayacaklar-dır. Sosyalist yarışmanın, daha st aşaması, ancak buna imkan veren teknik temel üzerinde ortaya çıkacaktır; ama bu kendiliğinden olmayac-ktır. Eğer, emeğin komünist örgütlenmesi ve komünist kültür gerçek-leŐtirilemezse, işçiler hala eski bölüşüm ilişkilerinde ısrar edeceklerdir. Ve bu da üretici güçlerin gelişimini engelleyecektir. Çünkü, toplumsal üründen, sosyal fonlara ayrılan pay arttıkça, bireysel fonun düşmesi ge-rekir; ama emeğin sosyalist örgütlenmesi gerçekleŐtirilemezse, işçiler sosyal fonun artmasına rağmen, bireysel fonun "yüksek" tutulmasında, yani emeğin nicelik ve niteliğine göre pay almada ısrar edeceklerdir. Bu da, üretici güçlerin gelişmesinin yavaŐlaması ve bunalım demektir. Bugün sosyalizmin temel sorunlarından biri de budur.

IV

Bir toplumsal formasyonun temel yasası, o toplumun kişilerin iradesinden bağımsız olarak iŐlemesini ve hareketini sağlayan yasadır. Ancak, yasanın kişilerin iradesinden bağımsız olması, onun mutlak, değişmez, birdenbire ortaya çıkan ve kaybolan, kendiliğinden işleyen bir yasa olduğu anlamına gelmez. Kapitalist toplumun temel ekonomik yasasına bakalım. Kar için üretim, kapitalizmle beraber var olmuştur. Ama mutlak, değişmez bir yasa olarak kalmamıŐtır. Kapita-

lizmin başlangıcında, bu yasa bütün acımasızlığıyla işliyor ve işçiler günde 20 saate varan bir süre çalıştırılıyor ve sömürülüyorlardı. İşçi sınıfının mücadelesi, bu yasanın işleyişinde değişim yarattı. Öte yandan, kapitalizmin kendi gelişmesi de bu yasanın kapsamını genişletti. Stalin'in ifade ettiği gibi, artı-değer yasası azami-kar yasası haline geldi.

Stalin, sosyalizmin de bir temel ekonomik yasası olduğunu keşfetti:

“Sosyalizmin bir temel ekonomik yasası var mıdır? Evet, vardır. Bu yasanın ana çizgileri ve istemleri nelerdir? Sosyalizmin temel ekonomik yasasının ana çizgileri ve istemleri aşağı yukarı şöyle formülleştirebilir: Üstün bir teknik temel üzerinde sosyalist üretimi durmadan geliştirerek ve yetkinleştirerek, bütün toplumun durmadan artan maddi ve kültürel gereksinmelerinin azami tatminini sağlamak.” (Son Yazılar, syf .98)

Stalin'in keşfettiği bu yasa doğru mudur? Kuşkusuz ki doğrudur. Ancak, toplumların yasalarını doğa yasaları gibi ele almak yanlıştır. Toplumsal yasalar kendiliğinden işlemezler; gerici güçler tarafından engellenebilirler. Stalin, temel ekonomik yasa nasılsa var, kendiliğinden işler diye düşünenleri eleştirdi ve toplumsal yasaların doğa yasalarından farkını ortaya koydu. Stalin'in bu görüşleri, bugün her zamankinden daha önem taşımaktadır.

“Ekonomik yasaların kendiliğinden gelme bir niteliği olduğu, bu yasaların etkisinin önüne geçilmez olduğu, toplumun bunlar karşısında güçsüz bulunduğu söylenmektedir. Bu, yanlıştır. Bu tutum, yasaları put saymak ve kendini onların kölesi kılmak anlamına gelir. Kanıtlanmıştır ki, toplum, yasalar karşısında güçsüz değildir; toplum, ekonomik yasaları bilerek ve onlara dayanarak onların etki alanını sınırlayabilir, onları kendi çıkarlarına göre kullanabilir.” (syf .65)

Stalin'in bu sözleri sosyalist toplum açısından ve onun komünizme doğru gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Sosyalist toplumun yasaları, başta temel ekonomik yasa ve ulusal ekonominin

uyumlu gelişme yasası olmak üzere, gelişme halindeki yasalardır. Bu açıdan, üstyapının müdahalesi, süreci kendiliğindencilığe terk etmemesi bugünkü aşama açısından çok önemlidir. Çünkü, sosyalist toplumun yasalarının etkileri, revizyonistler tarafından sınırlandırılabilir ve hatta bu yasalar kapitalizmin yasalarıyla yer değiştirebilir. Bunun içindir ki, Stalin'in şu sözleri yasaların nasıl ele alınması gerektiği açısından büyük öneme sahiptir.

“(...) Ulusal ekonominin uyumlu gelişme yasası, bizim planlama kurumlarımıza toplumsal üretimi doğru bir biçimde planlama olanaklarını sağlamaktadır. Ancak olanak ile gerçeklik birbirine karıştırılmamalıdır. Bunlar birbirinden ayrı şeylerdir. Bu olanağı gerçeklik haline dönüştürmek için, bu ekonomi yasasını incelemek, ona egemen olmak gerekmektedir; onu tümüyle bilerek uygulamayı öğrenmek gerekmektedir: Bu yasanın gereksinmelerini tam olarak yansıtan planlar düzenlemek gerekmektedir. Bizim yıllık planlamamızın ve beş yıllık planlarımızın bu ekonomik yasanın gereklerini tam olarak yansıttığını söyleyemeyiz.” (syf.67)

Ekonomik yasanın varlığı anlamında “olanak” ve bu yasaya egemen olarak “olanağı gerçeklik haline sokmak”. Bu işleyiş, sosyalist toplumun komünizme doğru uzun bir gelişme süreci olduğunu düşünürsek, son derece önemlidir. Sosyalist toplumda ekonomik yasaların var olduğunu ama gelişim içinde olduğunu ve bu açıdan “olanağı gerçekliğe dönüştürmek” için üstyapının rolünün büyük önem taşıdığını söylüyoruz. Yasanın gelişim içinde olması ne anlama gelir? Bu, yasanın “yaratılması” anlamına gelmez. Stalin, ekonomik yasaların, “ekonomik yaşamı etkileyen süreçlerin düzenliliğini” yaşatan yasalar olduğunu belirtiyor. Bu demektir ki, ekonomik süreçlerin düzenliliğini yansıtmaması oranında, yasalar bir “gelişim” içinde olurlar. Yasaların bugünkü sosyalist toplumdaki etkileriyle, komünizmdeki etkileri aynı olur mu? Şüphesiz olmaz. Bu, sosyalizmin temel ekonomik yasası için de doğrudur. Stalin'in keşfettiği bu yasa, kısaca formüle edersek, “toplum için üretim”dir. Bu yasanın, bugün geri plana itil-

mek istendiği ve hatta yerine “kar için üretim” yasanının getirilmek istendiği biliniyor. O halde, bu yasanın da bir gelişme içinde olduğu; bu yasanın yarattığı “olanakları gerçekliğe dönüştürmek” için, daha fazla çaba harcanması gerektiği açık bir şey değil midir?

Sosyalizmin temel ekonomik yasanını ve diğer yasalarını kendiliğinden işleyen yasalar olarak ele almamak; bu yasaların işleyişi için kapıları sonuna kadar açmak ve bu yasaların etkilerini sınırlandırmak isteyenlere karşı mücadele etmek gerekir.

V

Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin inşası, teoride öngörülen bir sosyalizm olmadı. Buradan hareket ederek, komünizm teorisinin yanlış olduğu gibi bir sonuç çıkarılamaz. Bütün sorun, komünist toplumun ilk evresi olarak “sosyalizme” ulaşmak için, bugünkü sosyalizmin aşması gereken sorunlarını saptamaktır. Bunlar, Stalin tarafından ortaya konmuştur. Bugünkü sosyalizmin, teoride öngörülen “sosyalizm”den temel farklarından biri, bölüşüm alanında ortaya çıkmıştır. Buna kısaca değindik. Bir başka fark ise, meta üretimi ve değer yasanının varlığıdır.

Neden, meta üretimi vardır? Bunu, bugünkü sosyalizmin nesnel yapısında aramak gerekir.

“Bugünkü durumda, bizde sosyalist üretimin başlıca iki biçimi bulunmaktadır: Devletin, yani tüm halkın ve kolhozların, ki kolhozlara bugün halkın ortak olduğu söylenemez. Devlet işletmelerinde, üretim araçları ve bizzat ürünler; bütün halkın malıdır. Kolhoz işletmelerinde üretim araçları (toprak ve makineler) devletin malı olduğu halde, elde edilen ürünler, emeği ve tohumları sağlayan çeşitli kolhozların malıdır;”

“Kolhozlar bugün için, rant ile ilişkilerinde metaların alışverişlerinde ortaya çıkan değişimlerden başka ekonomik ilişkiler kabul etmemektedirler.” (Son Yazılar, syf.74)

Kent ile kır arasında, meta üretimi yanında dış ticaretle de meta

üretimi ve alışverişi yapılmaktadır. Bu durum, sosyalizmin bugünkü aşamasında, şehir ile kırsal arasındaki farkların ortadan kaldırılmadığı bir aşamada kaçınılmazdır. Ancak bu, sosyalizmin varlığına uygundur denemez ve denmemelidir. Bugün, sosyalizmin temel sorunlarından biri, meta üretiminin alanını sınırlandırmak şöyle dursun, onun giderek genişletilmesidir. Bu da, zorunlu olarak kapitalizmi doğurmaktadır.

“Nerede meta üretimi ve meta bulunuyorsa değer yasası zorunlu olarak vardır.”

“Bizde (Sovyetler Birliği), değer yasasının etki alanı, önce meta dolaşımını, metaların alım ve satım biçiminde değişimini, özellikle kişisel kullanım metalarının değişimini kapsar.”

“Ancak, (...) değer yasası üretim alanlarında da etkilidir. (...) Gerçek şudur ki, bizde, üretim sürecinde emek-gücünü sarfiyatını karşılamak için gerekli tüketim ürünleri, değer yasasının etkisine bağlı metalar olarak imal edilmekte ve gerçekleştirilmektedir. Değer yasası, özellikle o alanda üretimi etkilemektedir. Böyle olunca mali özerkliğin ve verimliliğin, maliyet fiyatının, fiyatların vb. işletmelerimizde bugün güncel bir önemi bulunmaktadır. Bu yüzdendir ki, işletmelerimiz değer yasasından vazgeçemezler, vazgeçmemelidirler.” (Son Yazılar, syf.78)

“Değer yasası kapitalizmin yönetici ilkesidir.” Bu yüzden, sosyalist toplumda değer yasası, etkisi son derece sınırlı olmakla birlikte, bu etkinin daha da sınırlandırılması, özellikle üretim alanından tamamen sökülüp atılması gerekir. Oysa, sosyalist toplumların temel sorunlarından biri, değer yasasının etkisini sınırlandırmak şöyle dursun, giderek artırmaları olmuştur. Sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşundan sonra, sosyalist inşa sürecinde sosyalist devlet, yani proletarya diktatörlüğü nasıl bir değişmeye uğrayacaktır veya uğramalıdır? Başka deyişle proletarya diktatörlüğü varlığını sürdürecektir midir?

Stalin, XVIII. Parti Kongresi’ne (1939) verdiği raporda bu sorulara cevap teşkil edecek bir değerlendirme yapıyor. Son derece önemli olan ve günümüzde sosyalizmde devlet sorunu bakımından eleştirel bir gözle okunması gereken bu değerlendirmeyi uzun bir şekilde aktarmak

gerekiyor.

“Ekim Devrimi’nden bu yana, sosyalist devletlerimiz; gelişmesi içinde başlıca iki evreden geçti.

“Birinci evre, Ekim Devrimi’nden sömürücü sınıfların ortadan kaldırılmasına değin uzanan dönemdir. (...) devletimiz, bu dönem, boyunca başlıca iki işlev görüyordu. Birinci işlev ülke içinde devrilmiş sınıfların ezilmesi (...) İkinci işlev, dış saldırıya karşı ülke savunması (...) Bir üçüncü işlev daha vardı devletimiz organlarının ereği, yani sosyalist iktidarın genç filizlerini geliştirme ve insanları sosyalizm ruhu içinde yeniden eğitime olan, iktisadi örgütlenme ve kültürel ve eğitsel çalışması. Ama bu yeni işlev, o sırada ciddi bir gelişme göstermedi.

“İkinci evre, kent ve kır kapitalist unsurlarının ortadan kaldırılmasından, sosyalist iktisat listesinin tam zaferine değin, yeni anayasanın kabulüne değin uzanan dönem oldu. Bu dönemin özel görevi, sosyalist ekonomiyi ülkenin tümünde örgütlemek ve kapitalist unsurların son kalıntılarını ortadan kaldırmak; kültür devrimini örgütlemek, ülkenin savunması için kusursuz olarak yenileştirilmiş bir ordu örgütlemektir... Sonuç olarak, sosyalist devletimizin işlevleri değişmiştir. Sömürü kaldırıldığına, sömürücüler artık var olmadıklarına ve artık baskı altında tutulacak kimse bulunmadığına göre, ülke içindeki askeri bastırma işlevi gereksiz duruma gelmiş, ortadan kalkmıştır. Bastırma işlevi, yerini kamu malı hırsız ve aşırı ticarata karşı, sosyalist mülkiyetin korunması işlevine bırakmıştır. Ülkenin dış saldırıya karşı askeri savunma işlevi, olduğu gibi korunmuştur. (...) Şimdi devletimizin özel görevi, ülke içinde barışçıl bir iktisadi örgütlenme, kültür ve eğitim çalışması yapmaktır.” (L. Sorunları, syf .730-731)

Stalin, o dönemde sosyalizmin kesin zaferinin sağlandığını ve komünizmin birinci evresine geçildiğini, bundan sonraki hedefin komünizmin üst evresine geçmek olduğunu belirtiyor ve devleti de, yukarıdaki alıntıda olduğu gibi, komünizmin birinci evresinin devleti, ‘yok olmaya yüz tutan ama kapitalist kuşatmadan dolayı yok olmaya başla-

mayan, tersine güçlenen bir devlet' olarak görüyor. Stalin'in bahsettiği bu "devlet" in genel anlamıyla bir proletarya diktatörlüğü olmadığı açıktır; çünkü, içte bastırma ve sınıfları ortadan kaldırma görevi esas olarak yoktur.

Stalin'in bu tespitleri doğru mudur? Eğer, gerçekten komünizmin birinci aşamasına geçilmiş olsaydı veya komünizmin birinci aşamasına ilişkin genel 'teorik' bir değerlendirme anlamında söylenmiş olsaydı, kuşkusuz doğru olurdu. Ancak, Sovyetler Birliği, komünizmin birinci aşamasına daha ulaşamamıştı. Bu açıdan, Stalin'in devletin ikinci evresine ilişkin tespitleri doğru değildir. Sadece, Sovyetler Birliği'nin o günkü 'görüntüsüne' ilişkin olsaydı yeterli olabilirdi; çünkü, Sovyet toplumu gerçekten barış içindeydi, bütün sorun dış emperyalist tehditti. Ancak 'görüntü' aldatıcıdır. Önemli olan toplumun iç çelişkilerinin yapısıydı. Ayrıca, emperyalist gücün yalnızca bir 'dış' tehdit olduğu da bir 'görüntüydü'. Emperyalist tehdit, ülke içinde kendisine yandaşlar bulabilir; bu açıdan emperyalist tehdidin aynı zamanda bir iç tehdit olduğu hesaba katılmalıdır.

Stalin'in yanılığının kaynağı, sosyalizmin komünizmin birinci evresine ulaştığını sanmasıydı. (Buna daha sonra değineceğiz.) Böyle olunca 'devlet' de, komünizmin birinci evresinin devleti olarak değerlendirildi. Stalin'in bu yanılığı daha sonra revizyonizmin başlıca gıdası haline geldi; 'halk devleti', 'diktatörlüksüz demokrasi' tespitleri, kaynak gösterilmedi ama Stalin'in yanılığına dayandırıldı.

Oysa, komünizmin birinci evresine kadar ve emperyalist kuşatma, daha doğrusu emperyalizmin dünya çapında bir tehdit olarak varlığını sürdürmesi halinde, bütün bu dönem boyunca devlet, 'işçi ve köylülerin devleti' değil, proletarya diktatörlüğü olarak var olmalıdır. Öte yandan ve asıl belirleyici olarak, Lenin'in gösterdiği gibi, sınıflar ortadan kalkmadıkça yani tüm halk işçileşmedikçe, devlet proletarya diktatörlüğü olarak var olmalıdır. Devletin 'siyasal devlet' olarak fonksiyonunu yitirmesi ve sönmeye başlaması, proletaryanın kendini sınıf olarak ortadan kaldırmaya başlamasıyla mümkündür; bu da önce, proletarya dışındaki sınıf ve tabakaların işçileşmesinden sonra başlayacak bir

süreçtir. Bu sürece ulaşıncaya kadar proletarya diktatörlüğü devam etmelidir.

Bugün, sosyalizmin temel sonuçlarından biri, M-L'nin devlet konusundaki bu evrensel tezinin revize edilmesidir.

VI

Bolşevik Partisi tarihinde, yeni Sovyet anayasasının 1936'da kabul edilmesinden sonra şu değerlendirmeler yapılıyor:

“1936'da SSCB tümüyle farklı bir görünümdeydi. (...) İnsanın insanı sömürmesine, bir daha geri dönmek üzere son verilmişti.”

“SSCB'nin politik temelini, toprak ağalarının ve kapitalistlerin iktidarının devrilmesi ve proletarya diktatörlüğünün kurulması sonucunda gelişmiş ve güçlenmiş olan Çalışan Halk Temsilcileri Sovyetleri oluşturur. “

“SSCB'nin ekonomik temeli, sosyalist ekonomi sistemi ve üretim araçları üzerindeki sosyalist mülkiyettir. SSCB'de sosyalizmin 'herkesten yeteneğine göre, herkese çalışmasına göre' ilkesi gerçekleştirilmiştir.”

“Bu yolla Anayasa, SSCB'nin yeni bir gelişme aşamasına, sosyalist toplum kuruluşunun tamamlanması ve 'herkesten yeteneğine göre herkese gereksindiği kadar' biçimindeki komünist ilkenin toplum yaşamının yol gösterici ilkesi olacağı komünist topluma kerte kerte geçiş aşamasına girmiş olduğunu gösteriyor ve yeni bir çağ açan bir olguya yasal bir nitelik veriyordu.”
(SBKP(B) tarihi, syf.426, 428, 429, 430)

Ayrıca Stalin şöyle diyor:

“Bugün Sovyet toplumumuz, daha şimdiden, özünde, sosyalizmi gerçekleştirdi; sosyalist düzeni yarattı, yani başka terimlerle, Marksistlerin komünizmin birinci evresi ya da alt evresi dedikleri şeye ulaştı. Bu demektir ki, komünizmin birinci evresi

yani sosyalizm, ülkemizde, daha şimdiden temel olarak gerçekleşmiştir.” (Stalin, Leninizmin Sorunları, syf.628)

Yazılanlar çok açık, komünizmin birinci evresine ulaşıldığını, proletarya diktatörlüğünün “çalışan halkın devletine” dönüştüğünü ve artık amacın komünizmin üst aşamasına geçiş olduğunu belirliyor Stalin. Bu belirleme doğru muydu? Konu üzerinde duralım.

Komünizmin üst aşamasına nasıl geçilecekti?

II. paylaşım savaşından sonra, ‘50’li yıllarda bu sorun Sovyetler Birliği’nde tartışılmaya başlandı. Komünizmin ikinci evresine geçiş tespiti bakımından farklı bir düşünce yoktu. Ancak bu geçişin nasıl olacağı konusunda, başlıca iki eğilim ortaya çıktı. Birinci eğilim, Stalin’in temsil ettiği Marksist-Leninist hareket ikinci eğilim ise Yaroşenko’dan başlayan ve Gorbaçov’a kadar uzanan sağ sapma. Aslında denebilir ki, Sovyetler Birliği’nin kaderi, Stalin ile Yaroşenko arasında yapılan tartışmada çiziliyordu. Yaroşenko, “üretici güçlerin rasyonel örgütlenmesi” ile yani kendiliğindencilik ile komünizmin üst aşamasına ulaşılacağını tespit ederken, Stalin bunu sağ sapma olarak eleştiriyor ve komünizme geçişin üç koşulunu ortaya koyuyordu:

“1- Önce, üretici güçlerin hayali bir ‘rasyonel örgütlenmesi’ ile değil, gelişmede üretim araçlarının üretimine öncelik tanıyarak, bütün toplumsal üretimin gelişmesini sağlamak gerekir.”

“2- İkinci olarak, kademeli aşamalarla, kolhozlara kar sağlayarak ve sonuçta bütün topluma da kar sağlayarak, kolhoz mülkiyetini ulusal mülkiyetin düzeyine çıkarmak ve gene kademeli aşamalarla, meta dolaşımının yerine bir ürün değişimi sistemini getirmek gerekir ki, merkezi iktidar, ya da başka herhangi merkezi toplumsal ekonomik (örgüt), toplumsal üretimin bütün ürünlerini toplumun yararına kullanabilsin,”

“3- Üçüncü olarak, toplumun bütün üyelerine fiziksel ve zihinsel yeteneklerinin bütün alanlarında gelişmesini sağlayacak toplumsal ve kültürel bir gelişme sağlamak.” (Son Yazılar, syf.125, 126, 127)

Stalin'in yukarıda belirttiği koşulların gerçekleşmesi komünizmin üst aşamasına değil, alt evresine geçişi sağlayabilirdi. Buna rağmen, Stalin, alt aşamaya değil, üst aşamaya geçişi düşünüyordu.

“Ancak tüm olarak alınan bütün bu önkoşullar yerine getirildikleri zaman, ‘herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre’ sosyalist formülünden, ‘herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre’ komünist formülüne geçilebilecektir.”
(syf.128)

Eğer Stalin'in yukarıda saydığı koşullar gerçekleşmiş olsaydı, ancak ‘herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre’ sosyalist formülü tam anlamıyla gerçekleşmiş olacaktı. Çünkü Sovyetler Birliği'nde bölüşüm, iktisadi ve sosyal düzeyden dolayı ‘emeğin niceliğine ve niteliğine göre’ yapılıyor ve bu da, toplumda büyük ücret farklılıklarına yol açıyordu. Bunun nedeni ise, iktisadi düzeyin henüz geri oluşu yanında ve ona bağlı olarak, kolhoz mülkiyetinin ve meta üretiminin varlığıydı. Bu nedenlerle Stalin'in doğru olarak ortaya koyduğu üç koşul gerçekleşmiş olsaydı, Marks ve Lenin'in komünist toplumun üst aşamasına geçişin koşulu olarak formüle ettikleri “kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişkinin” tamamen ortadan kaldırılmasının “şartları” yaratılmış olacaktı.

Stalin, mevcut durumdan hareket ederek geliştirdiği “üç koşul” formülasyonu doğru olmasına karşın, varılacak hedef (komünizmin üst aşaması) konusunda yanılmıştı.

Bu yanılğı neye mal oldu?

Stalin, “üç koşul”un gerçekleşmesinin, başka deyişle üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin çözümlenmesinin Yaroşenko'nun ortaya koyduğu “üretici güçlerin rasyonel örgütlenmesi” ile mümkün olamayacağını belirtmesine, üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin, eğer doğru bir siyaset izlenirse “soysuzlaşamayacağını” tespit etmesine rağmen, sağ sapma tehlikesini yeterince göremedi. Çünkü Stalin, komünizmin üst aşamasına geçiş yapacak bir toplumda, tıpkı 1928 gibi bir devrimin gerekli olamayacağını düşünüyordu; bu yüzden direnecek güçlerin kolayca yenilebileceğini

sanıyordu.

“(…) Sosyalist rejimde, olaylar, genellikle üretim ilişkileri ile üretici güçler arasında bir çatışmaya kadar varmazlar; toplum, geri kalmış üretim ilişkileri ile üretici güçlerin niteliğini zamanında uygunluğa ulaştırma olanağına sahiptir, çünkü bağrında karşı koyuşu örgütleyecek, çökmekte olan bir sınıf yoktur. Elbette, sosyalist rejimde de üretim ilişkilerini değiştirmek gerektiğini anlamayan geri kalmış atalet kuvvetleri olacaktır; ancak, kuşkusuz, olayları bir çatışmaya vardırılmadan bunları yola getirmek kolay olacaktır.” (syf. 109)

Oysa, mevcut aşamada üç koşulun gerçekleştirilmesi için bir devrim gerekiyordu; partiden, üstyapıdan başlayan ve üretim ilişkileri alanında devam eden bir devrim. Çünkü, sosyalizmde eski üretim ilişkilerini temsil eden sınıf ve tabakalar, politik güçler mevcuttur; kolhoz köylülüğü, aydınlar, işçi sınıfının bir bölümü ve üstyapı içindeki politik güçler, hiç kuşkusuz direneceklerdir. Sosyalizm sınıfların ortadan kaldırılması olduğuna göre, bu, bir devrim olmaksızın başarılabilir bir iş değildir. Bu bakımdan, komünist partisinin doğru devrimci çizgisinin rolü, proletarya diktatörlüğünün işleri sıkı tutmasının önemi son derece büyüktür.

Kuşkusuz Stalin, “yanlış bir siyaset izlenirse” üretim ilişkilerinin üretici güçler önünde ağır bir engel haline gelebileceğini” tespit etmişti ve bu anlamda tehlikenin farkındaydı. Ancak Stalin’in yanılışı, doğru bir siyaset izlendiğinde, “atalet kuvvetlerinin kolayca yola getirileceğiydi.” Oysa, mevcut durumda doğru bir siyaset, zaferi sağlayabilirdi ama bu, mevcut yapının devamında çıkarı olan güçlerin kolayca yola getirilecek güçler olduğu anlamına gelmezdi.

Stalin, 1950’lerde sağ sapma tehlikesinin farkına varmasına ve bu yola girildiğinde üretim ilişkilerinin üretici güçler önünde ağır bir engel teşkil edeceğini görmesine rağmen, üç koşulun gerçekleşmesinin bir “devrim” ile mümkün olabileceğini tespit edememesi açısından ek-sik kalmıştı. Bu, komünizmin üst aşamasına geçiş aşamasında olduğunu sanmasından kaynaklanıyordu; çünkü böyle bir aşamada, doğru

bir siyaset izlenirse, güçlü bir direnmenin söz konusu olmayacağını sanıyordu. Bugün olayların gelişimi Stalin'in yanlışlarını ortaya koymuştur.

Stalin'i savunmak, onun yanlışlarını görmezlikten gelmek anlamına gelmez. Mao da böyle yapmıştır. Mao'nun, geçiş dönemine ilişkin olarak geliştirdiği tezler, Stalin'in yanlışlarının ortaya konulması ve onun tezlerinin tamamlanmasıdır. Bu bakımdan Mao'nun geliştirdiği tezleri buraya aktarmak gerekiyor:

“Kapitalizmden sosyalizme dönüşümü iki aşamaya ayırabiliriz: Biri kapitalizmden az gelişmiş sosyalizm diye adlandırabileceğimiz sosyalizme; öteki de sosyalizmden komünizme, yani görece az gelişmiş sosyalizmden görece gelişmiş sosyalizme, yani komünizme.” (Birikim Yay. syf.55)

“Komünizme geçiş tabii ki, bir sınıfın öbürünü devirmesi meselesi değildir. Ancak bu, bir toplumsal devrim olmayacağı anlamına gelmez, çünkü bir tür üretim ilişkilerinin bir diğerinin yerine geçmesi nitel bir adım, yani bir devrimdir.” (syf .59)

“(…) Bu, üretim güçlerinin gelişmesini büyük ölçüde mahmuzlayacak. Bir süre için bu, sosyalist bir tüm halk mülkiyeti sistemi halinde kalacak ve ancak bir süre sonra komünist bir tüm halk mülkiyeti sistemi haline gelecek. Böylece, halk mülkiyetinin kendisi emeğe göre dağıtımdan, ihtiyaca göre dağıtımına geçecek.” (syf.68)

Mao'nun kapitalizmden komünizme geçiş üzerine geliştirdiği tezler, Marks-Engels, Lenin ve Stalin'in bu konu üzerindeki tezlerinin zenginleştirilmesidir.

REVİZYONİZMİN BAŞLICA TEORİK TEZLERİ

Revizyonizmin Sovyetler Birliği'nde iktidara gelmesini sağlayan, mevcut üretim ilişkileri ve üstyapının değiştirilmeden kalmasını isteyen toplumsal ve siyasal güçlerdir. Yoksa, bir anda 20. Kongre'de revizyonizm, Kruşçev'le birlikte ortaya çıkmış subjektif bir olgu değildir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm, 1950'lerde, mevcut üretim ilişkileri ve üstyapının, gelişimin önünde bir engel olarak dikilmesiyle beraber, bir dönüm noktasına girdi. Ya, üstyapıdan başlayan ve üretim ilişkilerinin dönüştürülmesiyle devam eden bir “devrim”le üretici güçlerin önü açılacak ve komünizmin birinci evresine doğru yol alınacaktı; ya da var olan aşamada çakılıp kalınacaktı. SBKP'nin durumu değerlendirip bir “devrim” başlatmaması, mevcut yapıyı sürdürmekte çıkarı olan sosyal ve siyasal güçlerin parti ve üstyapıda egemenlik kurmasına yardım etti. Revizyonizm, aynı zamanda emperyalizmle de uzlaşma siyaseti uygulayarak güç kazandı.

Böyle bir durum doğmayabilirdi. Bütün sorun, Stalin'in dediği gibi, olanakların gerçeğe dönüştürülmesiydi. Bu yapılamadı. Olanığın gerçeğe dönüştürülmesi, sanayi ve sovhöz işçilerine dayanarak, kolhoz köylülerini ve aydınları kazanmak; üstyapıda ve sosyal ya-

pıda gelişimin önüne engel olarak dikilen güçlerin temizlenmesiyle mümkün olabilirdi. Ancak, sosyalizmden komünizmin birinci evresine, üstyapı ve üretim ilişkilerinde yapılacak bir “devrim”le geçilebileceğinin görülmemesi, mevcut yapının devamından yana olan yeni-Buharincilerin partiyi ve üstyapıyı ele geçirmesine neden oldu.

Revizyonistler, Buharin’in, kendiliğinden sosyalizme geçileceği teorisi gibi, üretim güçlerinde kendiliğinden bir gelişmeyle komünizmin üst evresine geçilebileceğinin teorisini yapmaya başladılar. Oysa böyle bir gelişim, sonuçta, ekonomiyi ve üstyapıyı bunalıma sürüklemekten ve kapitalist restorasyonun zeminini hazırlamaktan başka bir sonuç vermezdi. Çünkü bugünkü sosyalizmde üretim güçlerinin gelişme düzeyi, kapitalist ilişkilerin kurulabilmesinin önünde objektif bir engel teşkil etmez. Kapitalizm ile feodalizm arasında, üretim güçlerinin düzeyi, kapitalizmin feodalizme dönüşümünü objektif olarak engeller. Oysa, sosyalizm en azından komünizmin ilk evresinden üst evresine doğru yol almadıkça, böylesine bir objektif engel söz konusu olamaz.

Bu yüzden, geçiş dönemi boyunca, üstyapının belirleyiciliği ihmal edilirse, sosyalizmin gelişimi kendiliğindencilğe terk edilirse, üstyapı ve üretim ilişkileri alanlarında yapılacak “devrim”lerle komünizme doğru gelişim sağlanamazsa, bu, kapitalist restorasyon tehlikesini beraberinde taşır.

Revizyonizmin İktidarı, Proletarya Diktatörlüğü ve Sosyalizmin Zayıflatılmasıdır

Marksizm-Leninizme göre, kapitalizmden komünizme geçiş sürecinde, sınıflar ortadan kalkmadıkça ve emperyalist tehdit devam ettiği sürece, devlet, proletarya diktatörlüğü olarak var olmalıdır. Bu, evrensel bir tezdır.

Revizyonizm, sosyalizmin birinci evresinin bitimiyle beraber, komünizmin birinci evresine geçildiği iddiasına dayanarak, proletarya diktatörlüğünün ‘halkın devleti’ne dönüştüğünün teorisini yapmış,

Marksizm-Leninizmin bu evrensel teorisini revize etmiştir.

“Sosyalist devrimle doğan proletarya diktatörlüğü(nün) ...tarihsel görevi, sosyalizmin tam kesin zaferi sağlanırken, proletarya diktatörlüğü devleti, halkın çıkarlarının ve iradesinin ifadesi olan bütün halkın devleti haline gelir.” (Ekonomi Politik, Nikitin, Sol Yay. syf .253-254)

‘Bütün halkın devleti’ sosyalizmden komünizmin birinci evresine geçişi engelleyen üretim ilişkilerine uygun düşen, proletaryanın, iktidarını diğer sınıflarla paylaşmasının önünü açan, proletarya diktatörlüğünün zayıflatılmış biçimidir.

Proletarya diktatörlüğü, proletaryanın egemen sınıf olarak, devlet iktidarını elinde bulundurmasıdır. Ancak proletarya iktidarını, diğer emekçi sınıfların çıkarlarını da savunduğundan, onlarla “özel bir ittifak” içinde sürdürür. Bu, devletin biçimi ile ilgilidir. Bunun için “proletarya diktatörlüğünün doğrudan ifadesi sovyetlerdir”.

Proletarya diktatörlüğü, iktidarda proletarya (önder gücü olarak komünist partisi) olmaksızın var olamaz. Çünkü, proletarya diktatörlüğü “yarı-devlettir”. Ancak proletarya, tüm sınıfları olduğu gibi kendisini ve devleti yok edebilir. İktidarın proletaryanın elinden gitmesi veya diğer sınıflarla paylaşılması, bu sürecin kesintiye uğraması, devletin kalıcılığı anlamına gelir. Bu yüzden, proletarya diktatörlüğünün diğer sınıflarla ittifak halinde sürdürülmesi ile iktidarın diğer sınıflarla paylaşılması kesinlikle birbirine karıştırılmamalıdır. Sosyalizmde sınıflar var oldukça, iktidar proletaryanın elinde olmalıdır. Sınıfların ve devletin yok edilebilmesinin yani komünizme geçilebilmesinin kaderi buna bağlıdır. Lenin diyor ki:

“... Proletarya diktatörlüğünün özü, tek başına, ya da hatta esas olarak kuvvet değildir. Bunun başlıca özelliği, amacı sosyalizmi kurmak, toplumun sınıflara bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak, toplumun her bireyini çalışan insan haline getirmek ve insanın insan tarafından sömürülmesinin her türlü temelini yok etmek olan proletaryanın, çalışan halkın ileri müfrezesinin,

onların öncüsünün, tek liderinin örgütlenmesi ve disiplindir.”
(Aktaran Stalin, L.İ., syf.132)

Lenin’in bu çok önemli değerlendirmesi, revizyonistlerin bütün tahrifatlarını ortaya çıkarıyor. Revizyonistler, proletarya diktatörlüğünü ‘tüm halkın devleti’ne dönüştürmekle, başka deyişle iktidara bütün sınıfları dahil etmekle (bunun ifadesi, sosyalist bürokrasinin tüm halk adına iktidarı elinde tutmasıdır) proletaryanın, bütün sınıfları ortadan kaldırma, herkesi işçi yapma hedefinin önünü tıkıyorlar.

Revizyonistlerin iktidarını “burjuvazinin iktidarı” olarak görmek de yanlıştır. Çünkü yeni-Buharincilerin iktidarının sosyal dayanağı burjuvazi değil, mevcut üretim ilişkilerinin devamından yana olan sosyal güçlerdir. Bu güçler, aydınlar (teknisyenler, işletme yöneticileri, bürokratlar, vb.), kolhoz köylülüğü ve işçilerin bir kısmıdır.

Stalin, henüz burjuva üretim ilişkilerinin varlığını sürdürdüğü 1928 şartlarında bile, sağ sapmanın zaferini, proletarya diktatörlüğünün zayıflaması olarak görüyordu.

*“Sovyetik gelişme çerçevesi içinde (...) partimizde sağ sapmanın zaferi, ülkemizde, kapitalist unsurların güçlenmesi anlamına gelir. Peki ülkemizde kapitalist unsurların güçlenmesi ne anlama gelir? Proletarya diktatörlüğünün zayıflaması, kapitalizmin yeniden dirilme şanslarının artması anlamına gelir. Demek ki, böylece partimizde sağ sapmanın zaferi, ülkemizde kapitalizmin **yeniden dirilmesi**, egemen olması için, zorunlu koşulların çoğalması anlamına gelir.”* (Leninizmin Sorunları, syf. 258)

Stalin’in 1928’in şartlarında yaptığı bu değerlendirme 1960’ların şartlarında da doğru kabul edilebilir mi? Kuşkusuz ki edilemez. 1928’lerde burjuvazi henüz sınıf olarak ortadan kaldırılmadığından, sağ sapmanın zaferi, burjuvazinin iktidarı ele geçirme şansının artması anlamına geliyordu. Oysa 1960’larda Sovyetler Birliği’nde burjuvazi sınıf olarak yoktur. Bu şartlarda revizyonizmin iktidarı doğrudan kapitalist restorasyon tehlikesinin (veya sürecinin) başlaması, burjuvazinin iktidar olma şansının artması anlamına gelmez. Reviz-

yonizmin iktidarı mevcut yapının muhafaza edilmeye çalışılması yüzünden, sosyalist üretim ilişkilerinin ve proletarya diktatörlüğünün zayıflatılması, kapitalist restorasyon tehlikesinin şartlarının yaratılması anlamına gelir. Bu dönemde devletin sınıfsal özü, her şeye rağmen, proletarya diktatörlüğü olmakta devam eder. (Üstyapıda ve altyapıda sosyalist kurumların ve ilişkilerin tasfiyesi sürecinin başlaması, reformizmin iktidar olması halinde gündeme gelir.)

Revizyonistler, Geçiş Dönemini Kendiliğindencilğe Terk Ediyorlar

Bilindiği gibi, komünizmin ilk evresi olarak “sosyalizm”, sınıfların var olmadığı, yani herkesin “işçi” olduğu, meta üretiminin olmadığı, herkesin çalışmasına göre toplumsal üründen pay aldığı, devletin ‘siyasal devlet’ olmaktan çıkmaya başladığı bir toplumsal formasyondur.

Sosyalist devrimin, üretim güçlerinin görece geri olduğu ülke(ler) de gerçekleşmesi, üretim ilişkilerinin komünizmin ilk evresine uygun olarak değil, daha alt düzeyde gerçekleşmesini gerektirdi. Bu, sosyalist üretim ilişkilerinin, kamusal ve kolektif olarak iki biçimde kurulması, meta üretiminin devam etmesi, bölüşümün emeğin nicelik ve niteliğine göre yapılması anlamına geliyordu. Böylece, geçiş süreci iki evreye bölündü; birinci evre, sosyalizmden komünizme geçiş evresi.

Revizyonistler, geçiş sürecinin birinci evresinin tamamlanmasını, komünizmin ilk evresine geçme olarak yorumladılar ve teorileştirdiler. Böylece, mevcut yapı, herhangi bir “devrim”e ihtiyaç göstermeden kendiliğinden “gelişerek” komünizmin üst aşamasına doğru yol alacaktı. Gerçekte onlar, mevcut yapının değişmez, mutlak bir şekilde korunmasının teorisini yapmaya çalışıyorlardı.

Sovyetler Birliği kaynaklı tüm ekonomi politik kitaplarında bu teoriyi görmek mümkündür. Örneğin, Nikitin şöyle diyor:

“Geçiş dönemi, proleter devrimin zaferi ve proletarya dikta-

törlüğünün kurulmasıyla başlayan ve sonu komünist toplumun ilk evresi olan sosyalizmin kuruluşuna varan bütün bir tarihsel dönemi kucaklar.” (Ekonomi Politik, syf.250)

Görünüşte “doğru” olan bu tez, aslında, sosyalizmin (geçiş sürecinin) ikinci evresini atlamıştır. Nikitin’e göre, kamu ve kolektif mülkiyetin birlikte var olduğu aşama, komünizmin birinci aşamasıdır ve kolektif mülkiyetin kendiliğinden tasfiyesiyle komünizmin üst aşamasına geçilecektir. Geçiş sürecinin bu şekilde revizyonist tahrifatının nedeni, sosyalizmden komünizmin ilk evresine “toplumsal bir devrim” ile geçişi ortadan kaldırmaktır. Çünkü revizyonizm, üretici güçlerin kendiliğinden gelişeceğini, toplumsal bir devrime gerek olmadığını savunur.

“(…) Geçiş (üst aşamaya geçiş -bn-), toplumsal bir devrim olmaksızın gerçekleşir, çünkü sosyalizm ve komünizm aynı toplumsal ve ekonomik komünist oluşumun iki evresidir. Komünizme geçiş, sömürücü sınıfların bulunmadığı, bütün toplum üyelerinin; işçilerin, köylülerin ve aydınların komünizmin kuruluşunda en yüksek derecede ilgi gösterdikleri koşullarda gerçekleşir.” (syf. 433)

Komünizmin ilk evresinden üst evresine nasıl geçileceği ayrı bir tartışmadır ve bugünün sorunu değildir. Ancak, kolektif mülkiyetin tüm halk mülkiyetine dönüştürülmesi yani köylülerin “iştiriltilmesi”; aydınların fazla ücret çıkarlarından ve politik imtiyazlarından vazgeçirilip dönüştürülmesi; işçilerin (özellikle vasıflı emek sahiplerinin) emeğinin karşılığını emeğin niteliğine göre almalarından vazgeçirilip dönüştürülmesi bir “toplumsal devrim” olmaksızın gerçekleşemez. Revizyonistler devrimi gündemden çıkararak, ünlü “üretici güçler teorisi”ni sosyalist gelişim sürecine de uyguluyorlar.

“Üretici güçler geliştikçe, sosyalist üretim ilişkileri de yetkinleşir, gittikçe değişir.” (290)

Böylece, üretim ilişkilerinin sosyalist toplumda da üretim güçlerinin önünde bir engel haline gelebileceği Marksist- Leninist tezi revize edilmiş oluyor. Revizyonistlere göre, kolhozcu mülkiyet, ken-

diliğinden, üretim güçlerindeki gelişmeyle tüm halkın mülkiyetine dönüşecektir.

“Kolhozcu-kooperatif mülkiyet biçimi, gittikçe bütün halkın mülkiyet biçimi düzeyine geldiğine göre, üretici güçlerin gelişmesi, kolhozcu üretimin toplumsallaştırma derecesinin yükselmesine neden olur. Komünizmin kuruluşu ilerledikçe, iki mülkiyet biçimi, gelecekte bütün halkın tek bir komünist mülkiyetini oluşturmak üzere kaynaşacaktır.” (292)

Revizyonizmin özü, kendiliğindenciliktir. 1928’lerde Buharinciler, sosyalizme kendiliğinden geçilebileceğini savunuyorlardı. 1960’larda revizyonistler, kendiliğinden komünizme geçilebileceğini savundular. Stalin’in deyişiyile olanaklar gerçekliğe dönüştürülmedikçe, kolhozcu mülkiyet tüm halkın mülkiyetine dönüşmeyecek, aydınlar çıkarlarından vazgeçmeyeceklerdir. Revizyonistler, toplumsal bir devrim olmadan komünizme kendiliğinden geçileceğinin teorisini ve pratiğini yaparak, Sovyetler Birliği’ni bunalıma sürüklediler. Bugünkü durum, bu bakımdan revizyonist teori ve pratiğin iflasıdır.

Revizyonistler, Sosyalist Toplumda Zorunlu Olarak Var Olan Kapitalist Ekonomik Kategorileri Değişmez İlan Ediyorlar

Sosyalizmin birinci evresinde, üretim güçlerinin mevcut düzeyi ve mülkiyetin iki biçimde ortaya çıkması, meta üretimini ve buna bağlı olarak değer yasasını zorunlu kılar. Ancak meta üretimi ve değer yasası, sosyalist üretimin zorunlu öğeleri olmaktan çıkarılmalıdır. Bu da, kolhozcu mülkiyetin tüm halkın bölünmez mülkiyetine dönüştürülmesine ve yeni insanın yaratılmasına bağlıdır. Revizyonistler, meta üretimi ve değer yasasını, sosyalizmin değişmez, zorunlu öğeleri olarak ilan ediyorlar. Daha da ileri giderek, bu öğeleri sosyalizmin nesnel temeli içine sokuyorlar:

“Sosyalist ekonominin planlı yönetimi, sosyalizmin tüm iktsadi yasalarının ve en başta (planlı yönetimi zorunlu kılan)

düzenli ve oranlı gelişme yasası ile, üretim giderleri ve üretim sonuçları arasındaki dengeyi, tüm iç iktisadi ilişkilerdeki eşdeğerliliği belirleyen değer yasasının uygulanmasına dayanır.”

“Bu yasaların birliği, çözülemeyen karşılıklı bağlantıları ve karşılıklı bağımlılıkları, ekonominin planlı ve merkezileştirilmiş yönetiminin, işletmelerin, iktisadi örgenliğin o temel nüvelerinin geniş bir eylemsel iktisadi özerkliği ile üzerinde birleştiği nesnel temeli sağlar.” (Marksist Ekonomi Politığının İlkeleri, syf. 129-130, Sol Yay., Lev Leontiev)

Değer yasasının sosyalizmin değişmez bir yasası olarak ilan edilmesi ve bu temel üzerinde komünizme geçilmesinin hayal edilmesi, zorunlu olarak, kapitalizmin diğer kategorilerinin de sosyalist topluma sokulmasına neden olur. Örneğin, “piyasa”nın sosyalizmle bağdaşabileceğinin teorisi yapılmaya başlanır. Meta üretimi ve değer yasasının sosyalizmin değişmez unsurları olarak ilan edilmesi, sosyalizmin zayıflatılması, kapitalist ilişkilerin gelişme zemininin şartlarının yaratılması anlamına gelir. Çünkü meta üretimi ve değer yasası, tek başına kapitalizm değildir ama yok edilemezlerse kapitalizmin şartlarını zorunlu olarak yaratırlar.

Revizyonistler, Sosyalizmin İtici Gücünü Maddi Teşviklerde Arıyorlar

Sosyalist toplumun itici gücü nedir? Başka deyişle, temel yasasından kaynaklanan hareket yasası nedir?

Yıllar önce Engels, Anti-Dühring’te, kapitalizm ve sosyalizmin itici gücünün ne olduğu üzerine önemli formülasyonlar geliştirdi. Engels’e göre, kapitalist toplumun itici gücü, üretimdeki anarşidir; sosyalist toplum ise, bunun yerine planlamayı koyar. Böylece insan zorunluluklar dünyasından, özgürlükler dünyasına geçer. Sosyalizm ve komünizmin, kapitalizme olan üstünlüğü, üretimin ve diğer sosyal faaliyetlerin akla dayanan planlı gerçekleştirilmesindedir. Başka deyişle, sosyalizm ve komünizmin itici gücü, hareket yasası olan planlama, insanın, ekono-

minin kör yasalarına hükmetmesidir. Bu açıdan planlı yaşam, yalnızca insanın ideolojik dönüşümü değil, insanın, insan iradesine bağlı olmayan nesnel yasalara hakimiyeti anlamında teknolojik dönüşümdür de.

Sosyalizmin bugüne kadarki gelişimi içinde planlama, sosyalizmin başlıca itici gücü haline geldi mi? Şüphesiz, sosyalizmin dev gelişimi bu soruyu olumlu cevaplandırmamızı sağlıyor. Ancak, planlama, değer yasasıyla birlikte uygulandı. Planlamanın sosyalizmin gerçekten itici gücü haline gelebilmesi, üretim ilişkilerinde ve üstyapıda devrimle, meta üretimine son verilmesine, değer yasasının ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Planlamanın sosyalizmin gerçekten itici gücü haline gelmesi, insanın sosyalist dönüşümünün ihmal edilmemesine bağlıdır.

Revizyonizm, mevcut üretim ilişkilerini koruyarak ve giderek süreç içinde zorunlu olarak daha da geriye çekerek, insanın sosyalist dönüşürülmesini ihmal ederek ve tamamen ekonomik çıkarlara bağlayarak, planlamanın sosyalizmin başlıca itici gücü haline gelmesinin önünde bir engel haline geldi. Revizyonistlere göre, sosyalist toplumun itici gücü, insanın bireysel çıkarıdır ve bu çıkar, sosyalist toplumda emeğin nicelik ve niteliğine göre “ücret” ödenmesi demektir.

“Sovyetler Birliği’nin ve sosyalist kampın öbür ülkelerinin deneyi, emeğe göre bölüşüm iktisadi yasası ile, her emekçiye sağlanan emeğin nicelik ve niteliğine göre ödeme yapılması ilkesinin, elden geldiğince eksiksiz biçimde uygulanmasının, sosyalizmde, toplumsal ilerlemenin itici gücü olduğunu göstermiştir.”
(Lev Leontiev, Marksist Ekonomi Politüğün İlkeleri, syf. 137)

Bölüşüm ilkesinin, üstelik tam anlamıyla komünist olmayan bir bölüşüm ilkesinin sosyalist toplumda “itici güç” olarak ele alınması Marksist ekonomi politüğün revize edilmesidir. Sınıf olarak kendini ortadan kaldırmayı ye komünizme geçmeyi hedefleyen **iktidardaki** proletarya, kapitalist toplumda olduğu gibi daha fazla “ücret” almayı “itici güç” olarak kabul ederse, hedefine ulaşamaz. Böylesi bir anlayış komünistlerin değil, imtiyazlarını ve fazla ücretlerini korumak isteyen revizyonistlerin anlayışı olabilir.

“Barış İçinde Bir Arada Yaşama” Emperyalizmle Uzlaşma Politikasıdır

Uluslararası ilişkilerde barış içinde bir arada yaşama ilkesini Lenin ortaya atmış ve uygulamıştır. Ancak ne Lenin, ne de Stalin bu ilkeyi emperyalizmle bir uzlaşma, uluslararası devrimci harekete destekten vazgeçme olarak anlamadılar ve uygulamadılar.

Revizyonistler ise bu ilkeyi tahrif ederek, emperyalizmle kalıcı uzlaşma, uluslararası devrimci harekete desteği azaltma hatta ortadan kaldırma ilkesine dönüştürdüler. Revizyonistler, emperyalizmle “mücadeleyi”, “ekonomik yarış”a indirgediler.

“Sosyalizm ile kapitalizmin barış içinde bir arada yaşaması, farklı toplumsal sistemdeki devletlerin ekonomik yarışması demektir.” (Nikitin, syf.423)

Bir sosyalist ülkenin temel uluslararası politikası asla emperyalizmle uzlaşma politikası olamaz, olmamalıdır. Devrimci politika, emperyalizmin savaş tehditlerini, saldırganlığını boşa çıkarmak, uluslararası devrimci harekete azami destek vermeyi temel bir görev olarak kabul etmektir. Çünkü komünizmin nihai zaferi, emperyalizmle uzlaşma ile değil, emperyalizmi yok etmeyle gerçekleşecektir. Bu yüzden, sosyalist ülkelerin temel politikası emperyalizmle ekonomik yarış olamaz. Revizyonistlerin anlayışı, sonuçta emperyalizmi güçlendirmekten başka bir sonuç yaratamaz, yaratmamıştır da.

KRUŞÇEV DÖNEMİ

Daha önce belirttiğimiz gibi, 1950'lere ve özellikle 1960'lara gelindiğinde, Sovyetler Birliği'nde bir “devrim” zorunlu bir hale gelmişti. Ya, üretim ilişkilerindeki komünist olmayan mülkiyet biçimi (kolhozlar) süreç içinde komünist mülkiyete dönüştürülecek sosyalist olmayan bölüşüm biçimi (emeğin niceliğine ve **niteliğine** göre) kaldırılıp yerine “herkese çalışmasına göre” bölüşüm ilkesinin tam anlamıyla uygulanması konacak, ekonomik işletmelerdeki ilişkiler, ‘tek kişi’ uy-

gulamasından ‘kolektif’ uygulamaya dönüştürülecek ve zorunlu olarak sosyalist toplumda kullanılan ‘kapitalist’ ekonomik kategoriler süreç içinde kaldırılıp yerine ‘ürünlerin sosyalist değişimi’ getirilecek ve üretim ilişkilerindeki bu “devrim” parti ve üstyapıdan başlatılarak gerçekleştirilecekti; ya mevcut yapının kendiliğindencilik ile korunması yolu seçilerek bunalım yaratılacak; ya da üstyapı ve üretim ilişkilerinde tasfiyeye gidilerek kapitalizme zemin hazırlayan ‘reformlar yoluna başvurulacaktı.

Kruşçev’in parti ve devlet içinde hakimiyet kurması ve bunu 20. Kongre’de ilan etmesi üçüncü yolun uygulanmaya başlandığını gösterdi. 20. Kongre bu bakımdan tarihsel önemdedir ve 16. Kongre’nin tam zıddıdır. Bu kongrede Kruşçev’in Stalin’e saldırısı, kişisel bir saldırı değil, doğrudan sosyalist sisteme yönelik bir saldırıdır.

Kruşçev, içte, siyasi ve ekonomik reformlarla mevcut sosyalist toplumun sorunlarını, çelişkilerini ileriye değil, geriye dönük olarak çözmeye çalıştı; dışta ise, açıkça emperyalizmle uzlaşma siyaseti izlemeye başladı; “barış içinde bir arada yaşama” ve “barışçıl geçiş” teorilerini ortaya attı ve Tito reformizmiyle uzlaştı. Denebilir ki, Kruşçev Sovyetler Birliği’nin Tito’suydu.

Ancak Kruşçev’in siyasi ve ekonomik reformlarının başarıya ulaşması zordu. Bunun başlıca iki nedeni vardı: İçte, Kruşçev’in reformlarına güçlü bir “muhalefet” vardı, istediği gibi hareket edemiyor ve hatta çoğu zaman “muhalefete” boyun bile eğiyordu. Dışta ise, Kruşçev, bir yandan uluslararası komünist hareketin yoğun baskısı altındaydı ve istemese de ‘Moskova Bildirisi’ ve ‘Komünist Partiler Deklarasyonu’nu onaylamıştı; diğer yandan saldırgan bir politika izleyen, ulusal kurtuluş savaşları karşısında bunalan emperyalizm, Kruşçev’in gülüryüzüne pek fazla ilgi göstermiyordu. Bu şartlar altında Kruşçev dönemi, geçici bir dönem olmaya mahkumdu.

Kruşçev’in yaptığı ekonomik ve siyasi reformlar, onun yüzünü göstermeye yeterlidir. Şimdi bunların üzerinde duralım.

Siyasi alandaki reformlar, Stalin’e yapılan saldırıya, parti ve devlet kurumları içinde “Stalincilerin” tasfiyesine, ülkede “liberal” bir rüzgar

estirilmesine dayanıyordu. Kruşçev, proletarya diktatörlüğü kurumlarının tümüyle tasfiyesine yönelik bir reformu pratiğe geçirebilecek gücü kendisinde bulamadı.

Ekonomik alandaki Kruşçev reformları ise, ağırlıklı olarak kolhoz mülkiyetinin güçlendirilmesi idi. Kolhozların elinde bulunan üretim araçlarının mülkiyeti devlete ait iken, kolhoz mülkiyetine verildi. Böylece üretim araçları da bir meta haline getirilerek, meta üretiminin alanı genişletildi. Bunun yanında, kolhozların zenginleşmesi için, mecburi ürün teslimatının fiyatları yükseltildi ve kolhozlar ürünlerini yüksek fiyatlarla devlete satarak zenginleşmeye başladılar. Bazı ürünlerin zorunlu olarak düşük fiyatla devlete satılması uygulaması kaldırılarak, bu zenginleşme artırıldı. Ayrıca Kruşçev, “toprak reformu” yaparak, kolhoz köylülerinin özel topraklara sahip olmasını sağladı.

Ancak üretim araçlarının meta haline getirilmesi MTS (tarım makineleri ve traktör istasyonları)’lerin kaldırılması, kolhozları makine almak için borçlanmaya itti ve bunun sonucu kolhozlar ürünlerini daha pahalıya satar oldular. Sonuçta, tarımsal üretim başlangıçta bir miktar yükselmesine karşın, giderek azalmaya, tarımda bunalım yükselmeye başladı. Kruşçev, bunun karşısında “sol” uygulamalar bile yaptı; özel topraklara, küçükbaş hayvanlara el koydu. Reformlar ‘tarımsal üretimi artırmak amacıyla yapılmıştı ama sonuç bunalımdı.

Kruşçev, sanayi alanında da başlıca iki tip reform yaptı. Merkezi planın gücünü kırmak için bölgesel yönetim sistemi (sovnarhoz) getirdi. İkincisi, ‘üretimi yükseltmek’ için, ücretleri yükseltti ve işçi dalgalanmasına izin verdi. (Yani işçiler bir işletmeden çıkıp, başka bir işletmeye geçebiliyorlardı.) Ancak bu alandaki başlıca reformlar, 1960’tan sonra yapıldı. Bu reformlar “libermanizm” olarak biliniyor.

O dönem Sovyet iktisatçıları, ‘50’lerde başlayan ve ‘60’larda kendini iyice hissettiren sorunun farkına varmışlardı. Bu sorun, üretim güçlerindeki dev gelişimin artık yavaşlamaya başladığıydı. Yani mevcut üretim ilişkileri üretim güçlerinin gelişmesine hız kazandıramıyordu. O halde ne yapılmalıydı?

O güne değin üretim, devlet fonlarını kullanan sanayi işletmelerinin

plan hedeflerini ve hatta onları aşarak, gerçekleştirmesine dayanıyordu. Sanayi işletmesi plan hedeflerini en az maliyetle gerçekleştirme, üretim araçları dışında diğer araçları satın alma, sosyal fonların kullanılması (bu fonların küçük bir kısmı maddi teşvik için kullanılıyordu), verimliliğin ürünün üretim maliyeti ile ürün miktarı arasındaki farka göre hesaplanması vb. bakımlardan mali özerkliğe sahipti. Sanayi işletmesi ‘tek kişi’ ilkesine göre yönetiliyor ve bu işçilerin gönüllü, yaratıcı çalışmasıyla birleştiriliyordu. Yani sanayi işletmesi, plan hedeflerine zorunlu olarak uyulması ve hatta hedeflerin aşılması için, hem değer yarasından ve hem de işçilerin gönüllü, yaratıcı gücünden yararlanıyordu.

1950’lerden başlayarak üretim güçlerinin daha yoğun (entensif) bir teknolojiyle geliştirilmesi, emek üretkenliğinin yükseltilmesi sorunu ortaya çıkınca, yukarıda belirttiğimiz işletme tipi ve ilişkilerinin değiştirilmesi kaçınılmazdı. Emek üretkenliğinin yükseltilmesi, daha yoğun teknolojiye geçilmesi için ilk önce işçilerin seferber edilmesi, işletme ilişkilerinin ‘tek kişi’ yönteminden ‘kolektif’ yönetime doğru değiştirilmesi, yani işçilerin yaratıcı gücünden yararlanılması, plana ve üretime sahip çıkmalarının sağlanması; teknolojik gelişme için bilimsel çalışmaların hızlandırılması, yani aydınların teknolojik atılım için seferber edilmesi gerekiyordu. Elbette tüm bunlar, parti ve üstyapı içinde başlatılacak bir kampanyaya, sağcıların tasfiye edilmesine bağlıydı. Çünkü, üretici güçlerin daha yüksek bir tempoda geliştirilmesi yalnızca ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda ideolojik bir sorundu.

Ancak reformcu ve revizyonist yöneticiler, probleme başka bir “çözüm” buldular. Bu çözüm, planlama karşısında değer yarasının düzenleyici rolünün artırılması, bölüşümün değer yarasının etki alanına sokularak işletme yöneticileri ve uzmanların parasal olarak özendirilmesiydi. Bunun için de, sanayi işletmesi “özerk” bir duruma gelmeli, karlılığı hesap ederek üretim yapmalı ve bu kardan daha çok yararlanmalıydı. (Elbette bu tür bir “çözüm” bu noktada kalamazdı; kar için üretim yapma yoluna giren özerk işletmeler, doğal olarak bir süre sonra serbest piyasanın kurulmasını, fiyatların piyasada belirlenmesini, plana

göre değil piyasa taleplerine göre üretim yapılmasını isteyeceklerdi.)

Reformcu iktisatçılara göre, sanayi işletmesinin böylesi bir özerkliği, üretimin, insanların bilinçli-planlı çabalarından bağımsız olarak, kendiliğinden gelişmesini sağlayacaktı. Yani onlar, sosyalizmin itici gücü olan planlı üretimden, kapitalizmin itici gücü olan anarşik üretime geçmek istiyorlardı. Reformcu hareket, üretimin ‘özgürce’, ‘bilinçli’ olarak yani planlamayla gerçekleştirilmesi yolundan geri dönüş ve ‘zorunluluğa teslim olmadır.’ Böylece, üretimin ihtiyaçlara göre yapılması ve çalışmanın hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmesi sürecinin, yani kapitalizmden komünizme geçiş sürecinin kendiliğinden gerçekleşemeyeceği, partinin ve üstyapının yönetici-önder rolünün vazgeçilmez olduğu ortaya çıkıyordu; bu yolda yapılacak bir ihmal, reformcu iktisatçıların ve yöneticilerin sosyalist ekonomiyi kendiliğindenencilığe terk etmelerine kaçınılmaz olarak yol açar.

Burada, reformcu iktisatçıların görüşlerine göre şekillenen sanayi işletmesi tipinin (kozraşot), daha önceki sosyalist sanayi işletmesi tipiyle karşılaştırılması yararlı olacaktır.

-Reformdan önce, sanayi işletmeleri, devletten aldıkları fonlara (“sermaye”) faiz ödemezlerdi; yani üretim araçları bir meta durumunda değildi; kozraşotlar ise, devlet fonlarına faiz ödemeye başladılar.

-Reformdan önce, karlılık (rantabilite) sadece daha verimli üretim yapmak için hesap yapma amacıyla kullanılıyordu; kozraşotlarda ise, karlılık bir dürtü haline geliyordu. Kozraşot, daha fazla kazanmak için üretim yapıyordu.

-Reformdan önce, emeğin niceliğine ve niteliğine göre bölüşüm vardı ama maddi teşvik yok denecek kadar azdı; sosyal faaliyetler için ayrılan fonların küçük bir kısmı maddi teşvik amacıyla kullanılıyordu. Reformdan sonra, devlet fonlarına faiz ödendikten sonra geri kalan kazanç, işletmeye kalıyor ve tabii bundan en fazla işletme yöneticileri ve teknisyenler yararlanıyordu. Bu da kaçınılmaz olarak işletme yöneticileri ve teknisyenlerin zenginleşmesine yol açıyordu.

-Reformdan önce, işçilere aynı zamanda sosyalizmin genel çıkarla-

rı için çalışması bilinci veriliyor, sosyalist yarışmalar düzenleniyordu. Reformdan sonra ise, işçiler yalnızca kendileri için, işletme yöneticileri ve teknisyenler ise daha fazla kazanmak için çalışmaya başladılar. Bu da, sanayi işletmesindeki insanlararası ilişkilerin dayanışma ilişkisinden çıkar ilişkisine dönüşmesi demektir.

Açıkça görüleceği üzere, 1960'lardan sonra ortaya çıkan kozraşotların sosyalist sanayi işletme tipiyle bir ilgisi yoktur. 1965'te çıkarılan bir yasayla yasal güvenceye kavuşturulan (Bu yasaya göre, işletmeler, personel sayısı, emek üretkenliğini yükseltme, ortalama ücreti belirleme, maliyet fiyatlarını tespit etme vb. konularında özerkliğe sahiptiler.) kozraşotların, Gorbaçov dönemine kadar, Sovyet toplumunda ne derece yaygınlaştığını bilemiyoruz. Başlangıçta üretimin küçük bir bölümünü gerçekleştiren kozraşotların, giderek yaygınlaştığını, Gorbaçov döneminde piyasayı talep etmelerinden anlayabiliriz. Çünkü, bu denli özerk olan bir işletme kaçınılmaz olarak serbest piyasayı talep eder. Ayrıca hemen belirtelim, Sovyetler'de, 1960'larda bir "deneme" olmaktan pek ileriye gidemediği anlaşılan kozraşotlar, Doğu Avrupa sosyalist ülkelerinde daha güçlü olarak ortaya çıktı. Doğu Avrupa'da başlatılan reform hareketleri "Yeni Ekonomi Politika" olarak adlandırıldı ve kozraşotlar piyasayla birlikte yaygınlaşmaya başladı.

Kruşçev'in, 1960'tan sonra hız kazanan reformculuğu, daha önce belirttiğimiz gibi, gerek iç gerekse dış koşulların elvermemesi nedeniyle, 1964'te Kruşçev'in görevden alınmasıyla bir anlamda sona erdirildi.

BREJNEV DÖNEMİ

Brejnev ile Kruşçev arasındaki farkı ortaya koymak, özellikle bugün açısından önem kazanmaktadır. Şüphesiz, Brejnev ve Kruşçev birbirlerinin revizyonist tezlerinden yararlanmışlardır; bu anlamda aralarında bir "devamlılık"tan bile söz edilebilir. Ancak meseleyi bu noktada bırakmak, Kruşçev'in yerine Brejnev'in geçmesini "klikler arası bir çatışma" düzeyine indirmek olur.

Sosyalizmin kuruluşu ve inşasından sonra sağ sapma nasıl değerlendirilmeli? Daha önce belirttiğimiz gibi, ülke içinde burjuvazi sınıf olarak ortadan kaldırıldığından, sağ sapma, mevcut üretim ilişkilerinin değiştirilmesi bir ihtiyaç haline geldiği zaman, buna karşı çıkan ve “değişimi” kendiliğindencilığe bırakan bir sapmadır. Sağ sapmanın özü, her zaman kendiliğindencilik olmuştur.

Stalin, 1928’lerde sağ sapmayı eleştirirken, sağ sapmanın sosyalizmin olanaklarını reddetmediğini, sosyalizmin kurulması gerektiğini kabul ettiklerini, ancak bunun sınıf mücadelesi olmadan kendiliğinden gerçekleşeceğini sandıklarını söylüyordu.

Stalin, sosyalizmin bir başka kesitinde, Yaroşenko’yu eleştirirken, sağ sapmanın da yeni koşullarda nasıl biçimlendiğini de ortaya koymuştur. Stalin’e göre, Yaroşenko, “üretici güçlerin rasyonel örgütlenmesi” ile kendiliğinden komünizme geçilebileceğini sanıyordu. Böylece Stalin, sosyalizmin inşasının tamamlandığı ancak henüz komünizme geçilemediği şartlarda, sağ sapmanın, mevcut üretim ilişkilerini ve üstyapıyı değiştirmeden, üretici güçlerdeki gelişmeyle komünizme geçilebileceğini savunan bir görüş olduğunu ve bunun da Marksizm-Leninizm ile bir ilişkisinin bulunamayacağını ortaya koymuş oluyordu. Stalin’in Yaroşenko’yu “Yeni-Buharinci” olarak adlandırması da bu bakımdan önemlidir.

“Üretici güçler teorisi”nin esiri olan sağ sapma, sosyalizmin komünizme dönüşmesi aşamasında, doğrudan burjuvazinin iktidara gelmesinin şartlarını değil, kapitalist ilişkileri diriltmeye, sosyalist ilişkileri üstyapı ve altyapıda tasfiye etmeye yönelik bir hareket olan reformizmin şartlarını yaratır, yani reformizme hizmet eder. Böylece revizyonizm ile reformizm arasında bir devamlılık olduğunu tespit edebiliriz, ama ikisi arasındaki ayrımı da ortaya koymak son derece önemlidir.

Revizyonizm, içte, kendiliğindencilik ile sosyalizmi bunalıma sürükleyen ve reformizme temel hazırlayan, dışta ise, emperyalizmle gizli bir ittifak siyaseti izleyen bir harekettir; sosyal temeli ise, burjuvazi değil, mevcut sosyalist üretim ilişkilerinin devamından yana olan güçlerdir. Reformizm ise, içte, sosyalizmi tasfiyeye, kapitalizmi dirilt-

meye çalışan, dışta, emperyalizmle açık bir ittifakı savunan ve uygulayan bir harekettir; sosyal temeli ise, burjuvalaşmak isteyecek kadar zenginleşenler ve emperyalistlerdir.

Kruşçev bir reformcudur; onun şanssızlığı erken bir dönemde ortaya çıkmasıdır. Brejnev, bir revizyonisttir, Buharin ve Yaroşenko'nun izleyicisidir; onun tarihsel misyonu, erken gelen reformizme son vermesi ve sosyalizmin reformizm tarafından tasfiye edilmeye çalışılmasını geciktirmesidir.

Brejnev, Kruşçev'in reformculuğunun hızını keserken, onunla akrabalığını da göstererek reformist uygulamaları ortadan kaldırmamıştır.

Brejnev'in sosyalizm karşısındaki tutumu, Doğu Avrupa ülkelerindeki reformlara karşı tavrında tam anlamıyla ortaya çıkmıştır. Brejnev, “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışıyla sosyalist Doğu Avrupa'daki reform hareketlerini “sosyalist bloktan ayrılmama”, ve “komünist partinin öncü rolünü ortadan kaldırmama” şartlarıyla desteklemiş, başka deyişle müdahalede bulunmamıştır. Bu yüzden Brejnev, reform politikalarının uygulandığı D. Almanya, Polonya, Macaristan'a hiçbir askeri müdahalede bulunmazken, partinin öncü rolünü kaldıran ve Varşova Paktı'ndan çıkma talebinde bulunan Çekoslovakya'ya askeri müdahalede bulunmaktan geri durmamıştır. (Tarihin garip oyunu: Revizyonist Brejnev, Dubçek reformizmi karşısında sosyalizmin çıkarlarını temsil etmesine rağmen, ÇKP, kapitalist restorasyonu önlemeye çalışan bir haklı müdahaleyi “sosyal-emperyalist” bir hareket olarak değerlendirmiştir.)

Brejnev, emperyalizme karşı mücadeleden “ekonomik yarış” yapmayı anlıyor ve uyguluyordu; ancak aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketlerine de kerhen destek vermekten geri kalmıyordu. Brejnev, emperyalizm karşısında asıl olarak “ilerici” cuntaları destekleyerek, geri bırakılmış ülkelerde revizyonist komünist partileriyle ittifak kurarak, ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketlerini neden kerhen desteklediğini de ortaya koymuştur.

Brejnev ne reformcu, ne de devrimciydi, koşullara göre, tersi de doğrudu, yani biraz devrimci, biraz reformcuydu. Kruşçev reformcu-

luğunun hızını kesti; ama mevcut bürokratik yapıyı, “halkın devleti”ni, komünist partinin gücünü daha da artırarak korudu ve üretim güçlerindeki gelişim dışında toplumda hiçbir değişiklik yapmadı.

1976’da komünist partinin öncü rolünü bir anayasa maddesi haline getirmesine, artık “ileri sosyalizm evresine ulaşıldığını” ilan etmesine rağmen, gerçekte üretim ilişkileri ve hantal yapısıyla devlet, üretim güçlerinin önünde bir engel haline gelmiş, bunalım kapıya dayanmıştı. İşçiler salt maddi teşvikle çalıştıklarından çalışma ihlalleri, alkolizm, işten kaytarma yaygınlaşmış; vasıflı emek ile vasıfsız emek, yöneticiler ve uzmanlar ile işçiler arasındaki ücret farkları yükselmiş, komünist parti halktan kopmuş, halkın devlete güveni azalmış, proletarya demokrasisi canlılığını kaybetmişti. Kolhozcu mülkiyetin tüm halk mülkiyetine dönüştürülmesi şöyle dursun, Kruşçev’in reformları bile ortadan kaldırılmamış, meta üretimi yerine ürünlerin sosyalist değişimi konmamış; planlamanın yanında değer yasası giderek etkinliğini artırmaya başlamıştı. Böylesi üretim ilişkilerinin var olduğu bir toplum nasıl olur da “ileri sosyalizm” aşamasında olabilirdi? Üretim güçleri ile üretim ilişkileri, altyapı ile üstyapı arasındaki çelişkiler iyice ağırlaşmıştı. Artık çelişkinin iki çözümü vardı? Ya, mevcut çelişkiler Marksist-Leninist yöntemle çözümlenecekti, ya da, reformculuğa davetiye çıkarılacaktı. Brejnev döneminin sonu gelmişti.

Sovyetler Birliği’nde çelişkilerin ağırlaşması, ‘80’li yıllarda ulusal kurtuluş savaşlarının ivmesinin düşmesi ve ABD emperyalizminin Reagan dönemiyle birlikte saldırıya geçmesi ve yeni bir soğuk savaş başlatmasıyla birleşince, Brejnev’in takipçileri kendi elleriyle iktidarı reformcu Gorbaçov’a teslim ettiler. Böylece erken gelen Kruşçev reformizminden sonra, revizyonizmin yarattığı bir zemin üzerinde, ikinci soğuk savaş şartları altında Gorbaçov iktidara geldi.

ÇİN'DE SOSYALİZMİN KURULUŞU

1949'da ulusal demokratik devrim tamamlandıktan ve büyük toprak sahipleri ve komprador burjuvazinin malları, üretim araçları kamulaştırdıktan sonra toprak devrimi yapıldı, Çin'in Sovyetler'den farkı, köylülükle ilişkileridir. ÇKP, iç savaş ve ulusal savaş döneminde temel olarak köylülüğe dayandığından ve ona önderlik ettiği için ve aynı zamanda toprak sorununu bu süreç içinde çözmeye başladığından dolayı, devrim sonrasında toprak devrimi ile köylülerin kooperatiflerde toplanması süreci birlikte başladı. Denebilir ki, Çin devriminin temel sosyal gücü köylülük, aynı zamanda sosyalizmin kuruluşunda da temel bir rol oynamıştır.

I

1949-52 dönemi, karşı-devrimcilerin ezildiği, partinin “üç kötülük” (yiyicilik, savurganlık ve bürokrasi) kampanyası ile yenilendiği ve bur-

juvazinin de “beş kötülük” (rüşvet, vergi kaçırma, devlet malını çalma, devlet sözleşmelerinde dalavere yapma ve ekonomik bilgi çalma) kampanyası ile denetim altına alındığı bir dönemdir.

1952’de başlatılan sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşu sürecinde baş çelişme, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaydı. Mao 1952 Haziran’ında diyor ki:

“Toprak ağası sınıfının ve bürokrat-kapitalist sınıfının alaşağı edilmesi sonucunda, işçi sınıfı ile milli burjuvazi arasındaki çelişme Çin’deki baş çelişme durumuna gelmiştir; dolayısıyla bundan böyle milli burjuvazi bir ara sınıf olarak tanımlanmamalıdır.” (Mao Ze-dung, Seçme Eserler 5, Aydınlik Yay. syf. 87)

Oysa daha önce belirttiğimiz gibi, kırsal kesimde durum farklıdır; kooperatifleşme zengin köylülerle bir savaş yürütülmeden başlatılmış durumdadır. Bu yüzden Çin’de geçiş dönemi esas olarak milli burjuvazinin “dönüştürülmesidir”. Bu durum, Çin’de geçiş sürecinin Sovyetler Birliği’nden farkını ortaya koyuyor.

“Yeni İktisat Politikası döneminde, Sovyetler Birliği’nin zengin köylülere karşı politikası kısıtlı idi, çünkü onların tahılına ihtiyaçları vardı. Kurtuluştan sonraki ilk aşamalarda bizim ulusal burjuvaziye karşı politikamız da buna benziyordu. Onlar, ancak kolektif çiftlikleri ve devlet çiftlikleri 400 milyon pood (kulak üretiminin yarısı -bn-) tahıl ürettikten sonradır ki, zengin köylülere karşı harekete geçtiler ve zengin köylülere yok etme ve baştan başa kolektifleştirmeyi gerçekleştirme sloganlarını haykurdular. Ya biz? Biz değişik bir şekilde hareket ettik ve zengin köylü ekonomisi aslında toprak reformu kadar erken yok edildi.” (Mao Ze-dung, Sovyet İktisadının Eleştirisi, Birikim Yay., syf. 131)

Çin’de kolektifleştirme toprak reformuyla beraber başladı ve köylüler sosyalizme kazandırıldı. Ancak Çin’de sanayi geri bir düzeyde olduğu için, kamu mülkiyeti sadece kompradorların üretim araçlarının kamulaştırılması ölçüsünde vardı. Ulusal burjuvazinin üretim araçları ise kamulaştırılmada devlet kapitalizmi yöntemiyle “dönüştürüldü”.

“Ulusal sanayii dönüştürmemiz üç aşamadan geçti: Devlet emri ile özel imalat, özel imalatın devlet eli ile alım satımı, (hem tekil birimlerin, hem de tüm üretim komplekslerinin) devlet ve özel kesim tarafından ortaklaşa işletilmesi.” (Mao Zedung, Sovyet İktisadının Eleştirisi, Birikim Yay., syf. 131)

Böylece Çin’de kurulmaya başlanan sosyalist üretim ilişkileri, bağrında devlet kapitalizmi ilişkilerini de taşıyordu. Mao Zedung, Çin’de sosyalizmin kuruluşunun kendine özgü özelliklerini şöyle anlatıyor Ekim 1953’te:

“Geçiş çizgisinin hedefi bir anlamda mülkiyet sorununun çözümlenmesidir. Yeni devlet işletmeleri kurularak, eskiler yenileştirilerek ve genişletilerek, devlet mülkiyeti yaygınlaştırılmalıdır. Özel mülkiyetin iki türünden emekçi halkın mülkiyeti kolektif mülkiyete, burjuvazinin mülkiyeti ise devlet mülkiyetine dönüştürülmelidir. (Devlet ve özel sermayenin ortak yönetimi yoluyla sosyalizmle bütünleşme) Ancak bu şekilde üretici güçler gelişebilir ve Çin’in sanayileşmesi tamamlanabilir.” (Mao/5, syf. 154)

Özetle, Çin’de sosyalist üretim ilişkilerinin kuruluşu kendine özgü bazı özelliklerle birlikte gerçekleşmiştir. Köylülerin kooperatiflerde toplanması, bir taviz politikası izlenerek değil, doğrudan toprak devrimiyle birlikte başlamıştır. Ancak Çin’de kooperatifler üretim araçlarının da sahibi durumundaydılar.

Sanayiinin sosyalistleştirilmesi iki mülkiyet ilişkisi temelinde gerçekleşti: Kamu mülkiyeti ve devlet mülkiyeti (kamu ve özel’in ortaklığı)

1956’da, Mao’nun deyişiyle sosyalist üretim ilişkileri esas olarak kurulduğunda, işte böyle kendine özgü özellikler taşıyordu.

II

Daha önce yazımızın başka bölümlerinde açıkladığımız gibi, kapitalizmden komünizme geçiş dönemi (ya da geçiş süreci) esas olarak iki aşamadan geçer. Birinci aşama, kapitalizmden (veya Çin gibi, feodalizmin güçlü, sanayiinin zayıf olduğu bir kapitalizmden) sosya-

lizmin kuruluşuna kadar olan dönem; bu dönemde, sosyalist üretim ilişkileri (sanayide kamu mülkiyeti, tarımda kolektif mülkiyet) kurulur ve bu kuruluşun maddi temeli inşa edilir. İkinci aşama, sosyalizmin kuruluşundan, komünizmin birinci evresine geçiş dönemidir. Bu aşamada üretim ilişkileri ve üstyapı tam anlamıyla komünistleştirilir; yani, kolhozcu mülkiyet tüm halkın mülkiyetine, üretim faaliyetleri sırasındaki ilişkiler tam anlamıyla kolektif ilişkilere, bölüşüm tam anlamıyla herkesten yeteneğine göre, herkese çalışmasına göre ilkesine dönüştürülür ve üstyapı da buna göre şekillendirilir.

Çin, 1956'da hangi aşamada bulunuyordu?

Mao'nun değerlendirmeleri bu soruya açıklık kazandırıyor.mÇin, 1956'da 8. Parti Kongresi yapıldığı zaman sosyalist kuruluşunu esas olarak tamamlamıştı, ama bu kuruluş gerek üretim ilişkileri alanında, gerekse siyasi-ideolojik düzeyde eksiklikler taşıyordu.m“Esas olarak” kurulmuş olması, “tam olarak” kurulmuş olması anlamına gelmiyordu. Bu yüzden Çin, 1956'da hem sosyalist ilişkilerini kurmuş olarak sosyalizmin inşası aşamasına geçmişti, hem de sosyalist kuruluşu altyapı ve üstyapıda tamamlama aşamasındaydı; yani Çin, henüz sosyalizmin kendine özgü bir tarzda, birinci aşamasındaydı. Denebilir ki, Çin, bir yandan Sovyetler Birliği'nin 1930'larını, bir yandan 1920'lerini yaşıyordu.

Mao, 1957 Şubat'ında yazdığı “Halk İçindeki Çelişkilerin Doğru Ele Alınması Üzerine” adlı önemli yazısında, Çin'de sosyalist kuruluşun kendine özgü yapısını inceliyor:

“Ne var ki; sosyalist sistemimiz daha yeni kurulmuştur; tamamen kurulmuş ve tamamen sağlamlaşmış değildir. Devletle özel sermayenin ortak sanayi ve ticaret işletmelerinde, kapitalistler sermayeleri karşılığında oranı sabit tutulmuş bir faiz alıyorlar, yani sömürü hala vardır. Mülkiyet biçimine gelince, bu işletmeler henüz tamamen sosyalist nitelikte değildir. Bazı tarım ve el sanatları üreticileri kooperatiflerimiz hala yarı-sosyalisttir; tamamen sosyalist kooperatiflerde bile çözülecek bazı somut mülkiyet sorunları vardır.”

“(…) Özetlersek, sosyalist üretim ilişkileri kurulmuştur ve bunlar üretici güçlerin gelişmesiyle uyum halindedir ama hala mükemmel olmaktan uzaktır ve bu eksiklik üretici güçlerin gelişmesiyle çelişme halindedir. Üretim ilişkileriyle üretici güçlerin gelişmesi arasındaki uyum ve çelişme dışında, üstyapı ile ekonomik temel arasında da hem uyum, hem çelişme vardır. Devlet sistemi, demokratik halk diktatörlüğünün yasaları ve Marksizm-Leninizm rehberliğindeki sosyalist ideolojiden oluşan üstyapı, sosyalist dönüşümün zaferini ve emeğin sosyalist tarzda örgütlenmesini kolaylaştıran olumlu bir rol oynuyor; bu, sosyalist ekonomik temel, yani sosyalist üretim ilişkileri ile uyum içindedir. Ama burjuva ideolojisinin varlığı, devlet organlarımızda görülen belli bir bürokratik çalışma tarzı, devlet kurumlarımızın bazı halkalarındaki yetersizlikler, sosyalist temelle çelişme halindedir.” (Mao Ze-dung, Seçme Eserler 5, syf. 452)

Mao, daha sonra Çin'deki sosyalist gelişimin bir türlü kurtulamadığı dalgalanmaların temelini bu mükemmel değerlendirmesinde ortaya koyuyor. Bütün sorun, sosyalizmin bu girdaptan (sosyalist ilişkilerin burjuva ilişkilerle, sosyalist ideolojinin burjuva ideolojisiyle birlikte var olması) kurtulabilmesiydi. Çünkü sosyalist üretim ilişkileri tam olarak kurulmadan, üstyapı ve parti burjuva etkisinden temizlenmeden, Çin'de sosyalizmin maddi temelini yaratılması söz konusu olamazdı, olmamıştır da.

Çin'de sosyalizmin kendine özgü yapılanışı başlıca iki görev ortaya çıkarıyordu. Mao, birinci görevi açıklıyor:

“Çin'de modern bir sanayi ve modern bir tarım temeli kurmak için şimdiden başlayarak on-on beş yıl gerektiğini kavramalıyız. Ancak... o zaman sosyalist iktisadi ve siyasi sisteminizin nispeten yeterli bir maddi temele sahip olduğunu (şimdi yeterli olmaktan çok uzaktır) ve devletimizin (üstyapının) tamamen sağlamalaştırıldığını ve sosyalist toplumumuzun esas olarak kurulduğunu söylemek mümkün olacaktır.” (Mao Ze-

dung/5, syf. 552)

Mao bu değerdendirmeyi burjuva ideolojisine savaş açtığı bir d6nemde, 1957 Temmuz’unda yapmıştı. Üretici glerin geliştirilmesine 6nem verdiği ve burjuvaziye karşı taviz politikasının izlendiği 1957 başında ise, Mart’ta şu değerdendirmeyi yapıyordu:

“lkemizde sosyalist sistem esas olarak kurulmuştur. Üretim araçları mülkiyetinin d6nşmnde esas olarak zafer kazanmış bulunuyoruz ama siyasi ve ideolojik cephelerde kesin zaferi esas olarak kazanmaktan bile uzağız. İdeolojik alanda proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadeleyi kimin kazanacağı sorunu henüz gerçekten 6zlmş değildir.” (Mao Zedung/ 5, syf. 498)

B6ylece, sosyalist yapının biimlenişine bağlı olarak Mao iki g6rev tespit etmiş oluyor. Bu durum Çin’de bir d6nem üretici glerin geliştirilmesini 6nemsemeyen ve burjuvaziye karşı ideolojik mücadeleye ağırlık veren “sol” sapmanın; bir d6nem burjuva ilişkileri ve burjuva ideolojisine karşı mücadeleye 6nem vermeyen ve sadece üretici glerin gelişmesine ağırlık veren sağ sapmanın iktidara geçmesinin maddi temelini oluşturdu. Her iki sapma da, Mao’nun tespit ettiği iki g6revden birini kendine dayanak yapıyordu. Çin’de sosyalizmin bir türlü altyapı ve üstyapıda sağlam bir temele oturamamasının nedeni, içinde bulunduğu ikili durumdan kurtulamamasıydı. Stalin 1928’de benzer bir durumdayken, burjuvaziye karşı “bütün cephelerde” saldırı düzenleyerek, sosyalist üretici glerin 6nn açmıştı. Ancak Mao, bir türlü Stalin’in 1928’lerde kazandığı zaferi kazanamadı.

Geçerken belirtelim: Çin’de altyapıda burjuva ilişkilerin varlığını sürdürmesi nedeniyle, üstyapıda da etkisini devam ettirmesine bağlı olarak, Mao’nun yaptığı “kapitalizm mi kazanacak sosyalizm mi, belli değil” değerdendirmesini, ülkemizde ve uluslararası platformda oportünistler, bütün sosyalist ülkeler için, içinde bulunduğu aşamayı g6z 6nne almadan, geçerli saydılar ve 6zellikle Sovyetler Birliği için de bu değerdendirmeyi bir kıstas olarak kullandılar. Bu yanlıştı.

III

1956 yılı Çin tarihinde önemli bir yıldır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, sosyalist üretim ilişkileri esas olarak tamamlanmıştı ama mükemmel olmaktan uzaktı, burjuvazinin varlığı altyapıda ve üstyapıda devam ediyordu. Bu yüzden yapılması gereken, Stalin'in 1928'de yaptığı gibi, burjuvaziye karşı bütün cephelerde saldırıya geçmekti. Ancak ÇKP bir türlü böylesi bir saldırıya geçemedi. Bu bir yana, 1956'da Mao, uluslararası şartlar nedeniyle, burjuvaziye karşı geri çekildi.

Dış şartlar her zaman iç şartlarla birlikte ele alınmalıdır. Çünkü dış şartların iç şartları etkilememesi imkansızdır. 1956 Şubat'ında SBKP'nin 20 kongresi, ÇKP'nin Sovyet deneyini yeniden gözden geçirmesine neden oldu. Ayrıca, 1956'da Macaristan ve diğer Doğu Avrupa ülkelerindeki karşı-devrim hareketleri, Mao'nun burjuvaziye karşı geri çekilmesine neden teşkil etti. Ve Mao, 1957 Şubat'ında "Halk İçindeki Çelişmelerin Doğru Ele Alınması Üzerine" adlı ünlü değerlendirmesini yaptı. Kısacası 1956, Çin'de sosyalizm için ileriye doğru bir dönüm noktası olması gerekirken, dış şartlar nedeniyle bir geriye çekilme yılı oldu.

Nisan 1956'da Mao, ÇKP 8. Kongresi'nden önce, "10 Başlıca İlişki Üzerine" adlı bir yazı kaleme alıyor. Nedenini Mao açıklıyor:

"... Tartışılması gereken bazı meseleler vardır. Özellikle önem verilmesi gereken bir konu, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası sürecinde yapılan bazı hataların, eksikliklerin son zamanlarda gün ışığına çıkması olgusudur." (Mao Zedung/5, syf. 323-324)

Böylece Mao'nun, Sovyet revizyonistlerinin çıkardığı hata ve eksiklikleri tekrarlamamak kaygısına kapıldığı anlaşılıyor. Ancak sorun bu değildir. Çünkü Çin'in içinde bulunduğu aşama ile Sovyetler'in içinde bulunduğu aşama farklıydı. Elbette bu, Çin'in Sovyet deneyinin "hatalarını" ve "eksikliklerini" göz önüne almamasını gerektirmez; temel ilkelerden uzaklaşmamak koşuluyla.

Mao'nun tespit ettiği 10 Başlıca İlişki, Sovyet deneyinin incelenmesi, Sovyetlerin içinde buldukları sorunları çözmeleri bakımından son

derece önemlidir. Ancak bu derslerin Çin şartlarına uygulanması, sağ ve “sol” sapmaya kaynaklık etmekten başka bir sonuç yaratmamıştır.

Mao'nun saptadığı 10 Başlıca İlişki şunlardı:

1) Ağır sanayi, tarım ve hafif sanayi ile birlikte ele alınmalıdır; 2) Sanayileşmeye bütün bölgelerde ağırlık verilmelidir; 3) Ekonomik gelişme sanayii güçlendirir; 4) Tarım ürünleriyle sanayi ürünlerinin değişiminde takas farkı azaltılmalıdır; 5) Her şeyi merkezi otoritenin elinde toplamamalı, yerel otoritelerin inisiyatifi artırılmalıdır; 6) Sovyetler'deki gibi milliyetler arasındaki anormal ilişkilerden ders çıkarılmalıdır; 7) Çin'de Sovyetler'den farklı olarak demokratik partilerin varlığına bilinçli olarak izin verilmiştir; 8) İflah olmazlar dışında, karşı-devrimcileri dönüştürme siyaseti izlenmelidir; 9) Doğru ile yanlış arasında ayırım yapılmalı ve hata yapanları kazanma siyaseti izlenmelidir; 10) Yalnız Sovyetleri'n değil, bütün ulusların tecrübelerinden eleştirel tarzda yararlanılmalıdır.

Görüldüğü üzere, oportünistler tarafından “Çin'e özgü sosyalizm yolu” olarak değerlendirilen 10 Başlıca İlişki, aslında Sovyet tecrübesinin değerlendirilmesinden başka bir şey değildir. Değerlendirmenin özü, ağır sanayiinin hafif ve tarım sanayii düzeyine indirgenmesi ve köylü çıkarlarının savunulmasıdır. Mao'nun bu tespitleri doğru muydu? Eğer söz konusu olan dönem için geçerli bir politika olsaydı, doğru kabul edilebilirdi. Ancak 10 Başlıca İlişki, Çin'de sosyalizmin her aşamasında kabul edilmiş bir siyasettir. Bu bakımdan doğru kabul edilemez. Çünkü Lenin ve Stalin'in pek çok kere belirttikleri gibi, sosyalizmin maddi temeli ağır sanayidir ve ağır sanayiinin önceliği tartışılmazdır. Bütün sorun ağır sanayiinin inşası sürecinde, köylüleri sosyalizme kazanmak, kapitalizm şartlarında olduğu gibi, onları sefalete sürüklememektir. Ancak kır-şehir çelişkisi ortadan kalkana kadar kır, şehre tabi olmak zorundadır. Aksi takdirde köylülüğün işçileştirilmesi mümkün olamaz. Mao, Çin'de köylülüğün temel bir sınıf olması ve nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturması nedeniyle, sosyalist gelişmeyi köylüye bağımlı kılmıştır..

Mao, 1956'da, dünyadaki gelişmelere bağlı olarak Çin'de bir geri

çekilme siyaseti izlemiştir. Buna “yüz çiçek açsın, yüz fikir akımı tartışsın” siyaseti adını vermiştir. Mao, 1957 Temmuz’unda bu politikadan vazgeçmiştir. Ancak önemli olan şudur ki, Mao geri çekilme siyasetini benimserken, felsefi alanda Stalin’i eleştirerek işe başlamıştır. 1957 Ocak’ında Mao diyor ki:

“Stalin’de önemli ölçüde metafizik vardı ve birçok kişiye metafiziği izlemelerini öğretti.”

“Diyalektiğin dördüncü özelliği olarak da bütün şeylerde var olan iç çelişmeden söz ediyor, ama sonra da karşıtların birliğinden hiç söz etmeksizin sadece karşıtların mücadelesini ele alıyor.” (Mao Zedung/5, syf. 421)

Felsefi alanda yapılan eleştiri, siyasi taktiğe bağımlı kılınıyor:

“Stalin, karşıtların mücadelesiyle karşıtların birliği arasındaki bağı göremedi. Sovyetler Birliği’nde bazı insanlar... karşıtların birliği diye bir şey olduğunu kabul etmeyi reddederek, bir şeyin sadece şu ya da bu olması gerektiğini düşünüyorlar. Dolayısıyla siyasi hatalar yapılıyor. Biz karşıtların birliği kavramına bağlıyız ve yüz çiçek açsın yüz düşünce birbiriyle yarışsın siyasetini benimsiyoruz.” (agy., syf. 423)

Böylece Mao, o dönem henüz burjuvazinin sınıf olarak ortadan kaldırılmadığı şartlarda, zorunlu bir taktik siyaset olan “yüz çiçek” siyasetini ortaya koyarken, bunun felsefi temelini oluşturmak için Stalin’i eleştiriyor. Mao da biliyor ki, karşıtların birliği geçici, karşıtların mücadelesi mutlaktır ve bu diyalektik ilkeyi Stalin’in bilmemesi mümkün değildir. Ancak felsefe siyasete kurban ediliyor.

Mao, “karşıtların birliği”ne olan bağlılığını, 1957 Şubat’ında yazdığı “Halk İçindeki Çelişmeler...” yazısında, siyasi bir tespitle gösteriyor:

“İşçi sınıfıyla milli burjuvazi arasındaki... sınıf mücadelesi, halkın saflarındaki bir sınıf mücadelesidir.” (agy. 443)

Mao’nun bu tespiti, o dönem için taktik olarak doğrudu, ancak bunun için Stalin’in felsefi olarak kurban edilmesi yanlıştı. Nitekim, Mao, 1957 Temmuz’unda taktik geri çekilmeden vazgeçiyor ve burju-

vaziye karşı ideolojik savaş başlatıyor.

1956-57 yılı Çin tarihi bakımından son derece önemlidir. Bu önem, Çin sosyalizminin gelişiminin rotasını, yöntemlerini ortaya koymasına bakılmaktadır. Bu açıdan 10 Başlıca İlişki ile Halk İçindeki Çelişmeler yazısı birlikte ele alınıp değerlendirilmelidir. Mao, 10 Başlıca İlişki’de, Çin’de sosyalizmin Sovyetler’deki gibi gelişemeyeceğini ortaya koyuyor ve ağır sanayii temel olmaktan çıkarıyor, köylü çıkarlarına büyük önem veriyor. Mao, Halk İçindeki Çelişmeler adlı yazısında ise, burjuvazi ile savaşın esas olarak ideolojik-siyasi düzeyde verilmesi gerektiğini söylüyor. Böylece Çin’de sosyalizmin gelişimi, ya burjuvaziye karşı salt ideolojik-siyasi mücadele, ya da bu ihmal edilerek mümkün oluyor. Yani 1956-57’de sağ ve “sol” sapmaların temelleri atılıyor. Oysa Stalin’in 1928’de gösterdiği gibi, burjuvaziye karşı mücadele, hem siyasi-ideolojik ve hem de ekonomik olarak bütün cepheelerde verilmelidir.

IV

Mao, 1957 Temmuz’unda parti içinde sağ sapmaya karşı ideolojik mücadele başlatıyor. Mao’nun bu dönemdeki değerlendirmeleri, 1956 ortasından itibaren bir geri çekilme siyaseti izlendiğini ortaya koyuyor.

“Geçen yılın ikinci yarısında sınıf mücadelesinde, bir gevşeme, bile bile gerçekleştirilen bir gevşeme oldu. (...) Gevşeme ilkelerden ödün vermek değil, koşulların doğurduğu bir zorunluluktur.” (Mao Zedung, /5, syf. 569)

Böylece “gevşeme”, başka deyişle “yüz çiçek” siyaseti son bulmuş, burjuva sağcılara karşı saldırı siyaseti başlamıştı. Mao’nun durum değerlendirmesi ilginçtir.

“Sağcılar, halkın davasında elde edilen başarıları inkar ediyorlar. Birinci nokta budur. İkincisi, hangi yolu tutacağız? Bunlardan biri sosyalizme götürür, diğeri ise kapitalizme. Sağcılar bizim çark edip kapitalizmi tutmamızı istiyorlar. Üçüncüsü, sosyalizmi inşa ederken önderliği kim yapacak? Komünist partisi mi, burjuva sağcıları mı? Sağcılar komünist partisinin önderliğini is-

temediklerini söylüyorlar.” (agy. syf. 528)

Sovyetler Birliği’nde ‘20’li yıllar boyunca burjuvaziye karşı sürdürülen ideolojik mücadele, Çin’de 1957 yılında hem de sosyalizmin esas olarak kurulmuş olduğu bir aşamada yapılıyor.

“...Üç mesele üzerinde sürdürülen tartışma şimdi gelişme yolundadır. Sosyalist devrim öylesine çabuk geldi ki, partinin geçiş dönemine ilişkin genel çizgisi ne parti içinde, ne de genel olarak toplumda tam anlamıyla tartışılmadı. Bu durum ineğin otlatılmasına benzetilebilir. İnek otu çiğnemedi yutup midesine indirir, sonra yeniden ağzına çıkartarak ağır ağır çiğnemeye başlar.” (agy. syf. 533-534)

“Bu tartışma 1920’lerde Sovyetler Birliği’nde olmuştu... Ve bu yılda, 1950’lerde bizim ülkemizde oluyor. Bu tartışmada zafer kazanmayı başaramazsak, ileriye doğru yürüyüşümüzü sürdürmek mümkün olmayacaktır.. Bu tartışma dünya çapında önemi olan büyük bir olaydır.” (agy., syf. 552)

Böylece Çin, 1957’de tekrar 1952’lere dönüyor. Ve Mao, baş çelişme tespitini yeniden ele alıyor:

“...proletarya ile burjuvazi arasındaki, sosyalist yol ile kapitalist yol arasındaki çelişme, kuşkusuz bugünkü Çin toplumunun baş çelişmesidir.” (agy., syf. 568)

Peki, Çin’de “büyük tartışma” kazanılmış mıdır? Burjuvazi proletarya çelişmesi çözülmüş müdür? Bu sorulara hala olumlu bir yanıt vermekten uzağız. Denebilir ki, Çin’de sosyalizm bir türlü Sovyetler Birliği’nin 1936’sına ulaşamamıştır. Neden? Çünkü Çin’de ağır sanayie temel bir önem verilmemiş, köylü çıkarları her zaman ön planda tutulmuştur? Çünkü burjuvaziye karşı verilen ideolojik-siyasi mücadele kesin bir sonuca ulaşamamıştır.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Çin esas olarak köylü toplumuydu. Köylüler kooperatiflerde toplanmasına karşın, yine de bu gerçek değişmemiş, küçük burjuva ideolojisi güçlü olarak var olmaya devam etmiştir. Küçük burjuva ideolojisinin “sosyalist” ideoloji şeklinde kendini

göstermesi iki biçimde oldu: birincisi, küçük burjuva ütöpik sosyalizmi; ikincisi, Mao'nun eleştirdiği liberal sosyalizm. Öte yandan, Çin'de 'devlet kapitalizmi' şeklinde burjuvazinin varlığını sürdürmesi de bu durumu güçlendirdi. Başka deyişle, Çin'de sosyalist kuruluşun dayanaacağı güçlü bir işçi sınıfı yoktu. Bu yüzden sosyalizmin gelişiminin küçük burjuvazinin ideolojik-siyasi damgasını taşınamaması, komünist partinin sürekli ideolojik tartışmalar içinde olması, ağır sanayie temel bir önemin verilmemesi kaçınılmazdı; ya da öyle görünüyör. Çin'de sosyalizmin, Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi 10 yıldan az bir süre içinde kazandığı zaferi kazanması mümkün görünmüyordu.

“BÜYÜK İLERİ ATILIM”

Mao, 1952-56 arasında uyguladığı “Sovyet modeli” sanayileşme politikasından vazgeçerek, 1958'de yeni bir yol denedi. Bu, Sovyet deneyinden çıkarılan bazı derslere dayanıyordu. Mao'nun çıkardığı sonuçlar veya başka deyişle Büyük İleri Atılım (BİA)'ın dayandığı ilkeleri başlıca iki noktada toplayabiliriz: Birincisi, ağır sanayie öncelik verme yerine, onu tarım ve hafif sanayi ile birlikte ele alma ve hatta tarıma dayalı bir sanayileşmeye ağırlık verme; ikincisi, üretim birimlerindeki ilişki ve bölüşümü, tek kişi ve emeğin nicelik ve niteliğine pay verme şeklinde değil, parti rehberliğinde kolektif yönetim ve emeğin niceliğine göre pay verme şeklinde ele almak ve uygulamak.

Sosyalizmin kuruluşu ve inşası “modeli” her ülkenin özgül şartlarının yarattığı bazı özellikler taşısa da, evrenselidir. Bu evrensel özellikleri şöyle sıralayabiliriz: Üretim araçlarının kamulaştırılması; köylülerin kooperatiflerde toplanarak küçük üretime son verilmesi; ağır sanayie temel bir önem verilerek sosyalizmin maddi temelinin sağlanması; kooperatiflere maddi-teknik temel sağlanması, kamu ve kolektif mülkiyet sürdürüğe meta üretiminin devam edeceği; sosyalizmin kuruluşunun ve inşasının ancak proletarya diktatörlüğü (demokrasisi) ve komünist parti önderliğinde gerçekleştirilebileceği. Üretim faaliyetinin örgütlenmesine gelince; Sovyet deneyi, 'tek kişi yönetimi' ile 'kitle inisiyatifi'ni

(Stehanov hareketi) birleştirmişti. Ancak bunun evrensel bir örgütlenme modeli olduğu söylenemez. Şartlar ‘tek kişi yönetimi’ yerine başka bir Őekil ortaya çıkarabilir. Parti rehberliği ile kitle inisiyatifinin birleştirilmesi olarak, bu ilkeyi evrenselleştirebiliriz.

Mao, bu “model”de temelden değişiklikler yaparak BİA’yı uygulamaya başladı. BİA’nın modeli “komün”lerdi. Komünler, üretim araçlarının mülkiyetine sahipti. Komünler, sadece tarımsal değil, aynı zamanda sınai üretim yapan birimlerdi. Komünler, sosyalizmin temel özüydü.

“Halk komünününün özelliği; sanayi, tarım, ordu, eğitim ve ticaretin toplumsal yapımız ile bütünleşeceği temel düzey oluşudur. Şu anda komünler, temel düzeyde yönetim örgütleridir. (...) Komün, sosyalist mülkiyetten (şimdiki) tam kapsamlı kamu mülkiyetine ve tam kapsamlı kamu mülkiyetinden komünist mülkiyete geçişler için en iyi örgütsel biçimdir. Gelecekte, geçişler tamamlandığı zaman, komün, komünist toplumun temel mekanizması olacaktır.” (Mao Zedung, Sovyet İktisadının Eleştirisi, Birikim Yay., syf.145)

Daha önce değindiğimiz gibi, Çin’de köylülerin kooperatiflerde toplanmasına rağmen, işçi sınıfının sosyalizmin henüz temel gücü haline gelmemesi nedeniyle, küçük burjuva köylü ideolojisine dayanan sosyalizm anlayışı güçlüydü; bu yüzden sosyalizme ancak **temel olarak** köylülere dayanılarak varılabileceği düşüncesinin şartları güçlü olarak mevcuttu. Sosyalizmin ve komünizmin “temel mekanizması” olarak komünlerin görülmesi, BİA’nın “sol” veya köylü sosyalizmine sapsmasının bir kanıtıdır. Kolhozlar veya komünler, hiçbir zaman sosyalizm ve komünizmin temel mekanizması olamazlar. Bu tür bir sosyalist mülkiyet biçimi, kamu mülkiyetine göre geridir ve zamanla tasfiye edilecektir. Kolhozlardaki veya komünlerdeki köylülerin ideolojik ve siyasi düzeyde işçileştirilmesi ve komünistleştirilmesi ancak, kolhoz veya komün mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Ancak BİA, bunu sağlamak için ortaya çıkmış bir hareket olarak görünüyor. Bu açıdan Stalin’in “Son Yazılar”da, Sanina ve Verger Yoldaşlar’a Yanıt’ı, bir anlamda Çin’de komünler temel alınarak sosyalizme geçilmesi anlayış-

şının da bir eleştirisidir. Mao'nun Stalin'in bu eleştirisini doğru bulmaması, bu açıdan oldukça önemlidir. (bkz. Birikim Yay, syf. 140 ve 146)

Halk komünlerinde, Çin'de sosyalizmin içinde bulunduğu aşama göz önüne alınmadan, komünizmin ilk evresine denk düşen üretim ilişkileri uygulanmaya çalışıldı. Stalin'in "ilkel komünizm" dediği, "eşitçilik"; değer yasasının göz önüne alınmaması; "arka bahçe" tekniğiyle ağır sanayii kurma çabaları; üretim birimlerindeki (komünler) ilişkilere Magnitogorsk Yasası yerine Anşan Yasası'nın uygulanması vb. BİA'nın uygulamalarıdır. Bunlar üzerinde kısaca duralım.

Bilindiği gibi, sosyalizmin ilk aşamasında zorunlu olarak bölüşüm, emeğin yalnızca niceliğine göre değil, aynı zamanda niteliğine (vasıflı emek) göre yapılır. Komünlerde ise, üretim güçlerinin geri olduğu bir temelde "komünist bölüşüm biçimi" uygulanmıştır.

"... ücret biçimleri tartışılırken, parça başı ücretin esas, saat başı ücretin ise tamamlayıcı olarak ele alınması savunuluyor. (Sovyet deneyi kastediliyor, -bn) Biz tam tersini yapıyoruz."

"Biz, saat başı sistemi ve ödüllendirmeyi yürürlüğe koyduk. Örneğin son iki yıldaki yıl sonu 'ileri atılım' ödülleri." (agy., Birikim Yay., syf. 92-93)

Bilindiği gibi, değer yasası sosyalizmin ilk aşamasında planlamanın yanında zorunlu olarak yardımcı bir rol oynar. Oysa BİA'da değer yasası göz önüne alınmamış, "arka bahçe" tekniğiyle üretilen tonlarca çelik, hiçbir işe yaramamıştır.

Mao, sosyalizmin ilk aşamasında temel özellikleri bakımından geçerli olan ve tek kişi yönetimi, iş disiplini, işçilerin gönüllü ve bilinçli çalışması esaslarına dayanan Magnitogorsk Yasası'na karşı, BİA döneminde yaygınlık kazanmayan Anşan Yasası'nı ileri sürmüştür. Anşan Yasası şu esasları kapsıyor: Siyasetin önceliği; parti önderliğini güçlendirmek; etkin kitle hareketleri başlatmak; 'iki katılım, bir reform ve üç bileşim'i kurmak (kadroların üretken emeğe, işçilerin yönetime katılması; mantıksız ve eski kuralların reforma tabi tutulması; işçi-kadro-teknisyenler arasında işbirliği); teknik buluşlar ve teknik devrim için son hızla ilerleme.

Anşan Yasası'nın önemi küçümsenemez. Ancak sosyalizmin henüz birinci aşamasında olan bir toplumun, işçilerin teknik ve kültürel açıdan geri olduğu, çalışma disiplininin vazgeçilmez bir unsur olarak kabul etme bilinci taşımadıkları bir aşamada, Anşan Yasası'nı ileri sürmek ve uygulamak mümkün olamazdı. Çünkü Anşan Yasası'nın özü, kafa ile kol emeği arasındaki farkın ortadan kaldırılması, kitle ile parti arasındaki farkın 'siyasete öncelik' ve kitle seferberliği ile ortadan kaldırılmasıdır. Açık ki, sosyalizmin maddi ve kültürel temeli kurulmadan Anşan Yasası'nın uygulanması mümkün olamazdı. Bu açıdan Anşan Yasası, sosyalizmin kuruluşunu sadece üretim ilişkileri alanına hapsediyor. Mao'nun 'siyasetin önceliği' olarak belirttiği Anşan Yasası, özünde sosyalizmin geri bir teknik temelde kurulma çabasıdır.

Mao, 'siyasetin önceliği' ile emek üretkenliğinin yükseltilmesini karşı karşıya getirmiştir. Siyasete öncelik vermek, emek üretkenliğini arka plana itmek değildir. Lenin her zaman, emek üretkenliğinin yükseltilmesini, Sovyet iktidarı ve işçilerin gönüllü, bilinçli çalışması ile birlikte düşünmüştür. Lenin demiştir ki: "Biz sosyalizmi, kapitalizmin en yeni ilerlemeleriyle Sovyetik yönetim sistemi ve Sovyetler iktidarını birleştirmeyi başarabildiğimiz ölçüde bütünüyle gerçekleştirebileceğiz." İşte 'siyasetin önceliği' ve 'siyasetin amacı' budur.

"Modern bilimin en son buluşlarına dayanan büyük çapta kapitalist sanayi tekniği olmaksızın sosyalizm düşünülemez."

"Aynı zamanda, proletarya iktidarda olmadıkça, sosyalizm düşünülemez. Bu da işin abecesidir." (Lenin, İSK., syf. 426)

BİA, ileri-teknoloji temelinde değil, geri bir teknik temelde, ütöpic komünist ilişkilerin kurulması denemesidir. Mao'nun 'siyasete öncelik' vermesinin tek anlamı budur. İleri-teknoloji temeli kurulmadan, Anşan Yasası'nın yürürlüğe konmasının başka bir anlamı olamaz.

Özetlersek, BİA, 1956-57'deki "gevşeme" politikasından burjuvaziye karşı ideolojik saldırı politikasına geçilmesi anlamında doğru bir politika olmasına karşın, yukarıda belirttiğimiz nedenlerle bu saldırı "sol" bir rotaya girdi ve küçük burjuva ütöpic sosyalizminin pratiği yapıldı.

BÜYÜK PROLETER KÜLTÜR DEVRİMİ

1961’de Büyük İleri Atılım politikası terk edildi. Bunda, çizginin yanlışlığı kadar, doğal şartların kötü oluşu, Sovyet yardımlarının kesilmesi de rol oynamıştır.

1961’de uygulanmaya başlanan politika ise, bölüşümün emeğin niceliğine ve niteliğine göre yapıldığı; meta üretimine izin verildiği ve değer yasasının işlediği; üretim faaliyetlerindeki ilişkilerde Anşan Yasası’nın uygulanmadığı, uzman yönetimi ve kitle inisiyatifinin birleştirildiği; ağır sanayiye ise hafif sanayi ve tarıma göre üçüncü sıraya düşürüldüğü bir politikaydı. Yani, esasta doğru bir politika izlenmesine rağmen, sağ eğilimleri de beraberinde taşıyordu. Bunun en başta gelen belirtisi, küçük burjuva ideolojisinin yaygın ve etkin olduğu bir ülkede, burjuva ideolojisine karşı mücadelenin verilmeyişiydi.

ÇKP, o dönemde esas olarak doğru bir çizgideydi. Bunun uluslararası platformdaki kanıtı, ÇKP’nin Sovyet revizyonizmine karşı Marksizm-Leninizm’i temsil etmesiydi. Ancak, daha önce belirttiğimiz gibi, Çin koşulları, sosyalizmin kendine özgü yapılanması, belli bir dönem sağ, belli bir dönem “sol” çizginin egemenlik kurmasına yol açıyordu. 1961’den sonra ise, giderek parti içinde sağ sapma güçlenmeye başladı. Şunu da belirtelim ki, Kültür Devrimi önderleri tarafından, sağ sapmanın olduğundan daha güçlü gösterilmesi, sosyalizmin maddi temelini vurgulayan herkesi sağ olarak görmesi, yani “sol” olmayan herkesi sağ olarak görmesi “sol” çizginin bir sonucuydu.

Kültür Devrimi’nin şartlarının ülke içinde oluşması, esas olarak sağ sapmanın giderek güçlenmesinden ileri gelmiştir. Ancak, Kültür Devrimi’ni yaratan esas neden, içte değil, dışta idi. Sovyet revizyonizminin giderek güçlenmesi Çin’de Kültür Devrimi’nin şartlarını yaratmıştır.

I

Kültür devrimi yalnızca Çin şartları bakımından değerlendirilemez. Her devrim aynı zamanda enternasyonalisttir; bunun gibi sosyalizm

koşullarındaki her devrim de aynı zamanda enternasyonalisttir. Sovyetler'deki 1928 devrimi gibi, 1966'daki Kültür Devrimi de enternasyonalisttir. Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin (BPKD) enternasyonalist yönü ağırlıktadır. Yani BPKD esasında, sosyalizm şartlarında hayat bulan revizyonizme karşı bir saldırdır. Bu anlamda denebilir ki, Sovyetler'de 1960'larda olması gereken bir devrim, '60'larda Çin'de gerçekleşti. Sosyalizmin genel gelişimi bakımında BPKD, başka bir mekanda bir ihtiyaç olarak kendini gösteren devrimin, bir başka mekanda gerçekleşmesidir. Böylece, aynı tarih dilimi içinde, farklı mekanlarda sosyalizm kendini aşmıştır. BPKD'nin enternasyonalist özü ve önemi buradadır.

Tarih bazen böyle garip oyunlar oynar. Bir başka mekanda olması gereken başka bir mekanda gerçekleşir veya bir devrimin eksikliği, bir başka devrimle giderilir. Burjuva devrimlerinde de bunu görebiliriz, sosyalist devrimlerde de. Örneğin, Lenin, Almanya'da olması gereken devrimin Rusya'da olmasını tarihin bu özelliği ile açıklıyor:

“(...) ...tarih, öylesine garip bir yol tuttu ki, 1918'e ulaşıldığında, uluslararası emperyalizmin kabuğu içinde yer alan geleceğin iki civcivi gibi yan yana duran, sosyalizmin birbiriyle bağı olmayan iki yarısını doğurdu. 1918'de Almanya ve Rusya sosyalizm için, bir yandan ekonomik, üretici ve sosyo-ekonomik koşulların, öte yandan siyasal koşulların maddi gerçekleşmesinin en çarpıcı biçimlenmesi haline gelmişlerdi.” (ISK., Syf. 426-427)

Lenin'in söylediklerini benzerliği içinde bu yüzden aktardık. 1960'larda da Sovyetler'de revizyonizme karşı bir devrim zorunlu hale gelmişken, bunu gerçekleştirecek dinamikten yoksundu. Çin'de ise, devrimi gerçekleştirecek dinamikler vardı, ama ülke şartları farklı olduğundan BPKD enternasyonalist anlamda doğru olmasına karşın, ulusal planda yer yer “sol” a saptıktan kendini kurtaramadı. Belki de bu, sosyalizmin kendini iki farklı mekanda aşmasının bir bedeliydi. “Sosyalizmin birbiriyle bağı olmayan iki yarısında, iki farklı durumda sosyalizm kendini ancak bu şekilde, yer yer “sol” a saptarak aşabilirdi.

II

BPKD'nin esas olarak enternasyonalist olduğunu ve bu anlamda sosyalizmin gelişimi bakımından büyük bir tarihsel ders ve yöntem olduğunu belirttik. BPKD, Çin şartlarında ne anlama geliyordu? Şimdi bunu inceleyelim.

BPKD, üretim ilişkileri ve üstyapı alanlarında bir devrimdi. Bu amaçla mevcut üretim ilişkileri tümünden değiştirilmiş, parti ve devlet saflarındaki tüm sağcılar ve “kapitalist yolcular” tasfiye edilmiştir. BPKD önderlerine göre, Çin'in o günkü şartlarında revizyonistlere karşı böylesine bir devrim olmasaydı, ülke kapitalizme geri götürülecekti.

Gerçekten de o günkü şartlarda, bir “devrim” şartları var mıydı?

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Çin'de sosyalizmin kuruluşu (üretim ilişkileri) esas olarak tamamlanmıştı, ama burjuva ilişkileri üstyapıda ve altyapıda varlığını sürdürüyordu. Bu durumuyla Çin, hem sosyalizmin inşası aşamasındaydı, hem de sosyalizmin kuruluşu önünde engel olan burjuva ilişkilerin altyapı ve üstyapıda tasfiye edilmesi aşamasındaydı. Özellikle de Çin'de küçük burjuva ideolojisinin yaygınlığı ve etkisi nedeniyle, burjuvazinin ideolojik alanda tasfiyesi söz konusu ediliyordu. Mao'nun unuttuğu nokta, küçük burjuva ideolojisinin ve etkisinin, yalnızca ideolojik planla sınırlı kalırsa tasfiye edilemeyeceğiydi. Büyük çaplı üretim egemen duruma getirilmedikçe, yani sosyalizmin inşası tamamlanmadıkça, küçük burjuva ideolojisinin etkisi hep sürecekti. Mao'nun siyasete öncelik vermesinin, parti içinde iki çizgi mücadelesini teorileştirmesinin esas nedeni buydu.

1966'da, Sovyetler'in “1928”i mi yaşıyordu? Sosyalizmin maddi temelini oluşturulması için, mevcut burjuva ilişkilerin ve ideolojisinin tasfiyesi saati mi gelmişti?

Bütün bu sorular, Çin'in henüz sosyalizmin birinci aşamasında olduğunu, sosyalizmin maddi temelini kurulabilmesi için burjuva ilişkilerin tasfiye edilmesi aşamasında olduğunu ortaya koyuyor. BPKD'nin bu amaçlarla yapıldığını kabul etsek bile, sorun bunun ötesindedir. Çünkü, BPKD, komünizmin değil ilk aşamasına, üst aşamasına geçmeyi hedef-

liyordu. BPKD'nin enternasyonalist özü, ona, ülke içi şartlarda işte böylesine bir "oyun" oynuyordu.

Çin'de o günkü şartlarda, komünizmin alt aşamasından üst aşamasına geçmesini gerektiren şartlar yoktu. Bu anlamda BPKD'nin kesinlikle maddi şartları bulunmuyordu. Böylece daha başta BPKD, maddi şartlara dayanmadan, sadece "siyaset" ve "üretim ilişkileri" alanlarında, komünizmin üst aşamasına "geçebilirdi." Denebilir ki, BPKD, o günün değil, kendi iç koşulları bakımından geleceğin devrimiydi. Dış koşulları bakımından ise Sovyet revizyonizminin köklü bir eleştirisiydi.

Bu yüzdendir ki, BPKD, maddi temeli olmadığı için, içte küçük burjuva ütöpik sosyalizmine sapmış, dışta ise, doğru bir temelde ortaya çıkmasına rağmen, yer yer "sol" sapma yüzünden, tepki olarak Sovyet revizyonizmini "sosyal-emperyalist" olarak değerlendirmekten kurtulamamıştır.

III

BPKD'nin Çin şartlarında, komünist toplumu yaratma anlamında maddi temelden yoksun "erken" bir devrim olduğunu, ortaya koyduğu uygulamalarından anlayabiliriz. Bu konuda C. Bettelheim'in "Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örgütlenme" adlı kitabından yararlanacağız.

Birikim ve Sanayileşme

Çin'de sosyalizm, henüz gelişiminin birinci aşamasındaydı. Köylüler komünlerde toplanmıştı. Sanayide mülkiyet biçimi henüz tam anlamıyla sosyalist nitelikte değildi; yani devlet mülkiyetinin yanında, küçük sanayi işletmelerinin mülkiyeti geniş olarak, kooperatif mülkiyet biçiminde varlığını sürdürüyor, 'devlet kapitalizmi' niteliğinde işletmeler bulunuyordu. Bu şartlarda yapılması gereken, merkezi bir planlamayla, ağır sanayi geliştirilmesi, küçük sanayi süreci içinde tasfiyesiydi. Bu da her şeyden önce, kitlelerin gönüllü, bilinçli çalışmasına; ağır sanayi,

hafif sanayi, tarım ve ağır sanayiden sağlanacak birikimlerle kurulmasına bağlıydı.

Ancak BPKD sırasında sosyalizm sadece, “kitlelerin dönüşümü” olarak görüldüğünden, maddi temeli olmayan bir komünist toplum yaratılmaya çalışıldı. Bu toplumda önemli olan ağır sanayi değildi; bunun için gerekli olan birikimlerin sağlanması değildi.

“Çin’de gözlenebilen üretici güçlerin gelişmesinde en fazla çarpıcı olan şey, bu gelişmenin, önceden bir birikime sıkı sıkıya bağlı olmayıp, açıkça kitlelerin bir yenileme ve yenilenme sürecine dayanmasıdır.

“Kapitalist üretim tarzında teknik dönüşümler, çok sıkı bir biçimde önceden bir sermaye birikimine ve bunun egemenliğine bağlıdır. Bu, bu durumda cansız emeğin canlı emek üstünde egemenliğini gerçekleştirmesidir. Üretici güçlerin sosyalist gelişiminde, bu aynı birikim, tümüyle gerekli olduğu halde, sürekli olarak üretim araçlarını değişikliğe uğratan emekçilerin bütünlüğünün eylemi yanında ikincil bir rol oynamaya yönelir.

“Çin’de gezilen fabrikalarda, üretimin büyüklüğünün yatırımların yüksekliğine sıkı sıkıya bağlı bulunmadığı gerçeği görülebilir.” (syf. 128-129)

Burada, kitlelerin yaratıcı inisiyatifinin üretici güçlerin gelişmesinde oynadığı rolün vurgulanması önemlidir ve doğrudur. Sovyetler’de Stehanov hareketi buna örnektir. Ancak üretim güçlerinin gelişmesi için gerekli “birikim”i, kitle inisiyatifi ve yaratıcılığının karşısına koymak ve hele ikincil duruma düşürmek, üretici güçlerin gelişme yasalarını hiçe saymak olur. Birikimin kapitalist tipinin alternatifi, kitlelerin yaratıcılığı değildir. Kitlelerin yaratıcılığı ve inisiyatifi ile tekniğin gelişimi sosyalizmde karşılıklı olarak birbirini etkiler. Teknik gelişim olmazsa, kitlelerin yaratıcılığı tıkanır; aynı şekilde kitle yaratıcılığı ve gönüllülüğü olmazsa teknik gelişim de tıkanır. Bu bakımdan, Stalin’in, Stehanov hareketinin teknik gelişime bağlı olarak ortaya çıktığını söylemesi son derece önemlidir. Sosyalizmi geri bir teknik temelde düşünenler, hep küçük burjuva ütöpik sosyalistleri olmuştur.

“Üretici güçlerin gelişme tipinin dönüşümü, halihazırda, Çin’de uygulanmakta olan belirli sayıda diğer değişikliklere bağlamak gerekir. Orta ve küçük işletmelerin olağanüstü hızlı gelişmesi bu nedenledir.” (syf. 128)

“Genişletilmiş kapitalist yeniden üretim yasalarının parçalanmak üzere olduğu Çin’de, teknik ilerlemenin başka bir biçim aldığı ve modern küçük üretim biçimlerinin tümüyle etkili olabildikleri ve çoğunlukla büyüklerinden daha da etkili olabildikleri ortaya çıkıyor.”

“Küçük ve orta işletmelerdeki böylesi bir gelişme elbette bir politik yönelime uygun düşer... Bu yönelim açıkça, yeni üretim ilişkilerinin ve yeni üretici güçlerin varlığında kendini gösterir.” (syf. 130)

Fazla söze gerek yok. Çin’de küçük sanayi temelinde bir “sosyalizm”in teorisi yapılıyor. Bu da bir sosyalizmdir ama küçük burjuva sosyalizmidir. Bettelheim’in belirttiği gibi, Çin’de yeniden üretimin yasaları kapitalizme mal edilmiş ve yerine küçük sanayi yasaları konmuştur. Bettelheim böylece, yıllar önce Yaroşenko’nun düştüğü hataya düşmüştür. Yaroşenko da yeniden-üretim yasalarının kapitalizme ait olduğunu, sosyalizmde geçerli olamayacağını ileri sürmüştü. Fark şudur ki, Yaroşenko’nun hatası, yeniden-üretim geçerli olduğu bir ülkede teorik olarak ortaya çıkmıştı ve başka bir amaç taşıyordu. BPKD’de ortaya çıkan hata ise, küçük burjuva sosyalizmine temel sağlamak için yapılmıştır ve pratikte uygulanmıştır. (Stalin’in Yaroşenko’yu eleştirisi için bkz. Son Yazılar, syf. 138- 139)

Gerçekte, genişletilmiş yeniden üretimin alternatifi ne kitle yaratıcılığı, ne de küçük ve orta sanayidir; genişletilmiş yeniden üretim, Lenin’in belirttiği gibi, proletarya diktatörlüğü (demokrasisi) ile birleştirildiğinde sosyalizmin vazgeçilmez maddi temelidir, BPKD bu gerçeği unutmuştur.

Planlama ve Ademi Merkezîyetçilik

Sosyalizmi küçük ve orta sanayi temeline hapseden bir anlayış, elbet-

te ki, merkezi planlamanın amansız düşmanı olacaktı. BPKD’de, merkezi planlama yerine, “birleşik plan” konmuştur.

“Çin planlaması kendine özgü niteliklere sahiptir. Plan azami bir biçimde kitlelere dayanmak zorundadır; sadece ‘uzmanlık’ı gerektiren bir iş değildir. Politik bir iştir. Partiden kaynaklanan (genel çizgi ve somut buyruklar) politik yönelimler ve kitlelerin girişkenliğinin birleşimidir.” (syf. 80)

Elbette planlama, partinin siyaseti alanına girer. Ancak parti planlamaya genel olarak ‘politik bir iş’ olarak bakamaz. Planlama, parti önderliğinde ekonomik bir iştir.

Elbette planlama, kitlelerin girişkenliğine dayandırılmalıdır. Ancak planlama kitlelerin o anki ihtiyaçlarına, inisiyatifine bırakılamaz.

“‘Birleşik plan’ kavramı, yönetimdeki merkeziyetçiliğe karşı mücadelede, temel bir kavrayış biçimidir. Üreticilere, üretim araçları üzerinde gerçek bir denetimi doğrudan sağlamaya olanak veren koşulları yaratmak söz konusudur.” (syf. 78)

Planın kitleler tarafından denetlenmesi ve katkısı elbette son derece önemlidir. Ancak bu, merkezi planlamayı kitle denetimine ve yaratıcılığına terk etme noktasına kadar vardırılamaz. BPKD sırasında, ademi merkeziyetçiliğin yüceltilmesi ve uygulanmasıyla bu noktaya varılmıştır.

“Ademi merkeziyetçilik, Çin ekonomisinin olağanüstü canlılığı ve her alanda yaratılan yönetim aygıtının asgariye indirilmesiyle açıklanır. Bu ademi merkeziyetçilik, zaten emekçilerin yönetime katılmalarının ve sosyalist yönetim biçimlerinin gelişmesinin koşullarından biridir. Böylesi bir ademi merkeziyetçilik, hem işletmenin kendi öz çıkarlarından önce planla somutlaştırıldığı ve değerli kılındığı üzere bütünüün çıkarlarına koşulması ölçüsünde bir ekonomik planla fiilen kaynaşır.” (syf. 76)

Sovyetler Birliği’nde ve özellikle Doğu Avrupa sosyalist ülkelerinde işletmelerin özerkliği, işletme yöneticilerinin zenginleşmesine yol açtı. Yugoslavya’da özyönetim, görünüşte işçilerin her bakımdan yönetimi-

ni ve denetimini kapsıyordu ama sonuçta yine işletme yöneticileri ve uzmanlarının zenginleşmesine ve piyasa ekonomisinin gelişmesine yol açtı. BPKD sırasında işletmelerin böylesine bir yozlaşmaya uğramamasının tek güvencesi, kitlelerin sosyalist bilincidir. Bu yeterli mi? Yeterli olmadığı bugünkü pratik açısından açık değil midir? Önemli olan, sosyalist işletmenin işçilerin doğrudan denetlemesine imkan veren düzeyde teknolojik gelişimi ve işçilerin de buna bağlı olarak kültürel gelişimidir. Bu şartlar sağlanmadan işletmenin her türlü geniş bir özerkliği, işletme yöneticileri ve uzmanların zenginleşmesine yol açabilir. Ancak BPKD sırasında şehir ile kır, kafa ile kol emeği arasındaki çelişkinin de yok edildiği sanıldığından, işletmenin, komünizmin üst aşamasına ulaşılmış gibi özerkleştirilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

Şehir-Kır, Kafa-Kol Emeği Arasındaki Çelişkinin Yok Edilmesi BPKD’de Nasıl Gerçekleşti?

BPKD, henüz maddi ve kültürel temeli oluşmadığı halde, şehirle kır, kafa ile kol emeği arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmaya başladı. Nasıl oldu?

Bu, basit endüstriyle, yani küçük ve orta sanayiın kırlarda yaygınlaştırılmasıyla ve yönetici ve uzmanların kol işlerinde çalıştırılmasıyla mümkün oldu. İşte ütöpik sosyalizm!

“(Çin kırlarında) yüzlerce ve binlerce küçük ve orta endüstri işletmeleri yaratılıyor.”

“Basit endüstri işletmelerinin gelişmesi, şehirlerle kırlar arasındaki karşıtlıkta derin bir kopuşun başlangıcı oldu. Bu karşıtlık halihazırda yok olmaya başladı.” (syf. 132-133)

Şehirle kır arasındaki çelişkinin ancak ve ancak ileri teknoloji temelinde çözülebileceğini söylemeye gerek var mı? Durum böyleyken, basit endüstri işletmelerinin kırlarda yaygınlaştırılmasıyla şehir-kır çelişkinin çözüldüğünü sanmak ütöpik bir küçük burjuva anlayışıdır. Aynı anlayış, kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişkinin çözümünde de

geçerlidir. İşçiler anlamasalar da, yönetime katılırlarsa, uzmanlar da kol işlerine katılırlarsa, kafa emeği ile kol emeği arasında çelişki kalır mı? İşte BPKD'nin basit mantığı bu olmuştur.

“Üçlü birlik gruplarının (işçi-teknisyen-kadro) kuruluşu, aynı zamanda ideolojik ve politik eğitim ve mühendis ve teknisyenlerin kol işine katılmaları sayesinde, bir yandan mühendis ve teknisyenlerle işçiler arasındaki ayrımı, diğer yandan birincilerin ikincilere üstünlüğü gibi bir ayrımı ortadan kaldırmaya başladı. Bu hareket, eğitim sistemindeki derin dönüşümle güç kazandı.” (syf. 120)

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişkinin ortadan kalkabilmesinin ancak ve ancak yüksek teknoloji temelinde işçilerin kültürel-teknik-ideolojik dönüşümüyle mümkün olduğunu söylemeye gerek var mı? Sorun basit endüstri temelinde bir komünizm kurmak değil, ileri-teknoloji temelinde bir komünizm kurmaktır.

Böylece, BPKD'nin başlıca ütöpik uygulamalarını ortaya koymuş bulunuyoruz.

Özetlersek; BPKD, uluslararası alanda, Sovyet revizyonizmine karşı, bir başka mekanda, bir kitle hareketi ve bir yöntemdir; bu anlamda enternasyonalist ve tarihsel bir öze sahiptir. Sosyalizmin gelişimi sırasında, bu gelişimin önünde engel oluşturan yönetici kesimlere karşı mücadelenin nasıl verilmesi gerektiğini, kitle inisiyatifi ve yaratıcılığını, yönetime katılmayı ve denetlemeyi, planlamaya katılmayı ve denetlemeyi, proleter demokrasisinin canlandırılmasını ortaya koyan tarihsel bir deneydir. BPKD'nin asıl özü, sahiplenilmesi gereken özü budur.

Ayrıca, BPKD, maddi şartların oluşmadığı bir mekanda gerçekleştiği için, “sol” sapmaya düşmüş, ütöpik sosyalizmi uygulamaya çalışmış bir harekettir. Bu yüzden de, uluslararası planda, Sovyet revizyonizmine karşı tepkisinden dolayı, onu “sosyal emperyalizm” olarak nitelendirmiştir ve uluslararası komünist harekete büyük zararlar vermiştir. BPKD'nin reddedilmesi gereken yanları ise bunlardır.

Kültür Devrimi'nin Sonu ve Sağ'ın İktidarı

1966'da başlayan ve 10 yıl süren Kültür Devrimi döneminde, Çin'de, "sol" iktidar vardı. "Sol"ün özünde sağ olduğu, 1969'dan itibaren başlıca iki şekilde kendini gösterdi.

Uluslararası planda, "sol" sapma Sovyet revizyonizmine tepki olarak onu "sosyal-emperyalist" ilan ederek, tam anlamıyla sağa savruldu. 1969 ÇKP 9. Kongresi bunun ifadesiydi. Emperyalizmin bunalımının derinleştiği şartlarda Çin'de sosyalizm kapılarını ABD'ye açtı. Nixon'un 1971'de Çin'i ziyareti dünya çapında bir olaydı. Böylece sosyalist blok tam anlamıyla parçalanıyor, Çin emperyalizmin yanında saf tutuyordu. Bunun uluslararası komünist hareket üzerindeki etkileri büyük oldu. O güne kadar Sovyet revizyonizmi karşısında Marksizm-Leninizm'i temsil eden ÇKP'yi destekleyen komünist hareketlerde bölünmeler başladı; şablonculuğu kendine rehber eden hareketler, durumun doğru bir değerlendirmesini yapmadan ÇKP'nin peşinden sürüklendiler.

Çin'de "sol" sapma sonuç olarak sağın iktidarını doğurdu. Zaten çoğu zaman sağ sapma, "sol" sapmanın bir bedeli olmuştur. 1976'da Çu En Lai ve Mao Zedung'un ölümünden sonra, parti ve toplum içinde keskinleşen iktidar savaşından sağın temsilcisi Deng üstün çıktı. 1977'deki 11. Kongre, Kültür Devrimi önderlerinin tasfiye edildiği ve yeni bir dönemin başlatıldığı bir kongre oldu.

1956'da toplanan ÇKP 8. Kongresi, sosyalizmin Çin'de esas olarak kurulduğunu ve sosyalist inşanın başlıca görev olduğunu tespit etmişti. 1977'de toplanan 11. Kongre de, 21 yıl aradan sonra biçim olarak aynı görevi tespit etmişti. Aradan geçen 21 yıl başlıca görevi, biçim olarak, değiştirmemişti ama iktidarın niteliğini değiştirmişti. Bu da başlıca görevin sosyalist bir temelde değil, kapitalizmin altyapıda geliştirilmesine izin verme temelinde yerine getirilmesine yol açtı. Deng'in "fareyi tutan kedinin rengi önemli değildir" sözleri bunun en iyi ifadesiydi.

Sağcı iktidar nasıl ortaya çıkmıştı?

Bu sorunun cevabını yazımızın kapsamı içinde vermeye çalıştık. Burada ana fikir olarak özetleyelim.

Çin’de sosyalizmin kuruluşu 1956’da gerçekleşti. Ancak bu, üstyapı ve altyapıda tamamlanmış olmaktan uzaktı. Burjuva ideolojisi ve burjuva ilişkileri varlığını önemli ölçüde koruyordu. Bunun kaynağı ise, Çin’deki geniş köylü kitleleri ve “dönüştürülmüş” burjuvazi idi.

Özellikle köylülük, komünlerde toplanmasına rağmen küçük burjuva ideolojisinin kaynağı idi.

Bu şartlarda Mao, doğru olarak, başlıca iki görev tespit etti. Birincisi, üstyapı ve altyapıdaki burjuva ilişkileri ve özellikle burjuva ideolojisi yok edilmeliydi. İkincisi, sosyalizmin kuruluşu esas olarak tamamlanmış olduğuna göre, sosyalizmin sağlam bir temele oturması için sosyalizmin inşası gerçekleştirilmeliydi.

Altyapıda üretim ilişkileri esas olarak kurulmasına karşın, sosyalist maddi temelin henüz kurulmamış olması; üstyapıda esas olarak proletarya diktatörlüğü kurulmuş olmasına karşın, burjuva etkisinin ve ideolojisinin devam etmesi... İşte Çin’de sosyalizmin temel problemleri bunlardı.

Stalin, benzer şartlarda, “bütün cephelerde” bir savaş başlatarak altyapıda üretim ilişkilerini sağlamlaştırmış, burjuvaziyi sınıf olarak yok etmiş, üstyapıda burjuva ideolojisini ve uzantılarını tasfiye etmiş ve böylece sosyalist inşanın yolunu açmıştı. Ancak Mao, Çin şartlarında bu görevleri “bütün cephelerde” verebilecek güçten yoksundu. Çünkü Çin’de savaşı “bütün cephelerde” yürütebilmesi için dayanacağı güçlü bir proletarya sınıfı yoktu. Zorunlu olarak köylülüğe dayanarak, burjuva ideolojisine karşı savaşı ön plana alması kaçınılmaz gibi görünüyordu. Bu aynı zamanda köylülüğün, modern-teknik temelde işçileştirilmesi mümkün olmadığına göre, ideolojik planda dönüştürülmesi anlamına geliyordu. Ancak bununla kalınmadı. Temel olarak köylülüğe dayanma ve ‘siyasete öncelik’ verme, beraberinde küçük burjuva ütopyik sosyalizmini getirdi.

Kısacası, Mao’nun tespit ettiği iki temel görevden “sosyalist inşa” görevinin objektif ve sübjektif nedenlerle yerine getirilmemesi (1961-1966 dönemi, bu görevin kısmen yerine getirildiği bir dönem oldu) zorunlu olarak, üstyapı içinde küçük burjuva ideolojisinin tasfiye edilmesi

ve üstyapının sağlamlıştırılması görevlerini ön plana çıkardı. Bunun da kaçınılmaz bedeli, “sol”a, küçük burjuva sosyalizmine sarmak oldu. BPKD, “siyasi” görevin, en ileri noktada yerine getirilmesiydi. Bundan sonra iniş başladı.

Bu şartlar altında sağın iktidarı, asıl olarak, altyapıda kapitalizmin gelişmesine izin verme, kapıları emperyalizme ardına kadar açma politikasıyla sınırlı kaldı. 21 yıl boyunca ‘siyasete öncelik’ verilmesinin bedeli, sağın iktidara gelmesi ve kapitalizme izin vermesi oldu; kazancı ise, proletarya diktatörlüğünün sağcılar tarafından reforma tabi tutulmasının önlenmesi oldu.

ENTERNASYONALİZM

Enternasyonalizm nedir? En geniş anlamıyla, biçimsel olarak “ulusal” olan proleter ve komünist hareketlerin, uluslararası bir dünya devrimi, yani kapitalizmin dünya çapında yok edilmesi amacıyla, birbirleriyle dayanışması, örgütlenmesi ve kendi “ulusal” devrimlerini bu perspektifle ele almalarıdır. Bu bakımdan her “ulusal” devrim, aynı zamanda uluslararası devrimin de bir parçası ve **mevziidir**.

Enternasyonalizm, uluslararası şartlara, komünist hareketin durumuna göre, çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir; örgüt olarak kendini ortaya koyabilir.

Marks-Engels döneminde, dünya şartları, bir dünya devrimine (Avrupa çapında) elverişli gibi görünüyordu. Ancak, komünist hareket örgütsüzdü, “ulusal” partiler ortaya çıkmamıştı. Bu yüzden, I. Enternasyonal’i Marks-Engels kurduklarında, uluslararası işçi sınıfını olası bir dünya devrimi karşısında örgütsüz bırakmak istemiyorlardı. I. Enternasyonal’in bu amaçla gelişimi ve “ulusal” komünist partilerin kurulması veya hazırlama şartlarının oluşmasıyla, I. Enternasyonal ömrünü doldurdu. II. Enternasyonal, bu temel üzerinde örgütlendi. Ancak, I. dünya savaşına kadar süren “barış” şartları, “ulusal” komü-

nist partilerinde, revizyonizmi güçlendirdi; “ulusal” komünist partiler seçim zaferlerinin sarhoşluğu içinde, şiddete dayanan devrimi unuttular, barışçıl geçişe umut bağlamaya başladılar. Bu gelişim, I. paylaşım savaşında, “ulusal” komünist partilerin kendi burjuvazilerini desteklemeleriyle, II. Enternasyonal’in siyasi ömrünü doldurmasına dek sürdü. Ancak enternasyonalizm ölmedi. Lenin’in önderliğindeki Bolşevik Partisi, enternasyonalizmin ve dünya devriminin öncü partisi olarak, Ekim Devrimi’nden sonra, 1919’da III. Enternasyonal’i kurdu.

III. Enternasyonal’in kurulması Ekim Devrimi ve Sovyet ülkesinin kapitalist kuşatma altında yaşayabilmesi ile doğrudan ilgilidir. III. Enternasyonal kurulurken, Sovyet devriminin, dünya devrimine ivme kazandıracağı, dünya devriminin bir karargahı olacağı; dünya devrimi veya en azından birkaç Avrupa ülkesindeki devrim ile Sovyet Devrimi’nin yaşamasının sağlanacağı düşünülüyordu. Lenin ve Stalin ile diğer oportünistler (Troçki, Zinovyev vd.) arasındaki tartışmanın özü bu konuda değildi. Tartışmanın özü, Sovyetlerin, kendi iç olanaklarıyla proletarya diktatörlüğünü ayakta tutup tutamayacakları ve sosyalizmi kurup kuramayacakları ve böylece dünya devrimine katkıda bulunup bulunamayacaklarıydı. Troçki, dünya devrimi olmaksızın, Sovyet Devrimi’nin ayakta duramayacağını söyledi; Sovyetler’in tek başına ayakta kalacağına hiçbir zaman inanmadı. Lenin ve daha sonra Stalin ise, ‘tek ülkede sosyalizmin kuruluşu’nu dünya devriminin karşısına mekanik olarak çıkarmadılar. Onlara göre, dünya devrimine katkı, ilk önce, Sovyetler Birliği’nde proletarya diktatörlüğünün ayakta kalması ve sosyalizmin kurulmasıyla mümkündür ve bunun için Stalin, 1925’te şöyle soruyordu:

“Kuruluş halinde sosyalizm’ ülkesi olan ülkemiz, dünya devrimi için bir temel değil de nedir?” (Leninizmin İlkeleri, syf. 174)

III. Enternasyonal’in kuruluşundan, II. dünya savaşı sonuna dek olan dönem, yani sosyalizmin ‘tek ülke’ olduğu dönemde, enternasyonalizm, özünde, ‘tek ülkede sosyalizm’ ile dünya devrimi ilişkisidir. Enternasyonalizmin ana halkası, Sovyetler Birliği’nin yaşayıp yaşamayacağı sorunuydu; dünya çapında, M-L ile oportünizm arasındaki ayrışma bu

temel noktaya yaklaşımda ortaya çıkıyordu. Bu bakımdan, III. Enternasyonal programının kabul edildiği aşamaya kadar olan tartışmalar ve Lenin ile Stalin'in görüşlerini kısaca ortaya koymakta yarar var.

Ekim Devrimi'nden sonra, Lenin ve oportünistler arasındaki temel ayrım, bir dünya devrimi olmaksızın 'tek bir ülkede', kapitalizmin 'zayıf bir halkasında' bir proleter devriminin olup olamayacağıydı. Tüm oportünistler, tek ülkede proleter devrimin olamayacağını savunuyordu. Lenin ise, emperyalizmin eşitsiz gelişim yasasına dayanarak, çelişkilerin en keskin olduğu bir ülkede -Rusya'da- proleter devrimin olabileceğini savundu ve bu düşüncesinde haklı çıktı.

Ekim Devrimi'nden sonra, Avrupa'da devrim beklentisinin sürdüğü 1925'lere kadar, Avrupa'nın birkaç ülkesinde devrim olmazsa, Sovyet Devrimi'nin yaşayamayacağı genel bir düşünceydi. Lenin, NEP'in aynı zamanda, bu devrimler gerçekleşene kadar, burjuvaziye verilmiş bir 'haraç' olduğunu söylüyordu. Temmuz 1921'de, Komünist Enternasyonal 3. Kongresi'ne sunduğu Rapor'da, o dönemki durumu şöyle değerlendiriyordu:

"(...) Devrimden sonra olduğu kadar, devrimden önce de kendi kendimize şöyle diyorduk: Ya gelişmiş kapitalist ülkelerde de devrim derhal olmasa bile en kısa zamanda patlak verecekti ya da yok olup gideceğiz. Bu inanca karşın, Sovyet sistemini ne pahasına olursa olsun, her koşul altında korumak için elimizden gelen her şeyi ortaya koyduk; çünkü, yalnız kendimiz için değil, aynı zamanda uluslararası devrim için de çalıştığımızı biliyorduk." (syf. 477, İ. K)

Lenin'in söyledikleri açıktı. Bütün sorun, uluslararası devrimi beklerken ne yapılacağıydı? Lenin buna da cevap vermiştir: "Sovyet sistemini ne pahasına olursa olsun korumak". Uluslararası devrim ile Sovyet Devrimi arasındaki bağ, ancak Sovyet Devrimi'nin ayakta tutulmasıyla, köylülükle ittifakı sürdürmeyle (NEP, bunun ifadesiydi.) korunabilirdi. Troçkistler ise, her şeyi, Avrupa ülkelerinde bir devrime bağlıyorlar, proletaryanın köylülükle ittifakının önemini reddediyorlardı. Böylece, ayakta duramayan, köylülerle savaşan bir proleter iktidarının, uluslara-

rası devrimi beklemesini öğütüyorlardı. Troçkistler, köylülükle ittifakı reddederek, bol bol dünya devrimi lafları etmelerine karşın, gerçekte, uluslararası devrime de büyük zarar veriyorlardı. Çünkü, ayakta duramayan bir devrim, nasıl olurda, dünya devrimine katkıda bulunabilirdi?

1924'e kadar, Stalin'in, Leninizmin İlkeleri'nde yazdığı gibi, Lenin-Stalin ile Troçki arasındaki tartışmanın özü buydu. Sovyet iktidarının köylülerle ittifak kurarak ayakta durmasıyla mı uluslararası devrime katkıda bulunulacaktı, yoksa tersine mi? Stalin, sorunu, Leninizmin İlkeleri'nde şöyle koyuyordu:

“Ama bir tek ülkede burjuvazinin iktidarı yerine proletarya iktidarını kurmak, henüz sosyalizmin tam zaferi değildir. (...) Bu yüzden, devrimi öbür ülkelerde geliştirmek ve desteklemek, başarılmış olan devrimin asıl ödevidir.” (syf. 41)

Ancak, Avrupa ülkelerinde beklenen devrimler patlak vermeyince, ötesi 1925'ten itibaren, kapitalizm nispi bir istikrar içine girince, artık sorun, proletarya iktidarının ayakta kalıp kalmayacağı sorunu değil, sosyalizmin zaferinin, yani sosyalist üretim ilişkilerinin kurulup kurulamayacağı sorunuydu. Yine de, kapitalist ülkelerde devrim, dünya devrimi perspektifi bir yana bırakılmıyordu, bırakılmadı da. Stalin 1925'te, sorunu şöyle koyuyordu:

*“... Bu formül, (yukarıda, alıntıda formül -bn-), **bir tek** ülkenin güçleriyle, sosyalist toplumu örgütlendirmenin olanaksız olduğu düşüncesine neden olur ki, bu, elbette yanlıştır.”* (syf. 163)

“Sosyalizmi sonuna kadar kurabiliriz ve işçi sınıfının önderliği altında köylülükle birlikte sosyalizmi kuracağız.” (syf. 165)

Böylece ileri kapitalist ülkelerde devrimler olmadan da sosyalizmin kurulabileceği Stalin tarafından ifade ediliyor. Bu, 'tek ülkede sosyalizm' ve 'dünya devrimi' sorununda yeni bir boyuttur ve elbette Stalin tarafından doğru olarak konmuştur. Çünkü Avrupa devrimi beklentisi içinde, sosyalizmi kurmadan, Sovyet iktidarının yaşaması mümkün olmazdı. M-L ile oportünizm arasındaki temel fark, devrimin güçlerine güven ve inanç ile inançsızlık, bu noktada da kendini gösteriyordu.

Stalin, emperyalistlerin dışarıdan restorasyon girişimlerine karşı ‘güvenlik’in, birkaç ülkede devrimle mümkün olacağını ve bunun ‘sosyalizmin kesin zaferini’ sağlayacağını da ayrıca öngörüyordu. (syf.165) Bu, önemli bir “teorik” formülasyondur, ne derece doğrulanıp doğrulanmayacağı üzerinde ayrıca duracağız.

‘Tek ülkede sosyalizm’in, ‘dünya devrimi’ ile ilişkisi tartışması döneminde, III. Enternasyonal’in uluslararası taktik ilkeleri, ‘Birleşik İşçi Cephesi’ idi. Bu taktik ilke, devrime hazırlanma dönemine uygun düşünüyordu.

Komintern’in VI. Kongresi ve Saldırı Dönemi

Temmuz 1928’de toplanan Komintern’in 6. Kongresi, programını kabul etti ve aynı zamanda uluslararası taktik ilkeyi de ortaya koydu. 1928 önemli bir yıldır. Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin kuruluşu için, bütün cephelerde saldırının başlatıldığı yıldır. Bu, doğru bir politikaydı.

Bu durum, yani Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin kuruluşu, aynı zamanda dünya devriminin de önemli bir sorunuymuştu ve hatta uluslararası proletaryanın çıkarlarının o dönemki temel biçimi haline gelmişti. 1924’te sorun, “başlamış olan devrimin asıl görevinin devrimi öbür ülkelerde geliştirmek” iken, 1928’de, öbür ülkelerde devrimin gelişmesi için, sosyalizmin dünya çapındaki çıkarları için Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin yaşatılmasıydı. Bu, doğru bir politika mıydı? Evet, doğru bir politikaydı; çünkü Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin yaşatılması, uluslararası proletaryanın çıkarları için vazgeçilmez bir temel görevdi. Daha, 1927’de Stalin şöyle diyordu:

“Savaş tehlikesi nedeniyle şu anda iki kamp ve dolayısıyla iki tavır oluşmuş durumda: SSCB’yi koşulsuz olarak destekleme tavrı ve SSCB’ye karşı mücadele etme tavrı. Bunlar arasında bir seçim yapmak söz konusudur, çünkü üçüncü bir tavır yoktur ve olamaz.” (III. Ent. Belge, syf. 123) (abç)

Komintern Programı’nda da şöyle deniyordu:

“Emperyalist devletlerin Sovyetler Birliği’ne saldırması ve

ona karşı bir savaş durumunda, uluslararası proletaryanın cevabı şu olmalıdır: Proletarya diktatörlüğü ve Sovyetler Birliği'yle ittifak sloganı altında, cüretkar ve kararlı kitle eylemleriyle emperyalist hükümetleri yıkma amacı güden bir mücadele.” (abç)

“Sömürgeler ve öncelikle Sovyetler Birliği'ne saldıran emperyalist bir devletin sömürgeleri, emperyalizmin silahlı kuvvetlerinin başka tarafa yönelmesinden yararlanarak, onlara karşı bütün güçleriyle mücadeleye girişmeli ve böylelikle emperyalist egemenliği yıkmak ve savaşın tam bağımsızlığı elde etmek için bundan yararlanmalıdırlar.” (III. Ent. Belgeleri, syf. 178-179)

Böylece, Sovyetler Birliği'nin desteklenmesiyle “ulusal” düzeyde devrimler arasında da bağ kuruluyordu. Ancak, bütün bunlar Sovyetler Birliği'ne karşı emperyalizmin bir saldırısı olursa mümkün olabilirdi. Yani, uluslararası komünist hareketin Sovyetler Birliği'yle ittifakının, olası bir emperyalist saldırı durumunda nasıl biçimleneceği belirleniyordu. Bu, Komintern Programı'nın genel içeriğine de uygundu:

“Komünist Enternasyonal Programı, dünya çapında proleter diktatörlüğü uğrundaki mücadelenin programıdır, dünya komünizminin programıdır.” (Belge Yay, syf. 128)

Özetle, 1928'lerde tablo şöyleydi: Kapitalist-emperyalist ülkelerde bunalımın derinleşmesi nedeniyle, Sovyetler Birliği'ne bir saldırı yapılması bekleniyordu; aynı dönem, Sovyetler Birliği'nde de, burjuvaziye karşı tüm cephelerde saldırıya geçilmişti. Bu şartlarda, uluslararası proletaryanın görevi, Sovyetler Birliği ile ittifak ve devrimi gerçekleştirmek için bunalımdan yararlanmaktır. Hiç şüphesiz bu doğru bir politikaydı; çünkü ana halka olarak Sovyetler Birliği'yle ittifak alınıyordu ve bu ittifakın da, “ulusal” düzeyde devrimlerle güçlendirilmesi savunuluyordu.

Ancak, bu genel taktiğin bugünkü somut koşullara uygulanmasında doğru bir politika izlendiği söylenemez. Avrupa'da yükselen faşizmin doğru bir tanımının yapılamaması, mızrağın sivri ucunun, yükselen faşizme değil, sosyal-demokrasie ve hatta onun sol kanadına yöneltmesi sonucunu doğurdu. Çünkü o dönem, sosyal-demokrasie ile faşizm arasında bir fark görülüyor ve hatta ‘sosyal demokrasinin faşizmin

kitle desteği olduğu sanılıyordu.

1935'te toplanan Komintern'in VII. Kongresi, faşizmin yanlış değerlendirilmesini ve bundan kaynaklanan yanlış taktiği ortadan kaldırdı. Ve ancak o zaman, Stalin tarafından belirlenen uluslararası komünist hareketin genel taktiği sağlam bir temele oturdu. Bu açıdan, VII. Kongreyi, VI. Kongre'nin taktiğinin bir özeleştirisi olarak kavramak gerekir. Çünkü 1928'lerde Komintern'in taktiği 'sınıfa karşı sınıf' olmasına karşın, 1935'lerde 'birleşik cephe' oldu.

III. Enternasyonal'in Feshi

"Dünya Devrimi" için "dünya partisi" olarak örgütlenen Komünist Enternasyonal, 1943 yazında feshedildiğinde görevini tamamlamış mıydı? Taktik bir döneme uygun düşen genel taktiğinin hayata geçirilmesi bakımından meseleye baktığımızda, bu soruya "evet" diyebiliriz. Böyle olunca, bizzat Komintern'in feshi de, genel taktiğin başarısının bir parçasıydı.

Komintern'in genel taktiği, daha önce belirttiğimiz gibi, Sovyetler Birliği'nin emperyalist kuşatma altında ve emperyalist saldırı karşısında yaşaması için uluslararası komünist hareketin Sovyetler Birliği ile ittifak yapması, çeşitli ülke devrimlerinin bu ittifakı güçlendirmesiydi.

Genel taktiğin "ulusal" düzeylerde uygulanışı bakımından hatalar yapılmış olsa da, bu açıdan Komintern görevini yapmıştı; feshi de bu görevin başarılması açısından, yani "ulusal" komünist partilerin kendi şartlarına göre devrimi örgütleyebilmeleri, anti-faşist ittifakların daha kolay hayata geçmesi, faşist saldırı karşısında dünya çapında "demokratik cephenin" kurulabilmesi açısından, genel taktiğin başarısının bir parçasıydı. Nitekim, savaş sonrası, Sovyetler Birliği'nin zaferi, bir dizi sosyalist, demokratik devrimin zaferi bunun kanıtlanmasıydı. Başka deyişle, uluslararası komünist hareketin, devrimi, Sovyetler Birliği ile ittifak içinde ele almaları, Sovyetler Birliği'nin de sosyalizmin kuruluşuna ve faşizme karşı savaşımı diğer ülke devrimlerine destek olarak kavraması genel taktiği, II. paylaşım savaşı sırasında ve sonrasında, gerek

Sovyetler Birliği'nin zaferi, gerekse diğer ülke devrimleriyle kanıtlandı. Uluslararası dayanışma ve ittifak, hayat tarafından doğrulanmıştı.

Komintern, bir başka açıdan da görevini tamamlamıştı. Bilindiği zere, I. paylaşım savaşından sonra, uluslararası komünist hareket genel bir dağımlıklık içindeydi. Uluslararası komünist hareketin toparlanması, oportünizmden arındırılması ve Bolşevikleştirilmesi için Dünya Partisi olarak Komintern gerekliydi. Bu gelişim, kendi içinde, Komintern ile çeşitli ülke komünist partileri arasında, taktik ve örgütsel çelişkileri ortaya çıkardı; bu kaçınılmazdı. Çünkü, her ülkenin partileri farklıydı ve Komintern her ülkeye ayrı bir taktik belirleyebilirle esnekliğini, becerisini, doğal olarak gösteremiyordu. Bundan dolayı, Komintern, giderek “Dünya Partisi” olarak gereksiz bir hale geldi; öyle ki, savaş şartları içinde bu, zaten fiili olarak kendini göstermişti. Bu yüzden, Komintern'in feshi ile ilgili konuda belirtildiği gibi, “ulusal” düzeydeki komünist partileri Komintern'in feshini talep etmeye başlamışlardı. Komintern'in örgütsel bakımdan ömrünü tamamlaması bu nedenle olmuştur. Fesih konusunda bu durum şöyle belirtiliyor:

“Geçen eyrek yüzyıl içinde olayların bütün akışı ve Komünist Enternasyonal'in yaşadığı deney gösterdi ki, Komünist Enternasyonal'in I. Kongresi'nce işçileri bir araya getirmek için seçilen ve işçi hareketinin yeniden doğuşunun başlangıç döneminin gereklerine uygun düşen örgütlenme biçimi, işçi hareketinin tek tek ülkelerde büyümesi ve onların görevlerinin karmaşıklaşması ile birlikte gitgide eskidi, evet hatta ulusal işçi partilerinin daha fazla gnlenmesinin önünde bir engel haline geldi.” (Belge Yay., syf. 283)

Durum böyleyse sorulabilir. Neden, dünya devrimi hedeflendi, neden “Dünya Partisi” olarak Enternasyonal kuruldu?

Olayların seyri, bu öngörüyü (dünya devrimi) ve buna uygun düşen örgütlenmeyi (dünya partisi) doğrulamadı. O zamanki ve şimdiki gelişim doğruladı ki, “dünya devrimi”, tek tek veya birkaç ülkede birden devrimlerin gerçekleşmesiyle, zaman içinde gerçekleşecektir, bir an veya bir dönem içinde değil. Bu yüzden de, bir “dünya partisi”ne

gerek yoktur. Fesih kararının gerekçesi, bunun bir ifadesi olmuştur. Ancak, buradan hareket ederek, Komintern'in "dünya devrimi" hedefinin yanlışlığını iddia edemeyiz. Çünkü, bu hedef, dünya devrimi, şu veya bu seyir içinde nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, tamamlanıncaya kadar, uluslararası komünist hareketin stratejik hedefidir. Her "ulusal" devrimin dünya devriminin bir parçası olduğu ve ona hizmet etmesi gerektiği, evrensel bir ilkedir.

Özetle, Komintern, Sovyetler Birliği'nin emperyalist kuşatmadan kurtulması için, Sovyetler Birliği ile ittifak ve bu ittifakın devrimlerle güçlendirilmesi genel taktiği bakımından görevlerini tamamlamıştır.

Komintern, uluslararası komünist hareketin dağınıklıktan kurtulması, "ulusal" komünist partilerin yaratılması ve güçlendirilmesi bakımından da görevlerini tamamlamıştır.

Komintern, dünya partisi olarak dünya devrimini yapması bakımından görevlerini tamamlayamamıştır. Gelişim, dünya şartları böyle bir şeye imkan vermedi; bu Komintern'in bir hatası değildi. Çünkü, dünya devrimi hedefi, bir hata değildir. Ancak, gelişimin nasıl olacağı önceden bilinemezdi. Önemli olan, hedefe nasıl ve hangi yoldan gidileceği ve şartlara göre politik ve örgütsel taktiğin belirlenmesidir. Komintern, 1920'li yıllarda bir zorunluluktu, 1940'lı yıllarda bir zorunluluk olmaktan çıkmıştı. Eğer Komintern, asıl o zaman feshini gerçekleştirmeseydi, hata yapmış olurdu. Çünkü, gelişim dünya devrimine giden yolda, artık değişik bir yol, değişik bir örgütlenmeyi gerekli kılıyordu. Önemli olan Enternasyonal perspektifinin, ulusal komünist hareket tarafından değişen şartlar altında da savunulmasıydı.

Komünform'un Kuruluşu

Komünform (Komünist Enformasyon Bürosu) 1947'de kuruldu. Komintern'in örgütsel olarak bir devamı değildi. Amacı, uluslararası komünist hareketin deneylerinin, uluslararası komünist hareketlerin birbirleri arasındaki ilişki içinde aktarılması, uluslararası komünist dayanışmanın sağlanması ve ideolojik sorunların tartışılmasıydı. Kuş-

kusuz, yeni sürece uygun bir uluslararası komünist “örgütlenmeydi”. 1956’da dağıtılmasına karşın, Komünform’un belirlediği çizgi, Moskova’da yapılan komünist partileri toplantılarıyla geçerliliğini korudu.

Komünform’un önemi şuradadır ki, uluslararası komünist hareketin birliği ve dayanışması için, ideolojik birlik ve mücadele için, dünya komünist hareketleri arasında bir “ilişki” somut olarak kurulmalıdır. Bu gereklilik ‘50’li hatta ‘60’lı yıllar boyunca kendini kabul ettirdi. Ancak, ÇKP-SBKP arasındaki ideolojik tartışma ve bölünme, uluslararası komünist hareket arasında Komünform düzeyinde bir ilişkiyi bile ortadan kaldırması bir yana, emperyalizme karşı ortak zemini de yok etti. Bunun başlıca sorumlusu, SBKP içinde gelişen revizyonizmdi.

‘60’larda Enternasyonalizm

Enternasyonalist politikanın özü, II. dünya savaşının sonrasına değin, Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin yaşamasını ana halka olarak almak ve bunun için Sovyetler Birliği ile ittifakı sağlamlaştırmak, Sovyetler Birliği’ne karşı savaş durumunda (aynı zamanda emperyalistler arası savaş durumunda) yapılacak devrimlerle bu ittifakı güçlendirmekti. Çünkü o dönemki uluslararası şartlarda, sosyalizm “tek ülke”ydi; sosyalizmin genel çıkarları, Sovyetler Birliği’nin hiçbir şey yapmayacağı demek değildi. Sovyetler Birliği’nin de ana görevi, sosyalizmin kuruluşunu gerçekleştirmek, saldırı karşısında hem Sovyetler’i korumak ve hem de diğer ülke devrimlerine destek olmaktı.

II. Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan tablo, enternasyonalizmin zaferini gösteriyordu. Sosyalizm ‘tek ülke’ çerçevesinden çıkmış, bir ‘sistem’ haline gelmişti.

Böylesi şartlarda, yani ‘50’li yıllardan sonra, elbette enternasyonalizm, öz olarak, yani **iktidardaki** proletarya ile iktidara yürüten uluslararası proletarya ve ezilen halkların canlı dayanışması olarak değişmedi. Yeni biçimlere büründü. Sosyalizm bir sistem olduğuna göre, sosyalist ülkelerin görevi, emperyalizmin saldırganlığını boşa çıkar-

mak ve ulusal kurtuluş ve sosyalizm mücadelesine daha aktif destek vermektir. (Kore devrimini sırasında enternasyonalizmin canlı örneği yaşatılmıştı.) Böylesi bir enternasyonalist politika, aynı zamanda, devrimlerin yaygınlaşması ve emperyalizmin zayıflaması nedeniyle sosyalizmin güvenliğinin de güçlenmesi anlamına gelirdi. Diğer yandan, yeni-sömürge, sömürge halklarının ve kapitalist-emperyalist ülkelerdeki proletaryanın ana görevi, artık ‘tek ülkede’ sosyalizmi yaşatmak değildi; devrimler yoluyla emperyalizmi zayıflatmak ve böylece sosyalizmin dünya çapında güçlenmesine hizmet etmektir. Öz değişmemesine karşın, görevlerde değişme meydana çıkmıştı; bu da, ana halkanın ulusal ve sosyalist kurtuluş savaşları olmasıydı. Sosyalizmin dünya çapında zaferi ancak devrimler yoluyla sağlanabilirdi. (Ana halkanın bu şekilde tespiti, bugün için de geçerlidir.)

Kim İl Sung, enternasyonalist politikayı şöyle formüle ediyor:

“Sosyalist kampı ve onun kudretinin sarsılmaz birliğini durmadan güçlendirmekle... bağımlı ülkeler ve sömürgeler halklarının anti-emperyalist ulusal kurtuluş savaşlarına, kapitalist memleketlerdeki işçi sınıfının devrimci mücadelesine güçlü destek ve cesaret verebiliriz...” (syf. 161, A.Y. “M-L’nin ve Proleter Ent.’in Bayrağını Yükseltelim”)

“Sınıf dayanışması ilkelerinden vazgeçmek ve bağımsızlık (komünist partilerin bağımsızlığı -bn-) tabelası altında, sınıf kardeşlerinin ortak eylemini ve mücadelesini reddetmek... dünya devriminin gelişmesine büyük zarar verir ve üstelik, kendi ülkelerindeki devrimin de başarısızlığa uğramasına yol açar.” (Kim İl Sung, agy. syf. 165)

Elbette, bu genel taktik ve strateji, değişik şartlarda somut taktiklerle zenginleşir. Örneğin 1950’lerden sonra, ABD’nin başlattığı soğuk savaş sırasında, SSCB’nin ve diğer sosyalist ülkelerin taktik görevi, soğuk savaşta boşa çıkarmak, barışı savunmaktır. Ama, ulusal kurtuluş savaşlarına desteği, dünya devrimini bir an bile unutmaz.

Yine örneğin, ‘60’larda, Vietnam ulusal kurtuluş savaşının ve diğer ulusal kurtuluş savaşlarının yükseldiği bir aşamada, taktik ana görev an-

ti-emperyalist birleşik cephe oluşturmak, ezilen halkların savaşına aktif destek vermek ve ‘barış içinde bir arada yaşama’ ilkesini bu ekseninde ele almaktı. Ezilen ülkelerin komünist hareketleri açısından da, değişen şartlara göre taktik değişiklikler söz konusu olabilirdi ancak ana görev, onlar açısından değişmeden kalıyordu: Devrimci savaşımı yükseltmek.

SBKP içinde ortaya çıkan ve partide egemenlik kuran sağ sapma, enternasyonalizmi böyle anlamadı ve uygulamadı. Kruşçevci revizyonizme göre, savaş tehlikesini boşa çıkarmak için ‘barış içinde bir arada yaşama’ esas ilkeydi ve her şey buna göre şekillenmelidir. Hatta, diğer ülkelerdeki devrimler de ‘barışçıl geçiş’i savunmalıydılar.

20. Kongre Raporu’nda şöyle deniyor:

“Sovyetler Birliği’nin, barış içinde bir arada yaşama ilkesi... taktik ve konjonktürel (değil) Sovyet dış siyasetinin temel ilkesidir.” (İki Kongre, syf. 183-184, İntex Yay.)

“... Biz, ülkemizde komünizmi kuruyor ve bir savaş çıkartılmasına kararlılıkla karşı çıkıyoruz. Biz geçmişte olduğu gibi bugün de vurguluyoruz ki, şu ya da bu ülkede yeni bir toplum düzeni kurulması, bu ülkelerin halklarının bir iç meselesidir.” (syf. 155, agy)

“... Ya barış içinde bir arada yaşama, ya da tarihte korkunç bir imha savaşı. Üçüncü bir yol yoktur.” (syf. 155, agy)

Görüldüğü üzere, Sovyet revizyonistleri, komünizmin kuruluşu ile diğer ülke devrimlerini karşı karşıya getiriyorlar. Sovyet revizyonistleri, diğer ülke devrimlerinin yaygınlaşmasının, emperyalizmi zayıflatmanın ve savaş tehdidinin ortadan kalkmasının **ana yolu** olduğunu reddediyorlar. Onlar, savaş tehdidi psikoza altında, emperyalist uzlaşmayı tek çare olarak gördüler. Ama nereye kadar? Kapitalizm ile sosyalizm iki zıt sistem olarak nereye kadar ‘barış içinde bir arada yaşayabilirlerdi?’ Revizyonistler, ana hedefi, komünizmin genel çıkarlarını, dünya devrimini bir kenara bıraktıklarından, taktik düzeyde de, emperyalizmle uzlaşma siyasetini “genel ve değişmez bir ilke” haline getirdiler. Bu yüzden, enternasyonalizmin zayıflamasının baş sorumlusu Sovyetler’deki

revizyonizmdir. ÇKP ise, '60'larda, Sovyet revizyonizmi karşısında M-L'yi temsil ediyordu.

“Barış içinde bir arada yaşama ilkesi, yalnızca ayrı sosyal sistemlere sahip ülkeler arasındaki ilişkilere uygulanabilir; ezilen sınıflarla, ezen sınıflar arasındaki ya da ezilen sınıflarla egemen sınıflar arasındaki ilişkilere değil.” (syf. 45, BÜİB, Bilim ve Sosyalizm Yay.)

“Sosyalist ülkeler, öteki ülkelerdeki halkların devrimci savaşımını desteklerler; buna karşılık olarak da, bu savaşlar, sosyalist ülkelerin desteklenmesine ve savunulmasına hizmet ederler.” (syf. 169, age)

Aynı şekilde Che de M-L bir enternasyonalist politikanın savunucusu ve uygulayıcısıydı.

“(..) Emperyalistlerin insanlığı savaş tehdidiyle şantajla çalıştığı (koşullarda) doğru cevap savaştan korkmamaktır. Karşı karşıya gelinen cepheleşme noktasında amansızca ve aralıksız saldırmak, işte halkların genel taktiği bu olmalıdır.” (İki-Üç Daha Fazla Vietnam, syf. 14)

“Bu mücadelenin stratejik hedefi emperyalizmin imhası olmalıdır.” (syf. 23, age)

Böylece '60'larda enternasyonalizmin Sovyetler'deki revizyonizm tarafından nasıl bölündüğünü ve doğru enternasyonalist tavrın ne olması gerektiğini ortaya koymuş bulunuyoruz. Şunu da belirtmek konuyu tamamlayıcı olacaktır.

Sosyalist ülkelerin desteği nasıl olmalı? Sadece diplomatik, ekonomik, askeri araç-gereç yardımı şeklinde mi olmalı? Yoksa, savaşa gönüllü katılım şeklinde mi olmalı?

Hiç şüphesiz, sosyalist bir ülkenin enternasyonalist desteği sadece diplomatik, askeri, ekonomik alanla sınırlı kalmamalıdır; destek aynı zamanda devrimci savaşa gönüllü katılımı da kapsamalıdır. Çünkü, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşları, dünya komünizminin zaferi için yapılıyor; sosyalist ülkelerin bugünkü güvenliği için yapılıyor. Sosyalist

ülke insanları, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarını “kendi” savaşları olarak kavrayamazsa, nasıl enternasyonalistliğinden söz edilebilir? Bir zamanlar ‘tek ülkede sosyalizm’in başarısı için ezilen halkların ve dünya proletaryasının yaptığı fedakarlıklar unutulmamalıdır. Dünya komünizminin başarısı, enternasyonalist ruha bağlıdır.

Desteğin nasıl olması gerektiği de, M-L ile revizyonizm arasındaki temel farkı ortaya çıkaran göstergelerden biridir. Sovyetler Birliği ve diğer bazı ülkeler, kendi uluslararası politikalarına uygun düştüğü kadarıyla ekonomik, politik, askeri destek vermişlerdir. Kaldı ki, Sovyetler Birliği bu tür destekleri de, daha çok “ilerici” cuntaların iktidarda olduğu ülkelere yapıyordu.

Destek, gönüllü göndermekle gerçek anlamını bulur. Che’nin şu sözleri, enternasyonalizmin nasıl olması gerektiği üzerine hiçbir zaman unutulmayacak sözlerdir:

“(...) Vietnam, trajik biçimde yalnızdır. (...) Vietnam halkı için ilerici dünyanın dayanışmasında, Roma sirklerinde gladyatörler için pleplerin teşvik naralarına benzer acı bir alay zevki var. Söz konusu olan, saldırıya uğrayana başarı dilemek değil, onun kaderini paylaşmak, ona ölümden ya da zaferde yoldaş olmaktır.”
(Che, age, syf. 12)

Enternasyonalizmin bütün özü bu sözlerde gizlidir.

Günümüzde Enternasyonalizm

‘60’larda, enternasyonalizmin bayrağını SBKP karşısında gururla dalgalandıran ÇKP, ‘60’ların sonlarında ve 70’lerin başlarında, Sovyet revizyonizmine karşı tepki sonucu, öylesine sağa savruldu ki, emperyalizmle **açık** bir ittifak içine girdi. Nixon’un Çin ziyareti ve “Üç Dünya Teorisi” ile başlayan bu süreçte ÇKP, I. dünya savaşı dönemindeki sosyal-şovenistlerin durumuna düştü. Böylece, enternasyonalizmdeki bölünme, tam bir parçalanmaya dönüştü ve sosyalizm kavgasına, bedelleri günümüzde ödenen çok büyük kayıplar verdi.

Üç Dünyacı ÇKP’ye göre, dünya üç parçaya bölünmüştü: Birinci

parçada iki süper emperyalist devlet vardı ve bunlardan Sovyetler Birliği ABD'ye göre daha saldırgandı. İkinci parça, Avrupa kapitalist ülkeleriydi ve bu ülkelerle iki süper güce karşı ittifak yapılmalıydı. Üçüncü parça ise, sosyalist, kapitalist, faşist, rejimi ne olursa olsun, bu iki parçanın dışında kalan ülkelerdi ve devrimin temel gücü bu "üçüncü dünya"ydı.

Üç Dünyacı ÇKP karşısında SBKP, enternasyonalist bayrağı korkakça taşıyan bir parti konumuna düşmüştü. Ancak enternasyonalizm bayrağı esas olarak Küba'nın, Kuzey Kore'nin ve ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşları veren halkların elinde dalgalandı.

Enternasyonalizmin ÇKP ve Sovyet revizyonistleri tarafından parçalanması, emperyalizmin cüretini artırdı, ona cesaret verdi. Sosyalizmin güçleri, hiçbir zaman emperyalizm karşısında bu denli dağınık, bu denli içten vurulmuş durumda olmadı. '80'lerde, Reagan'ın başkan olmasıyla başlayan emperyalist saldırı, bütün dünyada gerici rüzgarları güçlendirdi. Faşist darbeler, katliamlar, doğrudan ABD saldırıları birbirini izledi. '60 ve 70'lerde yükselen ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının, Nikaragua devriminden sonra ivmesinin düşmesiyle beraber, emperyalizmin saldırganlığının artması, sosyalist ülkelerin emperyalist saldırganlığa revizyonizm önderliğinde karşı koyamayacağını gösterdi.

Üç dünyacı ÇKP, 70'lerin sonlarından itibaren kapitalizme ekonomik alanda tamamen yol verdi; ülkesini emperyalist pazara açtı. Emperyalist tekeller büyük bir açgözlülükle, Çin pazarına saldırıya geçtiler.

Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinin içten çürümelelerinin doğal bir sonucu olarak, emperyalist saldırganlığa boyun eğmesi '80'lerin ikinci yarısında başladı. Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle emperyalizmle açık uzlaşma politikasına geçildi; askeri, ekonomik ve siyasi alanlarda taviz üstüne taviz verildi. Ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarına verilen kısmi destek tamamen çekildi. "Brejnev Doktrini" terk edilerek, Doğu Avrupa'nın güvenliği emperyalistlerin insafına terk edildi.

Böylece Sovyetler'in içinde başlayan çürüme ve emperyalizme açık taviz politikası, önce Sovyetler'in 'güvenlik çemberi'nin kırılmasıyla

sonuçlandı. Emperyalist canavarın insafına terk edilen Doğu Avrupa ülkeleri birer birer düştü; düşmeyen Romanya kanla düşürüldü. Reformist yönetimler işbaşına geçti ve kapitalizmin restorasyonu süreci başlatıldı.

Sovyetler Birliği de bu kervana katıldı.

Bu acı, gerçekten acı deneyler neyi gösteriyor?

En başta, sosyalist ülkelerdeki komünist partilerinde ortaya çıkan ve partiyi ele geçiren sağ sapmanın yol açabileceği sonuçları gösteriyor.

İkincisi, Stalin'in sözünü ettiği, sosyalizmin kesin zaferi için birkaç ülkede devrimin gerçekleşmesinin yaratacağı güvenliğin, hiç de yeterli olmadığını. Belki '20'li, '30'lu yıllarda, sosyalizmin güvenliği için, gerçekten de, birkaç ülkede devrim yeterli olabilirdi, çünkü bütün dünyanın sosyalist olması elbette beklenemezdi. Ancak, '80'li yıllardan itibaren, bunun hiç de yeterli olmadığını anlaşılamadı. Sosyalist ülkelerin çıkarları ile ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşları birbirinin karşısına getirildi. Var olan sosyalist ülkeler yeterli görüldü. Oysa, bir yandan sosyalist ülkeler arasındaki blok parçalanıyor, bir yandan da emperyalizmin saldırganlığı artıyordu. Bu yüzden, dünya devrimlerinin yaygınlaştırılması ve emperyalizmin zayıflatılması, tek doğru tavrıydı. Enternasyonalizm, '60'larda ve özellikle 70'lerde ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşları temsil edildi. Sosyalist sistemin bu parçalanışı, geleceğin de habercisiydi. Denebilir ki, eğer, '80'lerin sonlarında yaşananlar 70'lerde yaşanmamışsa, bunda, o dönem ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının yüksek ivmesinin payı büyük olmuştur. Emperyalizm, asıl güçlerini, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarını bastırmak için kullanıyordu; diğer yandan sosyalist ülkeler bu şartlarda doludizgin reformizme gidemiyorlardı.

'80'lerde ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının ivmesi düşünce (ki bunda da sosyalist ülkelerdeki revizyonizmin payı büyüktü) emperyalizm bütün gücünü soğuk savaşa yöneltti.

Bugün enternasyonalizm bayrağı, Küba, Kuzey Kore gibi sosyalist ülkelerin ve ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşçılarının yani ezilen ülkelerdeki komünist hareketlerin elinde dalgalanıyor. Şüphesiz, emperya-

list saldırı büyük kayıplar verdimiştir. Sosyalist ÷lke halklarının içten ve dıştan yapılan emperyalist saldırıyı p÷skürtmesine en büyük yardım, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının yükseltilmesi olacaktır.

Komünizm davası, bugüne kadar büyük badireler atlatmıştır. Bunu da atlatacaktır. Çünkü komünizm gücünü işçi sınıfından ve ezilen halklardan alıyor. Çünkü komünizm, geleceğın biricik toplumsal düzenidir ve bu bilimsel bir gerçektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1) Lenin, Devlet ve İhtilal (D.İ.), Bilim ve Sosyalizm Yay.
- 2) Lenin, Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm (ÜBS), Bilim ve Sosyalizm Yay.
- 3) Marks, Gotha ve Erfurt Programının Eleştirisi, Sol Yay.
- 4) Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yay.
- 5) Lenin, III. Enternasyonal Konuşmaları, Pencere Yay.
- 6) Lenin, İşçi Sınıfı ve Köylülük (İSK), Sol Yay.
- 7) Stalin, Leninizmin İlkeleri (L.İ.), Sol Yay.
- 8) Stalin, 1929 Kapitalizmin Büyük Bunalımı ve Sovyet Ekonomisi, Çağrı Yay.
- 9) Stalin, Son Yazılar, Sol Yay.
- 10) Y. Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, Hızlı Yay.
- 11) Stalin, Leninizmin Sorunları, Sol Yay.
- 12) SBKP(B) Tarihi, Bilim ve Sosyalizm Yay.
- 13) Mao Zedung, Sovyet İktisadının Eleştirisi, Birikim Yay.
- 14) Nikitin, Ekonomi Politik, Sol Yay.
- 15) Lev Leontiev, Marksist Ekonomi Politikinin İlkeleri, Sol Yay.
- 16) Mao Zedung, Seçme Eserler, 5. cilt, Aydınlık Yay.
- 17) C. Bettelheim, Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örgütlenme, Yücel Yay.
- 18) III. Enternasyonal Belgeleri, Birikim Yay.
- 19) Kim İl Sung, Marksizmin-Leninizmin ve Proletarya Enternasyonalizminin Bayrağını Yükseltelim, A Yay.
- 20) İki Kongre, İntex Yay.
- 21) Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin (BÜİB), Bilim ve Sosyalizm Yay.
- 22) İki... Üç Daha Fazla Vietnam, E. Che Guevara, Yar Yay.

İÇİNDEKİLER

KAPİTALİZMDEN KOMÜNİZME

“SİYASAL GEÇİŞ DÖNEMİ”	5
Komünist Toplumun İlk Evresi -Ekonomik Yapı-.....	9
Komünist Toplumun İlk Evresi -Devlet-.....	11

SOVYETLER BİRLİĞİ’NDE KAPİTALİZMDEN

SOSYALİZME GEÇİŞ SÜRECİ.....	15
Sovyetler Birliği’nde Geçiş Dönemi ve NEP.....	19
NEP Nasıl ve Neden Başlatıldı?	20
NEP ve “sol” Sapma	22
NEP Sona Eriyor.....	23
NEP Sona Ererken Ortaya Çıkan Sağ Sapma.....	26

SOSYALİZMİN KURULUŞU DÖNEMİNDE

İDEOLOJİK MÜCADELENİN, PARTİ ÇİZGİSİNİN, PROLETER DEMOKRASİSİNİN ÖNEMİ	29

SOVYETLER BİRLİĞİ’NDE SOSYALİZMİN İNŞASI

VE KOMÜNİZME GEÇİŞİN SORUNLARI	37

REVİZYONİZMİN BAŞLICA TEORİK TEZLERİ 57 |

Revizyonizmin İktidarı, Proletarya Diktatörlüğü ve Sosyalizmin Zayıflatılmasıdır	58
Revizyonistler Geçiş Dönemini Kendiliğindencilğe Terk Ediyorlar	61
Revizyonistler, Sosyalist Toplumda Zorunlu Olarak Var Olan Kapitalist Ekonomik Kategorileri Değişmez İlan Ediyorlar.....	63
Revizyonistler, Sosyalizmin İtici Gücünü Maddi Tercihlerde Arıyorlar	64

“Barış İçinde Bir Arada Yaşama”	
Emperyalizmle Uzlaşma Politikasıdır	66
KRUŞÇEV DÖNEMİ	66
BREJNEV DÖNEMİ.....	71
ÇİN’DE SOSYALİZMİN KURULUŞU.....	75
“BÜYÜK İLERİ ATILIM”	86
BÜYÜK PROLETER KÜLTÜR DEVRİMİ.....	90
Birikim ve Sanayileşme.....	93
Planlama ve Ademi Merkeziyetçilik.....	95
Şehir-Kır, Kafa-Kol Emeği Arasındaki Çelişkinin Yok Edilmesi BPKD’de Nasıl Gerçekleşti?.....	97
Kültür Devrimi’nin Sonu Sağ’ın İktidarı.....	99
ENTERNASYONALİZM.....	103
Komintern’in VI. Kongresi ve Saldırı Dönemi	107
III. Enternasyonalin Feshi.....	109
Komünform’un Kuruluşu.....	111
‘60’larda Enternasyonalizm.....	112
Günümüzde Enternasyonalizm.....	116

Bugün enternasyonalizm bayrağı, Küba, Kuzey Kore gibi sosyalist ülkelerin ve ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının yani ezilen ülkelerdeki komünist hareketlerin elinde dalgalanıyor. Şüphesiz, emperyalist saldırı büyük kayıplar verdirmiştir. Sosyalist ülke halklarının içten ve dıştan yapılan emperyalist saldırıyı püskürtmesine en büyük yardım, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının yükseltilmesi olacaktır. Komünizm, davası, bugüne kadar büyük badireler atlatmıştır. Bunu da atlatacaktır. Çünkü komünizm gücünü işçi sınıfından ve ezilen halklardan alıyor. Çünkü komünizm, geleceğin biricik toplumsal düzenidir ve bu bilimsel bir gerçektir.

Fiyatı: 15.000 TL (kdv. dahil)